6723

059
G 14

12002

ՐԱՏ. Զ. ԴԻԻԳԱՐՆԵՆՆՑԻ.—ԿՈՎԿ. ԳՐԱՎՃ.

ՕՐԱՑՈՅՑ

1888

ՆԱՀԱՆՋ

ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ԵՒ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՌՅԼԷ—1337

(ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կազմեց

Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ։

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան Յ. Մարտիրոսեանցի.

181
Է—115

ԻՄ ԳՐԱԻՈՐ ՎԱՍՏԱԿՆԵՐԸ.

*1 ԱՆԵԿԴՕՏՆԵՐ, հատոր I., 1876.
*2 ԱՆԵԿԴՕՏՆԵՐ, հատ. II., 1877.
*3 ՆԱԽԱԳԱՇԱՐՄՈՒՆՔ, հ. I 1878.
4 ՓՕԼՈՒԻՄԳԵՐԻԱԼ, 1878. . . .
5 ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ Գ. տարի, Գ. տիպ. . 1881—1885.
*6 ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ Դ. տարի, Բ. տիպ. . . 1881—1885.
7 ԵՐԿՈՒ ՏՕՆԱԾԱՌ, 1882 . . .
8 ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ, Բ. տարի, 1882. . . . .
9 ԱՆԵԿԴՕՏՆԵՐ, հատ. III. 1883.
10 ՀԱՅՈՑ Ա. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՈՒՍ. ԺՈՂ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ, 1883 .
11 ԸՆՏԻՐ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ, Ա. մ. Արշակ, 1883. . . . . 1 ռ.
12 ԸՆՏԻՐ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ, Բ. մ. Բռնատիրէլծիւ—լեւ—նէր, 1884. 1 ռ.
13 ՀԱՄԱՌՕՏ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Ա. մ. Նախագ. և ծառուած բան 1887.
14 ՕՐԱՑՈՅՑ 1888 թ. (Ընդարձակ Յաւելուածով), Բ. տարի . . . .

* Աստղ. կրող գրքերը սպառուած ։

ՕՐԱՑՈՅՑ
1888
ՆԱՀԱՆՋ
ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
ԵՒ
ԱԶԳԱՅԻՆ
ՌՅԼԷ—1337
(ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կազմեց
Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ։

ԹԻՖԼԻՍ
Տպարան Յ. Մարտիրոսեանցի։

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀԱՅԿ-ССР
им. А. Мясникяна

9459

Дозволено цензурою. Тифлисъ,
21 Іюля 1887 г.

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

(Լ ա մ ա ր տ ի ն)

էր, Դու ես հայր ժամանակաց և իշխան,
մք բիւրաւորք առ Քև մի օր են միայն.
ու 'ի ծայրից Քոյոց լերանց մրշտընջեան
իտես զաւուրս որ սըրացան և որ գան.
մի նըկատ՝ մինչչև եղեալ տեսանես՝
ւէ զո՛ր պըտուղ դարս հանդերձեալ երկնէ մեզ.
ղաչեմ, Տէ՛ր, զի՛նչ ինձ ձեռօք կեղակարծ
յս ածէ, ամ՝ յոյսն և երկիւղ մահացուաց.
իմոց աւուրց տարիս յանկուած յաւելեալ
ցէ՞ հիւսիւք սիրոյ շնորհաց յօրինեալ:
համբուրեցի՞ց զայն իբր ըղՔո ինչ պարգև,
թէ գոչեցից. Ի բա՛ց գնասջիր, ա՛նց զինև:

Այլք 'ի տարեաց անցին 'ի գիրկս ակաղձուն
Կուտեալ ինձ տենչ, զեղջ, արտասուս, անձկութիւն.
Խաբեպատիր սին երեւոյթս ուրուական,
Խինդ միօրեայ, հրաժեշտ անդարձ անդարձման,
Եւ դառն բերս՝ որոց կեղեւք ազազուն
Մնան 'ի սրտիս իբր ըղփոշի անկայուն։
Զոր չունէինն՝ ես 'ի նոցունց խընդրէի,
Եւ ցանգ զաւագն 'ի փախճանի կըրկնի։
Եւ իմ կալայց ակն 'ի դարուց աշխարհիս,
Հիմն 'ի յաւազ արկի եւ սերմն 'ի յալիս...

Թարգմ. Մխիթարեան Միաբանից.

ԽԱՒԱՐՄՈՒՆՔ

Ներկայ 1888 թուականին Արեւը երեք անգամ կը խաւարի։

1) Մասնաւոր խաւարումն՝ որ կը պատահի Յունուարի 31-ին։ Սկիզբը՝ գիշերուայ 12 ժ. 25 ր., վերջը՝ 3 ժ. 52 րոպէին առաւօտեան։

2) Մասնաւոր խաւարումն, որ կը պատահի Յունիսի 27-ին։ Խաւարման ըսկիզբը՝ առաւօտեան 7 ժ. 20 ր., վերջը՝ 10 ժ. 42 ր.։

3) Մասնաւոր խաւարումն, որ կը պատահի Յուլիսի 26-ին։ Սկիզբը՝ երեկոյեան 7 ժ. 32 ր., վերջը՝ 9 ժ. 40 ր.։

Լուսինը երկու անգամ կը խաւարի։

1) Կատարեալ խաւարումն՝ Յունուարի 6-ին։ Սկիզբը՝ գիշերուայ 1 ժ, 01 ր., վերջը՝ 2 ժ. 39 ր.։

2) Կատարեալ խաւարումն՝ Յուլիսի 11-ին։ Սկիզբը՝ առաւօտեան 7 ժ. 24 ր., վերջը՝ 9 ժ. 06 ր.։

1888 ՆԱՀԱՆՋ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Գիր տարւոյն է . . . . **ՓԻ.**
Եօթներեակը . . . . **ԵՋ.**
Վերադիրը. . . . . **ԻԷ** (27)
Տանուտէրը . . . . **Ձուկն.** .

Ցերեկուայ ու գիշերուայ տեւողութիւնը.

ԱՄԻՍՆԵՐ	ԺԱՄԵՐ	
	Ցերեկ.	Գիշեր.
Յունուար.	10	14
Փետրուար	11	13
Մարտ	12	12
Ապրիլ.	13	11
Մայիս	14	10
Յունիս	15	9
Յուլիս	14	10
Օգոստոս	13	11
Սեպտեմբեր	12	12
Հոկտեմբեր	11	13
Նոյեմբեր.	10	14
Դեկտեմբեր.	9	15

1888 *թուականի*

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐԸ

և նոցա միջոցները.

Օր ԾՆՆԴԵԱՆ		Չորեքշաբթի
Միջոց ուտիքը՝ 40 օր.		—
Բարեկենդան Առաջաւորաց . . .	Փետրուարի	14
Օր Տեառնընդառաջի.	”	Կիրակի
Բուն Բարեկենդան.	Մարտի	6
ԶԱՏԻԿ	Ապրիլի	24
Օր Աւետման	”	Հինգշաբթի
Երևման խաչ.	Մայիսի	22
Համբարձումն	Յունիսի	2
Հոգւոյգալուստ	”	12
Բարեկենդան Ս. Լուսաւորչի. . .	Յուլիսի	3
Վարդավառ.	”	31

Միջոց ուտիքը՝ մէկ շաբաթ . . .		—
Ծարեկենդան Ս. Աստուածածնի.	Օգոստոսի	7
Միջոց ուտիքը՝ երեք շաբաթ.		—
Խաչվերաց	Սեպտեմբերի	11
Ծարեկենդան Վարագայ Խաչի. .	„	18
Միջոց ուտիքը՝ ութ շաբաթ		—
Գիւտ Խաչի.	Հոկտեմբերի	23
Ծարեկենդան Յիսնակի.	Նոյեմբերի	20
Ծարեկենդան Ս. Յակոբայ	Դեկտեմբերի	11
Միջոց ուտիքը՝ 12 օր.		—
Օր Ծարեկենդանի Ծննդեան պահոց	հինգշաբթի	

ԻՓԵՄԵՐՏԻԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

1888 *թուականի համար.*

Այս տարիս կը լինի շատ պարարտ և ցորենով ու այլ պտուղներով առատ: Ձմրան սկիզբը կը լինի ցուրտ՝ կարկըտով, մէջը ջերմ և վերջը բարեխառն: Գարունը մինչև Յունիս ամիսը՝ ցուրտ. ցոյց է տալիս անձրև և որոտմունք. բայց յետոյ կը պակասին աղբիւրների ջրերը, ուստի և կը կոտորուեն շատ եզներ: Դեմոկրիտոսն ասում է թէ՝ աշնանը գետերը կ'աճին և կ'առաջանան հիւանդութիւններ. աղաչենք Աստուծուն, որ մահտարաժամ չլինի: Պէտք է սակաւակեր լինել և շատ գինի խըմել. ձմրան սկզբումը կ'անձրևէ, և չափազանց շատ ձիւն կը գայ:

Այս տարի շատ կը տարածուի տենդը և ջերմութեան պատճառած այլ հիւանդութիւններ: Երևում է մեծ հարուած՝ մանաւանդ ծերերի և երեխաների մէջ. կանանց աւերումն: Այլ և այլ մարդկանց մէջ վէճեր ու կռիւներ

կը բարձրանան՝ իրանց թագաւորի դէմ: Եղբայրների ու սիրելեաց մէջ տարաձայնութիւն կ'ընկնի: Գրագէտների և վաճառականների մէջ կը տիրեն նենգութիւնք և խաբէութիւնք, որի պատճառով նոցա մեծ նեղութիւն կը պատահի: Արքունի սպասաւորներին (պաշտօնեաներին) մեծ վնաս և նեղութիւն կը լինի:

Բուն Զայները՝ ա՛., բ՛., գ՛., դ՛. Բուն Բարեկենդանից սկսեալ աշխարհողմեան դասինն են:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

31 ՕՐ.

Բոլոր բընութիւն
Մըտած է ի քուն.
Զարթըննայ բըռնի
Ու չելլէ ոտքի,
Չէնէ գէշ կ'աճի
Բոյս ու կենդանի:
Թող անձրեաբեր
Ու թանձըր ամպեր
Իջնան երկինքէն
Երկիրը կընքէն:

Օ | Լ

---

*1 Ուրբ. տէ. գ. օր պահոց Ծընընդեան. — Տարեմուտ և Կաղանդ. 29

---

*) Այն տօն օրերը, երբ վարչական տեղերը և ռուսաց դպրոցների ուսանողները ազատ են պարապմունքներից, որոշուած են աստղանիշով (*):

Օ	ՅՈՒՆՈՒԱՐ	Լ
2	Շբ. այ. դ. օր պահոց Ծննդ. —Սրբոցն Բարսղի հայրապետին և եղբօր նորին Գրիգորի Նիւսացւոյն, Սեղբեստրոսի Հռոմայ հայրապետին և Աբբայ Եփրեմի Խուրին Ասորւոյ:	1
	⊛ Ծ. Լ.—Ձիւն և ցուրտ:	
3	✢ Կիր. աէ. ե. օր պահոց Ծննդեան:	2
4	Բշ. բյ. զ. օր պահոց Ծննդեան.	3
5	✢ Գշ. բէ. Ճրագալոյց Ծննդեան Քրիստոսի.—	4
*6	✢ Դշ. գյ.—Տօն ԾՆՆԴԵԱՆ և ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ Տեառն.—Նոյնպէս ռուսաց.	5
7	✢ Եշ. գէ. Տօն Ծննդ.—Յիշատակ Մեռելոց.	6
8	Ուրբ. դյ. Տօն Ծննդեան.	7
9	Շբ. դէ. Տօն Ծննդեան.	8
	☽ Ա. Ք.—Փոփոխութիւն օդոց:	
10	✢ Կիր. այ. Տօն Ծննդեան.	9

Օ	ՅՈՒՆՈՒԱՐ	Լ
11	Բշ. աէ. Տօն Ծննդեան.	10
12	Գշ. բյ. Տօն Ծննդեան.	11
13	✢ Դշ. բէ. Տօն Անուանակոչութեան Տեառն.—Նախատօնակ	12
14	Եշ գյ. Տօն Ծննդեան Յովհաննու Կարապետին.	13
15	Ուրբ. գէ. պահք.	14
16	Շբ. դյ. Սրբոցն՝ Պետրոսի հայրապետին, Վլասայ եպիսկոպոսին և Աբիստղոմայ սարկաւագին.	15
17	✢ Ա. Կիր. դէ.	16
	☺ Լ. Լ.—Պարզ և ցուրտ:	
18	Բշ. այ. Սրբոյն Անտոնի ճգնաւորին.	17
19	Գշ. աէ. Սրբոցն՝ Թէոդոսի թագաւորին և Մանկանցն Եփեսոսի.	18
20	Դշ. բյ. պահք.	19
21	Եշ. բէ. Սրբոցն՝ Կիրակոսի և մօրն Յուղիտայի. և Գորգիոսի, Զոզիքոսի և Գրիգորիոսի.	20

Օ	ՓԵՏՐՈՒԱՐ	Լ
	Իսահակայ, Յակոբայ, Յովսեփայ, Մովսիսի, Ահարոնի, Եղիազարու, Յեսուայ, Սամուելի, Սամփսոնի, Յեփթայեայ, Բարակայ, Գեդէոնի, և այլոց սրբոց նախահարցն.	
5	Ուրբ. բյ· պահք.	5
6	Շբ. բէ· Որդւոց և Թոռանց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ՝ Արիստակեսի, Վրթանիսի, Յուսկանն, Գրիգորիսի և Դանիելի.	6
7	✠ Դ. Կիր. գյ·	7
8	Բշ. գէ· Սրբոց Մակաբայեցւոցն՝ Եղիազարու քահանային և Շամունեայ, և եօթն որդւոց նորին.	8
	☽ Ա. Ք.—Յրտագին խոնաւութիւն։	
9	Գշ. դյ· Սրբոց Երկոտասան Մարգարէիցն՝ Ովսեայ, Ամովսայ, Միքիայ, Յովելեայ, Աբդիու, Նաւումայ, Ամբակումայ, Յօնանու, Սոփոնիայ, Անգիայ, Զաքարիայ և Մաղաքիայ.	9
10	Դշ. դէ· պահք.	10
11	Եշ. այ· Սրբոցն Սոփիայ և երից դստերացն՝ Պիստոսի, Ելպիսի և Ագապի.	11
12	Ուրբ. աէ· պահք.—Նախատօնակ.	12
13	Շբ. բյ· Սրբոցն՝ Թադէոսի Առաքելոյն մերոյ և Սանդխտոյ Կուսին.—Նախատօնակ.	13
14	✠ Ե. Կիր. բէ· Տօն ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՅ ԳԱԼՍՏԵԱՆ Քրիստոսի.—Տեառն ընդ Առաջ.—Բարեկենդան Առաջաւորի պահոց.	14
15	Բշ. գյ. պահք.	15
	☺ Լ. Լ.—Պարզութիւն օդոց։	
16	Գշ. գէ. պահք.	16
17	Դշ. դյ· պահք.	17
18	Եշ. դէ. պահք.	18
19	Ուրբ. այ· պահք. Յիշատակ	19

3752 / 1008

Օ	ՓԵՏՐՈՒԱՐ	Ն
	Յօնանու մարգարէին. — Հանդիսաւոր օր ուխտագրնացութեան Ս. Սարգիս եկեղեցւոյն Տփխիսայ.	
20	Շբ. աէ. Սրբոցն՝ Սարգսի զօրավարին, որդւոյ նորա Մարտիրոսին և Չորեքտասան զինուորացն. — Նոյն ուխտագնացութիւն.	20
21	✠ Զ. Կիր. բջ.	21
22	Բշ. բէ. Ատովմանց զօրավարացն. ☾ Վ. Ք.—Անհարթ աւուրք:	22
23	Գշ. գջ. Սրբոց Սուքիասեանց վկայիցն.	23
24	Դշ. գէ. պահք.	24
25	Եշ. դջ. Սրբոց Ոսկեանց քահանայիցն.	25
*26	Ուրբ. դէ. պահք.—Ծնունդ Նորին Կայսերական Մեծութեան ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐՈՎԻՉԻ.	26
27	Շբ. աջ. Տօն Սահակայ Պարթևի հայրապետին մերոյ.	27

Օ	ՓԵՏՐՈՒԱՐ	Ն
28	✠ Է. Կիր. աէ.	28
29	Բշ. բջ. Սրբոցն՝ Մարկոսի եպիսկոպոսին, Պիոնի քահանային, Կիւրղի և Բենիամինի սարկաւագացն. և սրբոց վկայիցն Աբդլմսեհի, Որմզդանայ և Սայենի.	29

ՄԱՐՏ

31 ՕՐ.

Քայլերըն Մարտին
Կաղ կը շարժին.
Բայց իր ձայնէն
Բոյս, ծառ ամէն
Եւ կենդանի
Կ'առնուն ոգի։

0 — Լ

1 * Գշ. բն· Տօն Սրբոց ՂԵ- 1
ՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ.
☻ ԾՆ. Լ.—Փոփոխական ա-
ւուրք։

*2 Դշ. գյ· պահք.—Օր Գահակա- 2
լութեան վեհափառ Կայսեր
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ Գ.-ի։

3 * Եշ. գն· Տօն Սրբոց ՎԱՐ- 3
ԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ մե-
րոց՝ 1036 վկայիցն, որք կա-
տարեցան ի մեծ պատերազ-
մին.—Տօն ազգային.

0	ՄԱՐՏ	Լ
*4	Ուրբ. դյ· պահք.	4
*5	Շբ. դն. Սրբոցն Կ. Պոլսոյ ժողովոյն՝ 150 հայրապետացն.	5
6	* Կիր. դն· Բուն Բարեկենդան.	6
7	Բշ. այ· ա. օր մեծի պահոց.	7
8	Գշ. ան· բ. օր մեծի պահոց.	8
	☽ Ա. Ք.—Մրրկաբեր հողմունք։	
9	Դշ. բյ· գ. օր մեծի պահոց.	9
10	Եշ. բն· դ. օր մեծի պահոց.	10
11	Ուրբ. գյ· ե. օր մեծի պահոց.	11
12	Շբ. գն· զ. օր մեծի պահոց.—Տօն Սրբոյն Թէոդորոսի Զօրավարին.	12
13	* Բ. Կիր. դյ· է. օր մեծի պահոց.	13
14	Բշ. դն· ը. օր մեծի պահոց.	14
15	Գշ. այ. թ. օր մեծի պահոց.	15
16	Դշ. ան· ժ. օր մեծի պահոց.	16
	☺ Լ. Լ.—Խառնակութիւն օդոց։	

Օ	ՄԱՐՏ	Լ
17	Եշ. բյ. ժա. օր մեծի պահոց.	17
18	Ուրբ. բէ. ժբ. օր մեծի պահոց.	18
19	Շբ. գյ. ժգ. օր մեծի պահոց. —Տօն սրբոյն Կիւրղի Երուսաղեմայ հայրապետին և միւս Կիւրղի եպիսկոպոսին՝ և մօրն նորա Աննայի.	19
20	✱ Գ. Կիր. գէ. ժդ. օր մեծի պահոց.—Անառակին.	20
21	Բշ. դյ. ժե. օր մեծի պահոց.	21
22	Գշ. դէ. ժզ. օր մեծի պահոց. ☾ Վ. Ք.—Չարթուցթիւն օդոց:	22
23	Դշ. եյ. ժէ. օր մեծի պահոց.	23
24	Եշ. եէ. ժը. օր մեծի պահոց.	24
*25	Ուրբ. բյ. ժթ. օր. մեծի պահոց.—Խուսաց՝ Աւետումն Ս. Աստուածածնի.	25
26	Շբ. բէ. ի. օր մեծի պահոց.—Սրբոյն Յօհաննու Երուսաղեմայ հայրապետին. և սրբոց հայրապետացն մերոց՝ Յօհաննու Օձնեցւոյն, Յօհաննու Որոտնեցւոյն և Գրիգորի Տաթևացւոյն.	26
27	✱ Դ. Կիր. գյ. իա. օր մեծի պահոց.—Տնտեսին.	27
28	Բշ. գէ. իբ. օր մեծի պահոց.	28
29	Գշ. դյ. իգ. օր մեծի պահոց.	29
30	Դշ. դէ. իդ. օր մեծի պահոց.	30
31	Եշ. եյ. իե. օր մեծի պահոց. ⊛ Ծ. Լ.— Գարնանաբեր հողմունք:	1

Ա Պ Ր Ի Լ

30 ՕՐ.

Ա՛լ գարնան զեփիւռներ
Մեզ կուտան հրաւէր
Տուները թող տալու,
Ծաղիկներ սիրելու,
Դաշտերու, գեղերու
Ելլելու այցելու:

Օ		Ն
1	Ուրբ. ա՛ւ. իգ. օր մեծի պահոց.	2
2	Շբ. բ՛յ. իէ. օր մեծի պահոց. —Սրբոց Մանկանցն Քառասնից, որք ի Սեբաստիա կատարեցան.	3
3	✣ Ե. Կիր. բ՛ւ. իը. օր մեծի պահոց.—Դատաւորին.	4
4	Բշ. գ՛յ. իթ. օր մեծի պահոց.	5
5	Գշ. գ՛ւ. լ. օր մեծի պահոց.	6
6	Դշ. դ՛յ. լա. օր մեծի պահոց. —Նախատօնակ.	7
7	✣ Եշ. դ՛ւ. լբ. օր մեծի պա-	8

ԱՊՐԻԼ

Օ		Ն
	հոց.—Աւետումն Ս. Աստուածածնի. — Հանդիսաւոր օր ուխտագնացութեան Ջգրաշէնի Աւետեաց Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն Տփխիսայ. Թ Ա. Ք.—Պարզութիւն օդոց:	
8	Ուրբ. ա՛յ. լգ. օր մեծի պահոց.—Նախատօնակ.	9
9	✣ Շբ. ա՛ւ. լդ. օր մեծի պահոց.—Տօն Սրբոյ Հօրն մերոյ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ՝ մտին 'ի վիրապն.— Հանդիսաւոր օր ուխտագնացութեան Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն Տփխիսայ.	10
10	✣ Զ. Կիր. բ՛յ. լե. օր մեծի պահոց.—Գալստեան.	11
11	Բշ. բ՛ւ. լզ. օր մեծի պահոց.	12
12	Գշ. գ՛յ. լէ. օր մեծի պահոց.	13
13	Դշ. գ՛ւ. լը. օր մեծի պահոց.	14
14	Եշ. դ՛յ. լթ. օր մեծի պահոց.	15

Օ	ԱՊՐԻԼ	Ն
	☺ Լ. Լ.—Գարնանազուարթ օդք:	
15	Ուրբ. դն· խ. օր մեծի պահոց.	16
16	Շբ. տյ· խա. օր մեծի պահոց. —Յիշատակ Ղազարու յարութեան.	17
17	✱ Կիր. տն· Ծաղկազարդ.—Յերեկոյին Դուռնբացէք.	18
18	Աւագ Բշ. բյ· Յիշատակ աբարչագործութեան.	19
19	Աւագ Գշ. բն· Յիշատակ տասըն կուսանաց.	20
20	Աւագ Դշ. գյ· Յիշատակ Մատնութեան Տեառն.	21
*21	✱ Աւագ Եշ. գն· Յիշատակ Ոտնալուային.	22
	☾ Վ. Ք.—Ամպամած և անձրևային:	
*22	Աւագ Ուրբ. դյ·.—Յիշատակ Չարչարանաց և Խաչելութեան Տեառն.	23
*23	Աւագ Շբ. դն·.—Ճրագալոյց Զատկի. Նախատօնակ·.—Նաւակատիք.	24

Օ	ԱՊՐԻԼ	Ն
24	✱✱ Կիր. ԶԱՏԻԿ. տյ·.—Տօն Յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի.—Հանդիսաւոր օր ուխտագնացութեան Նորաշէն Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն Տփխիսայ.	25
*25	✱ Բշ տն· բ. օր Զատկի.—Յիշատակ Մեռելոց.—Ուխտաշատակ Մեռելոց.—Ուխտագնացութիւն Ս. Նշան եկեղեցւոյն Տփխիսայ.	26
*26	Գշ. բյ· գ. օր Զատկի.	27
*27	Դշ. բն· դ. օր Զատկի.	28
*28	Եշ. գյ· ե. օր Զատկի.	29
*29	Ուրբ. գն· զ. օր Զատկի.	30
*30	Շբ. դյ· է. օր Զատկի.—Յիշատակ գլխատման Սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին.	1
	● Ծ. Լ.—Բարեխառն օդք:	

ՄԱՅԻՍ

31 ՕՐ.

Նարկէս ու շուշան
Անցան աննըշան։
Վարդն արդ վառեցաւ,
Այրեց ամէն ցաւ։
Մայիսն ըզծաղիկ,
Ծաղիկն ըզմարդիկ
Սիրած են սաստիկ։
Մայիս, ծաղիկ, սէր,
Զըսակ են հիւսեր։

Օ		Լ
1	* Բ. Կիր. դկ. ը. օր Զատ-կի.—Նոր Կիւրակէ (Կրկնա-զատիկ).	2
2	Բշ աձ. թ. օր Յինանց.	3
3	Գշ. ակ. ժ. օր Յինանց.	4
4	Դշ. բձ. ժա. օր Յինանց.	5
5	Եշ. բկ. ժբ. օր. Յինանց.	6
*6	Ուրբ. գձ. ժգ. օր Յինանց. —Ծնունդ Ն. Կ. Բ. Վսե-	7

Օ		Լ
	մափառ Ժառանգին Նիկո-լայ Աղեքսանդրովիչին.	
7	Շբ. գկ. ժդ. օր Յինանց. Յ Ա. Ք.—Զովարար անձ-րեւք։	8
8	* Գ. Կիր. դձ.—Կանաչ Կիւ-րակէ (Աշխարհամատրան). —Օր ուխտագնացութեան Մողնւոյ Ս. Գէորգ եկեղե-ցւոյն Տփխիսայ.	9
*9	Բշ. դկ. ժզ. օր Յինանց.— Փ. Փոխադրութիւն նշխա-րաց Նիկողայոսի Սքանչելա-գործի.	10
10	Գշ. աձ. ժէ. օր Յինանց.	11
11	Դշ. ակ. ժը. օր Յինանց.	12
12	Եշ. բձ. ժթ. օր Յինանց.	13
13	Ուրբ. բկ. ի. օր Յինանց. ◎ Լ. Լ.—Պայծառութիւն օդոց։	14
14	Շբ. գձ. իա. օր Յինանց.	15
15	* Դ. Կիր. գկ. Կարմիր Կիւրա-կէ. — Օր թագադրութեան Վեհափառ Կայսեր և Կայս-	16

Օ	ՄԱՅԻՍ	Լ
	ըուհւոյն ամենայն ռուսաց.	
16	Բշ. դյ. իգ. օր Յինանց.	17
17	Գշ. դէ. իդ. օր Յինանց.	18
18	Դշ. այ. իե. օր Յինանց.	19
19	Եշ. աէ. իզ. օր Յինանց.	20
20	Ուրբ. բյ. իէ. օր Յինանց.	21
	☾ Վ. Ք.—Փոփոխութիւն օդոց:	
21	Շբ. բէ. իը. օր Յինանց.	22
22	* Ե. Կիր. կյ. Տօն Երևման Սրբոյ ԽԱՉԻՆ.	23
23	Բշ. կէ. լ. օր Յինանց.	24
24	Գշ. դյ. լա. օր Յինանց.	25
25	Դշ. դէ. լբ. օր Յինանց.	26
26	Եշ. այ. լգ. օր Յինանց.	27
27	Ուրբ. աէ. լդ. օր Յինանց.	28
28	Շբ. բյ. լե. օր Յինանց.	29
29	* Զ. Կիր. բէ.	1
	◉ Տ. Լ.—Մերթ պարզ և մերթ անձրև:	
30	Բշ. կյ. լէ. օր Յինանց.	2
31	Գշ. կէ. լը. օր Յինանց.	3

ՅՈՒՆԻՍ

30 ՕՐ.

Երկինքը յըստակ,
Երկիրը խիստ տաք.
Արևը դուրսէն,
Տաքութիւն ներսէն,
Մարդուս մարմինէն
Քըրտինք կը քամեն.
Ուսէն նոյն մարդուն
Բաճկոնը կ՚առնուն,
Խեղճ մարդուն բերնէն
Ո՜ւֆեր կը թափեն:
Մըտիր ջուր շուտով,
Ապրին գետն ու ծով:

Օ		Լ
1	Դշ. դյ. լթ. օր Յինանց.	4
*2	* Եշ. դէ. խ. օր Յինանց.—ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ Քրիստոսի. Եւս Ռ.—Մեծահանդէս օր ուխտագնացութեան Ս. Գէորգ եկեղեցւոյն Թելէթ գեղջ.	5

Օ	ՅՈՒՆԻՍ	Ն
3	Ուրբ. ռչ. խա. օր Յինանց.—պահք.	6
4	Շբ. ռէ. խբ. օր Յինանց.	7
5	✠ Է Կիր. բչ. Երկրորդ Ծաղկազարդ: ☽ Ա. Ք.—Մրրկաբեր հողմունք:	8
6	Բշ. բէ. խդ. օր Յինանց.	9
7	Գշ. գչ. խե. օր Յինանց.	10
8	Դշ. գէ. խզ. օր Յինանց.	11
9	Եշ. դչ. խէ. օր Յինանց.	12
10	Ուրբ. դէ. խր. օր Յինանց.—պահք.	13
11	Շբ. ռչ. խթ. օր Յինանց.	14
12	✠ Կիր. ռէ. ծ. օր Յինանց.—Տօն ՀՈԳԻՈՅԳԱԼՍՏԵԱՆ (Պենտեկոստէ). Եւս Ռ.—Բարեկենդան Եղիական պահոց. ☉ Լ. Լ.—Սպառնալիք կարկտի:	15
*13	Բշ. բչ. բ. օր Հոգւոյգալստեան.—պահք.	16
14	Գշ. բէ. գ. օր Հոգւոյգալստեան.—պահք.	17
15	Դշ. գչ. դ. օր Հոգ.—պահք.	18
16	Եշ. գէ. ե. օր Հոգ.—պահք.	19
17	Ուրբ. դչ. զ. օր Հոգ.—պահք.	20
18	Շբ. դէ. է. օր Հոգւոյգալստեան.	21
19	✠ Ա. Կիր. ռչ. Նախատօնակ. Առաջին պսակ.—Օր ուխտագնացութեան Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն քաղաքամերձ Զվինգլիս գեղջ. ☾ Վ. Ք.—Պարզ և ջերմ:	22
20	Բշ. ռէ.—Տօն Սրբոց Կուսանացն Հռիփսիմեանց.—Նախատօնակ.	23
21	Գշ. բչ. Տօն Սրբոց Կուսանացն Գայիանեանց.	24
22	Դշ. բէ. պահք.—Նախատօնակ.	25
23	Եշ. գչ. Տօն սրբոցն՝ Յովհաննու Կարապետին և Աթանագինեայ եպիսկոպոսին.	26
24	Ուրբ. գէ. պահք.—Նախատօնակ.—Ռ. Ծնունդ Յօհաննու Մկրտչին.	27

Օ	ՅՈՒՆԻՍ	Լ
25	* Շբ. դձ. Տօն Սրբոյն ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ մերոյ՝ ելանելոյն 'ի վիրապէն.	28
26	* Բ. Կիր. դկ.—Տօն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի.—Հարսանիք.	29
27	Բշ. աձ. Սրբոց Մանկանցն Բեթղեհեմի, Ակակիոսի վկային, Մովկիմայ քահանային և Կոտրատիոսի զինուորին. 🌑 Ծ. Լ.—Որոտմունք և փայլակ:	30
28	Գշ. ակ. Տօն Սրբոց կուսանացն Նունեայ և Մանեայ.	1
*29	Դշ. բձ. պահք.—Ռ. Ս. Առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի.	2
30	Եշ. բկ. Սրբոց իշխանացն Սահակայ և Յովսեփայ և սրբոց վկայիցն Սարգսի և Բագոսի.	3

ՅՈՒԼԻՍ

30 ՕՐ.

Նետերէն արեւու
Փախչելու 'ես հեռու:
Ծառերու զով շուքին
Կը տըրուի պատիւ հին:
Տաքն ու պաղ իրարու
Խառնելն է գիտնալու:
Տաք մարմնոյն պաղ բաղնիք,
Տաք գլխոյն պաղ քամիք,
Տաք կուրծքին պաղ պըտուղ
Կը նըստին քիչ մը սուղ:

Օ		Լ
1	Ուրբ. գձ. պահք.	4
2	Շբ. գկ. Տօն Սրբոյն Ներսեսի Մեծի Հայրապետին մերոյ և Խադայ եպիսկոպոսին.	5
3	* Գ. Կիր. դձ. Բարեկենդան Լուսաւորչի պահոց.	6
4	Բշ. դկ. պահք. Սրբոցն՝ Եպիփանու Կիպրացւոյն, Բաբե-	7

Օ	ՅՈՒԼԻՍ	Լ
	լայ հայրապետին և երից աշակերտաց նորին.	
	☽ Ա. Ք. — Տօթագին աւուրք:	
5	Գշ. ոչ· պահք. Տօն սրբոցն՝ Կոստանդիանոսի թագաւորին և մօրն նորա Հեղինեայ.	8
6	Դշ. ոէ· պահք.	9
7	Եշ. ըչ· պահք. Սրբոցն Թէոդիտոնի Գաղատացւոյն և Թալիլեայ բժշկին և է. կուսանացն, որք յԱնկիւրիա կատարեցան.	10
8	Ուրբ. ըէ· պահք. — Նախատօնակ·	11
9	* Շբ. ծչ· Տօն Գիւտի Նշխարացն Սրբոյ Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ. — Հանդիսաւոր օր ուխտագնացութեան Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն Տփխիսայ.	12
10	* Դ. Կիր. ծէ· — Հոգեհանգիստ·	13
11	Բշ. տչ· Սրբոց վկայիցն՝ Ան-	14

Օ	ՅՈՒԼԻՍ	Լ
	տոնինոսի, Թէոփիլոսի, Անիքտոսի և Փոտինոսի.	
	◉ Լ. Լ. — Յորդ անձրևք:	
12	Գշ. տէ· Սրբոցն՝ Դանիելի մարգարէին և Երից Մանկանցն.	15
13	Դշ. ոչ· պահք.	16
14	Եշ. ոէ. Տօն Սրբոց Թարգմանչացն մերոց ՍԱՀԱԿԱՅ և ՄԵՍՐՈՎԲԱՅ.	17
15	Ուրբ. ըչ· պահք.	18
16	Շբ. ըէ· Սրբոցն՝ Տրդատայ թագաւորին մերոյ, Աշխէն տիկնոջն և Խոսրովիդխտոյն. — Նախատօնակ·	19
17	* Ե. Կիր. ծչ· Տօն Գիւտի ՏՓՈՅ Ս. Աստուածածնի.	20
18	Բշ. ծէ· Սրբոցն՝ Կալիստրատոսի և 49 վկայիցն. և Ղունկիանոսի քահանային.	21
	☾ Վ. Ք. — Պարզ և ջերմին:	
19	Գշ. տչ· Տօն սրբոյն Զաքարիայ մարգարէին.	22

Օ	ՅՈՒԼԻՍ	Ն
20	Դշ դ՟ե. պահք.	23
21	Եշ. ա՟յ. Տօն սրբոյն Եղիայ մարգարէին.	24
*22	Ուրբ. ա՟ե. պահք.—Անուանակոչութիւն Օգոստափառ Կայսրուհւոյն ՄԱՐԻԱՅ ՖԷՈԴՈՐՈՎՆԱՅԻ.	25
23	Շբ. բ՟յ. Սրբոցն Երկոտասանից Առաքելոցն Քրիստոսի և սրբոյն Պօղոսի երեքտասաներորդ Առաքելոյն.	26
24	* Զ. Կիր. բ՟ե.—Բարեկենդան Վարդավառի պահոց.	27
25	Բշ. գ՟յ. պահք.	28
26	Գշ. գ՟ե. պահք.	29
27	Դշ. դ՟յ. պահք. ● Ծ. Լ. — Ջերմախառն պարզութիւն:	1
28	Եշ. դ՟ե. պահք.	2
29	Ուրբ. ա՟յ. պահք.	3
30	Շբ. ա՟ե. Յիշատակ է Տապանակին հնոյ՝ և Տօն Նորոյս Սուրբ Եկեղեցւոյ.—Նաւակատիք.—Հանդիսաւոր օր ուխ-	4

Օ	ՅՈՒԼԻՍ	Ն
	տագնացութեան Ս. Կարապետ եկեղեցւոյն հաւլաբար Թաղին Տփխիսայ.	
31	* Կիր. բ՟յ. ՎԱՐԴԱՎԱՌ.	5

ՕԳՈՍՏՈՍ

31 ՕՐ.

Պտուղներն հասուն,
Բոյսերն կանգ կ՚առնուն.
Արեւն իր գործքն է
Կը լրմընցընէ:
Արեւն այրած,
Երկիրն կրակած,
Տնկերն ինկած,
Մարդիկ մըրկած:

Օ		Լ
1	✠ Բշ. ճէ. բ. օր Վարդավառի. —Յիշատակ Մեռելոց.—Մեծահանդէս օր ուխտագնացութեան ծիրանաւոր Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն այգեստանեայց Տփխիսայ.	6
2	Գշ. ձյ. գ. օր Վարդավառի. ☽ Ա. Ք.—Անորժական օդք:	7
3	Դշ. ձէ. դ. օր Վարդավառի. —պահք.	8

Օ		Լ
4	Եշ. տյ. Տօն Եսայեայ մարգարէին.	9
5	Ուրբ. տէ. զ. օր. Վարդավառի. — պահք. — Նախատօնակ.	10
*6	Շբ. ոյ. Եփեսոսի սուրբ ժողովոյն՝ Երկու հարիւր հայրապետացն. — Թ. Վարդավառ.	11
7	* Բ. Կիր. ոէ.—Բարեկենդան Աստուածածնի պահոց.	12
8	Բշ. ճյ. ա. օր պահոց.	13
9	Գշ. ճէ. բ. օր պահոց.	14
10	Դշ. ձյ. գ. օր պահոց. ☺ Լ. Լ.—Մերթ անձրեւ և մերթ պարզ:	15
11	Եշ. ձէ. դ. օր պահոց.	16
12	Ուրբ. տյ. ե. օր. պահոց.	17
13	✠ Շբ. տէ. Տօն Շողակաթին Սրբոյ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ըստ տեսլեան Ս. Գրիգորի մերոյ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ. — Նաւակատիք. — Հանդիսաւոր օր ուխտագնացութեան Ս.	18

Օ	ՕԳՈՍՏՈՍ	Լ
	Աստուածածին եկեղեցւոյն (Բեթղեհեմի) Տփխիսայ.	
14	✱ Կիր. ա:յ· ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. Աստուածածնի (հնն օր Նախատօնակ).	19
*15	✱ Բշ. ա:ի· բ. օր Վերափոխման. Յիշատակ Մեռելոց.—Ռ. Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի.	20
16	Գշ. բ:յ· գ. օր Վերափոխման. — Ռ. Անձեռագործ Պաստառակին.	21
17	Դշ. բ:ի· դ. օր Վերափոխման.—պահք.	22
18	Եշ. գ:յ· ե. օր. Վերափոխ. ☾ Վ. Ք.—Ջովարար պարզութիւն:	23
19	Ուրբ. գ:ի· զ. օր Վերափոխման.—պահք.	24
20	Շբ. դ:յ· է. օր Վերափոխ.	25
21	✱ Բ. Կիր. դ:ի· ը. օր Վերափոխման.	26
22	Բշ. ա:յ· թ. օր Վերափոխ-	27
23	Գշ. ա:ի· ժ. օր Վերափոխ-	28

Օ	ՕԳՈՍՏՈՍ	Լ
	ման.—Սրբոցն՝ Յովակիմայ և Աննայի՝ ծնողաց Ս. Աստուածածնի և կանանցն իւղաբերից.	
24	Դշ. բ:յ· պահք.	29
*25	Եշ. բ:ի· Սրբոյն Երեմիայի մարգարէին.—Ռ. Յիշատակ առման Արևելեան Կովկասու.	30
26	Ուրբ. գ:յ· պահք. ☉ Ն. Լ.—Փոփոխութիւն օդոց:	1
27	Շբ. գ:ի· Սրբոց Առաքելոցն՝ Թովմայի, Յակովբայ և Շըմաւոնի.—Նախատօնակ.	2
28	✱ Գ. Կիր. դ:յ· Տօն Գիւտի ԳՕՏԻՈՅ Ս. Աստուածածնի. Հարսանիք.	3
*29	Բշ. դ:ի· Տ. Ս. Ստեփաննոսի Ուլնեցւոյն և սրբոց վկայիցն՝ Գոհարինեայ, Ծամիդեսի, Տուքիկոսի և Ռափիքոսի.—Ռ. Գլխատումն Յովհաննու Մկրտչի.	4

Օ	ՕԳՈՍՏՈՍ	Հ
*30	Գշ. տյ· Սրբոց մարգարէիցն՝ Եզեկիելի, Եզրի և Զաքարիայի՝ հօրն Յօհաննու Մըրկրտչի. — Անուանակոչութիւն Ն. Կ. Մ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ Գ.—ի.	5
31	Դշ. տէ· պահք.	6

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

30 ՕՐ.

Դռներ աշնան
Ա՛լ բացուեցան.
Ցընծան հրճան
Ու այգեպան:
Չմ քաշեցէք,
Չմ կոխեցէք:
Այգին իր ծոց,
Գինին իր բոց
Կը ծաւալէ.
Այգեկութ է,
Եմ՛ր երգէ,
Պարէ, ցատկէ:

Օ		Հ
1	Եշ. ճյ· Սրբոցն Յովհաննու Կարապետին և Յօբայ արդարոյն.	7
2	Ուրբ. ճէ· պահք. ☽ Ա. Ք. — Ախորժական պարզութիւն:	8
3	Շբ. ձյ· Նիկիոյ Ս. ժողովոյն՝	9

Օ	ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ	Լ
	Երեք հարիւր տասն և ութ հայրապետացն.	
4	* Դ. Կիր. ճէ· Բարեկենդան Ս. Խաչի պահոց.	10
5	Բշ. ըյ· ա. օր պահոց խաչի.	11
6	Գշ. ըէ· բ. օր պահոց խաչի.	12
7	Դշ. ռյ· գ. օր պահոց խաչի. —Նախատօնակ·	13
*8	* Եշ. ռէ· Ծնունդ Ս. Աստուածածնի 'ի յԱննայէ.—Եւս ռուսաց.	14
	☉ Լ. Լ.—Փոփոխական օդք:	
9	Ուրբ. բյ· ե. օր պահոց խաչի.	15
10	Շբ. բէ· Տօն Ս. Եկեղեցւոյ 'ի Նաւակատիս Ս. Խաչին.—Նաւակատիք.	16
11	* Կիր. ճյ· ԽԱՉՎԵՐԱՑ.	17
12	* Բշ. ճէ· Տօն խաչի.—Յիշատակ Մեռելոց.	18
13	Գշ. ըյ· Տօն Եկեղեցւոյ.	19
*14	Դշ. ըէ· պահք. Տօն Եկեղեցւոյ.—Ռ. Խաչվերաց.	20
15	Եշ. ռյ· Տօն Եկեղեցւոյ.	21
16	Ուրբ. ռէ· Տօն խաչի. պահք.	22

Օ	ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ	Լ
	Ͽ Վ. Ք.—Մրրկալից աւուրք:	
17	Շբ. բյ· Տօն խաչի.	23
18	* Բ. Կիր. բէ· Բարեկենդան Վարագայ խաչին.	24
19	Բշ. ճյ· պահք. Սրբոցն Մամասայ և Փեղիքտիմոնի և Սիմէոնի Սինակեցւոյն.	25
20	Գշ. ճէ· պահք. Սրբոց կուսանացն Փեփրոնեայ և Մարիանեայ, և Շուշանայ՝ դստեր Մեծին Վարդանայ.	26
21	Դշ. ըյ· պահք.	27
22	Եշ. ըէ· պահք. Սրբոց հայրապետացն Բարաղամու, Անթիմոսի և Երանոսի.	28
23	Ուրբ. ռյ· պահք.	29
24	Շբ. ռէ· Սրբոյն Գէորգայ զօրավարին, Ագոկտոսի և Ռորավարին, Ագոկտոսի և Ռոմանոսի Երգեցողին.—Մեծահանդէս օր ուխտագնացութեան քաղաքամերձ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյն Շահնապատի.	30

Օ	ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ	Լ
	⊛ Ծ. Լ.—Հարմութիւն օդոց:	
25	✠ Գ. Կիր. Բյ· Տօն Վարագայ Ս. Խաչին. Հարսանիք.—Նոյն ուխտագնացութիւն.	1
*26	Բշ. Բի· Ս. Դաւթի Դունեցւոյն և Սրբոց վկայից Ղամբէոսի և Ղամբէուհւոյն.—Ռ. Ս. Առաքելոյն և Աւետարանչի Յօհաննու Աստուածաբանին.	2
27	Գշ. Գյ· Սրբոցն Եւստաթէոսի և կնոջ նորա Թէոփիստոսի և երկուց որդւոցն. և սրբոց կուսանացն Երմոնեայ և Նեքտառինեայ.	3
28	Դշ. Գի· պահք:	4
29	Եշ. Դյ· Սրբոց Իշխանացն Սահակայ և Համազասպայ.	5
30	Ուրբ. Դի· պահք.	6

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

31 ՕՐ.

Օդն է կիսաբաց,
Բրնութիւն մարած.
Եւ կամաց կամաց
Մեր ներքին կենաց
Օրերն կը հասնին:
Տուր բարև վերջին
Բրլուրին, դաշտին,
Գեղերու յարկին:
Տես՝ ինչպէս մէկէն
Արևն աս երկրէն,
Երկիրը տունկէն,
Տունկը կանաչէն,
Կանաչը տերևէն,
Տերևը ծառէն,
Ծառն ալ իր շուքէն,
Ձուքն ալ իր հիւրէն,
Հիւրն ալ ամենէն
Հրաժեշտ կ՚առնեն:

Օ		Լ
*1	Շբ. Եյ· Սրբոց Եօթանասուն և երկու Աշակերտացն	7

Օ	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	Լ
	Քրիստոսի. — Ռ. Հովանաւորութիւն Ս. Աստուածածնի.	
	☽ Ա. Ք. — Զովագին աւուրք։	
2	✣ Դ. Կիր. տն· [illegible]	8
3	Բշ. ճյ· Սրբոցն Փոկասու հայրապետին և Երանոսի՝ հետևողին Առաքելոցն.	9
4	Գշ. ճն· Սրբոց կուսանացն՝ Թեկղի, Վառվառեայ և Պեղիգեայ.	10
5	Դշ. ձյ· պահք.	11
6	Եշ. ձն· Պանդալէոնի բժշկին, Երմողեայ քահանային և Եւպրակսեայ կուսին.	12
7	Ուրբ. ծյ· պահք.	13
8	Շբ. ծն· Սրբոց Թարգմանչաց Վարդապետացն մերոց՝ Մեսրոպայ, Եղիշէի, Մովսեսի Քերթողին, Դաւթի Անյաղթ Փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն և Ներսեսի Կլայեցւոյն.	14

Օ	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	Լ
	☺ Լ. Լ. — Անձրևային և խոնաւ օդք։	
9	✣ Ե. Կիր. տյ·	15
10	Բշ. տն· Գիւտ նշխարացն Սրբոյն Գրիգորիսի Աղուանից կաթողիկոսին և սրբոց հարցն՝ Թաթւլոյ, Վարոսի և Թումասու. Անտոնի և Կրոնիդեայ և է. Խոտաճարականցն՝ որք չինկնեան վանսն կատարեցան.	16
11	Գշ. ճյ· Սրբոց Առաքելոցն Անանիայի, Մատթէի, Բառնաբայ, Փիլիպպոսի, Յովհաննու, Ճիղայի և Սեւգիանոսի.	17
12	Դշ. ճն· պահք.	18
13	Եշ. ձյ· Սրբոց Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյն և սրբոց Առաքելոյն Տիմոթէոսի և Տիտոսի.	19
14	Ուրբ. ձն· պահք.	20
15	Շբ. ծյ· Սրբոց Աւետարանչացն՝ Մատթէոսի, Մարկո-	21

Օ	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	Լ
	սի, Ղուկասու և Յովհաննու.	22
16	* Զ. Կիր. տէ· Հօրտոնիք· ☾ Վ. Ք.—Աշնանային աւուրք:	
		23
17	Բշ. տյ· Սրբոցն Ղունկիանոսի հարիւրապետին՝ որ հաւահարիւրապետին՝ որ հաւատաց 'ի խաչելութիւնն Քրիստոսի. Սրբոցն Յովսեփայ Աստուածահօրն և Յովսեփայ Արեմաթացւոյն, բարեկամին Քրիստոսի՝ Ղազարու և քերցն Նորա Մարթայի և Մարիամու.	
		24
18	Գշ. տէ· Սրբոցն Թէոդիտոնի քահանային և Զենոնի զինաւորին. և Մակարայ, Դոքսիայ և Թամելայ:	
		25
19	Դշ. ճյ· պահք.	26
20	Եշ. ճէ· Սրբոց Խարիթեանցն և սրբոց վկայիցն Կալինիկեայ և Ակուլինեայ.	
		27
21	Ուրբ. գյ· պահք.	28
*22	Շբ. գէ· Տօն Սրբոց Երկոտասանից Վարդապետացն՝ Թե-	

Օ	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	Լ
	թէոսի, Դիոնեսիոսի, Սեղբեստրոսի, Աթանասի, Կիւրղի Երուսաղեմացւոյն, Եփրեմի Խուրին Ասորւոյ, Բարսղի Կեսարացւոյն, Գրիգորի Նիւսացւոյն, Գրիգորի Աստուածաբանին, Եպիփանու Կիպրացւոյն, Յօհաննու Ոսկեբերանին և Կիւրղի Աղեքսանդրացւոյն.—Ի. Հրաշագործ պատկերին Ս. Աստուածածնին Ղազանու.	
23	* Ի. Կիր. ջյ· Գիւտ ԽԱՉԻ.—Հարսանիք.	29
24	Բշ. ջէ· Սրբոցն՝ Անաստասայ քահանային, Վարոսի, Թէոգիտեայ և որդւոց Նորա, և որք ընդ Նմա կատարեցան. ☉ Ծ. Լ.—Ամպամած և խոնաւ օդք:	1
25	Գշ. տյ· Սրբոց Հիպիրիքեանցըն, որք 'ի Սամուսատ կատարեցան.	2
26	Դշ. տէ· պահք.	3

Օ **ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ** Լ

27 Եշ. Ըյ· Սրբոց Սեւերիանոսի Սեբաստացւոյն և Բաբելայ ծերոյն, և 84 աշակերտաց նորին. 4

28 Ուրբ. Ըէ· պահք. 5

29 Շբ. Թյ· Սրբոյն Յօհաննու Ոսկեբերան հայրապետին. 6

30 * Ը. Կիր. Թէ· Հարսանիք. 7

31 Բշ. Ժյ· Սրբոյն Ստեփանոսի Հռոմայ հայրապետին և Քահանայից, Սարկաւագացն և Ժողովրդոցն. 8

☽ Ա. Ք.—Խոնաւ և մէգ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

30 ՕՐ·

Նոյեմբերնիս
Որսի ամիս։
Մէգ ու մըշուշ
Մահուան են գոյժ,
Են շունչ վերջին
Մօր մը կեանքին.
Մօր բընութեան,
Պաուլի Նըման։
Անձ կարճ արև,
Բայց երկայն անձրև.
Ցուրտը մէկ դիէն,
Խոնաւն անդիէն,
Մարդը կը նեղէ
Դուն աղէկ հագուէ։

Օ Լ

---

1 Գշ. Ժէ· Սրբոցն՝ Ակիփսեմեայ եպիսկոպոսին և Յովսեփայ քահանային, Այիթալայ սարկաւագին և Պղատոնի վըկային. 9

Օ	ՆՈՅԵՄԲԵՐ	Լ
2	Դշ. ռչ· պահք.	10
3	Եշ. ռէ· Սրբոց հայրապետացըն Մետրոփանոսի, Աղեքսանդրոսի և Պօղոսի խոստովանողին և սրբոց նօտարացն Մարկիանոսի և Մարտիրոսի.	11
4	Ուրբ սչ· պահք. Նախատօնակ·	12
5	✠ Շբ. սէ· Տօն Սրբոց Հրեշտակապետացն՝ Գաբրիելի և Միքայելի և ամենայն երկնային Զօրացն.—Օր ուխտագնացութեան Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյն Տփխիսայ.	13
6	✠ Թ. Կիր. վչ·	14
7	Բշ. վէ· Սրբոցն՝ Մելիտոսի՝ Անտիոքայ հայրապետին, Մինասայ Եգիպտացւոյն և միւս Մելիտոսի եպիսկոպոսին, Բուրայ քահանային և Ճինու սարկաւագին.	15
	☉ Լ. Լ.—Անձրև և ապա պարզ:	

Օ	ՆՈՅԵՄԲԵՐ	Լ
8	Գշ. տչ· Սրբոցն՝ Դեմետրեայ վկային և Բասիլիսկոսի քահանային.	16
9	Դշ. տէ· պահք.	17
10	Եշ. րչ· Սրբոցն՝ Գուրիասայ, Սամոււնասայ և Աբիբայ սարկաւագին, Ռամանոսի միայնակեցին, Մանկանն խոստովանողի և Հիւսիքոսի զինուորին.—Հանդիսաւոր օր ուխտագնացութեան Ս. Գէորգ եկեղեցւոյն Բոլնիս գեղջ.—Տարեդարձ Օծման Վեհափառ Հայրապետին ամենայն Հայոց Տ. Տ. ՄԱԿԱՐԱՅ Ա..	18
11	Ուրբ. րէ· պահք.	19
12	Շբ. ցչ· Սրբոց Առաքելոցն Անդրէի և Փիլիպպոսի.	20
13	✠ Ժ. Կիր. ցէ·	21
*14	Բշ. ւչ· Անդրէի զօրավարին և բանակի նորին, Կալինիկոսի և Դոմետեայ վկայիցն.—Ծնունդ Օգոստա-	22

Օ	ՆՈՅԵՄԲԵՐ	Լ
	փառ. Կայսրուհւոյն ՄԱՐԻԱՅ ՖԷՈԴՈՐՈՎՆԱՅԻ.	
15	Գշ. ձէ· Անդրիանոսի և կնոջն Անատոլայ, Թէոդորոսի և Ելևթիւրոսի վկայիցն.—Ռ. Բարեկենդան ծննդ. պահոց. ☾ Վ. Ք.—Փոփոխական օդք:	23
16	Դշ. տչ· պահք.	24
17	Եշ. տէ· Աբրահամու և Խորենայ և անարծաթ բժշկացն Կոզմայի և Դամիանոսի և Աստուածատրոյ վրկային.	25
18	Ուրբ. աչ· պահք.	26
19	✠ Շբ. աէ· Տօն Ամենայն Սրբոց՝ Հնոց և Նորոց.	27
20	✠ ԺԱ. Կիր. ճչ· Բարեկենդան Յիսնակի պահոց.	28
*21	✠ Բշ. ճէ· Ընծայումն Ս. Աստուածածնի 'ի տաճարն. Եւս Ռուսաց.	29
22	Գշ. ձչ· ա. օր պահոց Յիսնակի.	30

Օ	ՆՈՅԵՄԲԵՐ	Լ
	☉ Տ. Լ.—Անձրևաբեր հողմունք:	
23	Դշ. ձէ· բ. օր պահոց Յիսնակի.	1
34	Եշ. տչ· գ. օր պահոց Յիսնակի.	2
25	Ուրբ. տէ· դ. օր պահոց Յիսնակի.	3
26	Շբ. աչ· Սրբոցն՝ Գրիգորի Սքանչելագործին, Նիկողայոսի հայրապետին և Միւռոնայ եպիսկոպոսին.	4
27	✠ Ա. Կիր. աէ· Հարսանիք·	5
28	Բշ. ճչ· Սրբոց կուսանացն՝ Յուլիանեայ և Վասիլուհւոյ.	6
29	Գշ. ճէ· Սրբոյն Ղունկիանոսի քահանային և սրբոցն Տարագրոսի, Պրոպոսի, Անդրոնիկոսի և Ոնիսեմեայ և այլոց աշակերտացն Պօղոսի.	7
30	Դշ. ձչ· պահք. ☽ Ա. Ք.—Հարթութիւն օդոց:	8

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

31 ՕՐ.

Անձ բուն ձրմեռ
Բերաւ Դեկտեմբեր։
Ցուրտ, սառոյց ու ձիւն
Կուտան թրմրութիւն
Երկրին ու մարդուն.
Քաշուելու է տուն։
Ուիշդ արևէն չառած բանըդ,
Կուտայ քեզի վառարանըդ,
Բարիքն եկած կրակէն
Արևինէն վար մը չեն։

Օ		Լ
1	Եշ. Գ։ Սրբոցն՝ Կղեմայ հայրապետին և Բագարատայ Տոռոմենոյ եպիսկոպոսին.	9
2	Ուրբ. Դյ. պահք. Նախատօնակ.	10
3	* Շբ. Ե։ Սրբոց Առաքելոցն և առաջին Լուսաւորչացն մերոց ԹԱԴԷՈՍԻ և ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍԻ.	11

4	* Բ. Կիր. Ալ.—Հարսանիք.	12
5	Բշ. Ա։ Սրբոցն՝ Գենարիոսի եպիսկոպոսին և Մեռկեռիոսի զինաւորին. Յակովկայ և Իրաւափառայ.	13
*6	Գշ. Բյ. Տօն Նախավկայ և անդրանիկ թագաւորին մերոյ Սրբոյն Աբգարու.—Ռ. Նիկողայոսի Սքանչելագործի. — Անուանակոչութիւն Վսեմափառ թագաժառանգին Նիկոլայ Աղեքսանդրովչին.	14
7	Դշ. Բ։ պահք.	15
	☉ Լ. Լ.—Ձիւն և ցուրտ։	
8	Եշ. Գյ. Սրբոց հարցն Եգիպտացւոց՝ Պօղոսի, Պօղայ, Մակարայ, Եւագրի, Յօհաննու Կարճահասակին, Նեղոսի, Արսենի, Սիսիանու, Դանիէլի, Սրապիոնի, Մակարիոսի, Պիմենի, և այլոց սրբոց հարցն.— Անուանակոչութիւն Վեհափառ Հայ-	16

Օ	ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ	Լ
	րապետին Ամենայն Հայոց Տ. Տ. ՄԱԿԱՐԱՅ Ա.—Նախատօնակ.	
9	✠ Ուրբ. Վէ. Յղութիւն Ս. Աստուածածնի 'ի յԱննայէ. Եւս ուստց.	17
10	Շբ. ԹՅ. Սրբոյն Նիկողայոսի Զմիւռնացւոյ Սքանչելագործ հայրապետին.	18
11	✠ Գ. Կիր ԹԷ. Բարեկենդան Ս. Յակովբայ պահոց.—Հանգիստ օր ուխտագնացութեան Ս. Մինաս եկեղեցւոյն Տփխիսայ.	19
12	Բշ. ԺՅ. ա. օր պահոց.–Սրբոցն՝ Մինասայ, Երմոգինեայ և Գրաբոսի, և կամաւոր աղքատացն Յօհաննու և Աղեքսիանոսի.	20
13	Գշ. ԺԷ. բ. օր պահոց.—Սրբոցն Կոռնելիոսի հարիւրապետին և Ճմաւոնի՝ ազգականին Քրիստոսի, որ խաչեցաւ յԵրուսաղէմ. Պօղի-	21

Օ	ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ	Լ
	կարպոսի հայրապետին Ըզմիւռնիոյ և սրբոց վկայից, որ յարնեյս կատարեցան.	
14	Դշ. ԺՅ. գ. օր պահոց.	22
	☾ Վ. Ք.—Բքաբեր աւուրք:	
15	Եշ. ԺԷ. դ. օր պահոց.—Սրբոցն Եւստրատիոսի, Օգսենտիոսի, Եւգինէոսի, Ովրեստեսի և Մարդարիոսի.	23
16	Ուրբ. ԺՅ. ե. օր պահոց.	24
17	Շբ. ԺԷ. Տօն Սրբոյն Յակովբայ Մծբնայ հայրապետին, Մարուգէի ճգնաւորին և Մելիտոսի եպիսկոպոսին.—Հանգիստ օր ուխտագրնացութեան Նշխարաց Ս. Յակոբ հայրապետին, ամփոփելոցն 'ի Վանաց աւագ եկեղեցւոջ Տփխիսայ.	25
18	✠ Դ. Կիր. ԹՅ. Հարանցի.	26
19	Բշ. ԹԷ. Սրբոց հայրապետացըն՝ Իգնատիոսի, Անդէի և Մարութայի եպիսկոպոսին.	27
20	Գշ. ԺՅ. Սրբոցն Թէոպոմպայ	28

եպիսկոպոսին, Թէոփնայ վրկային և չորից զինուորացըն՝ Բասոսի, Եւսեբի, Եւտիգի և Բասիլիդեայ.

21 Դշ. ռէ· պահք. 29

22 Եշ. ըյ· Սրբոց կուսանացն Ինդոսի և Դոմնայի, Գղերիկոսի քահանային և Երկուց Բիւրուցն, որք այրեցան յեկեղեցին Նիկոմիդացւոց. 1

⊛ Տ. Լ.—Խոնաւ և ցուրտ:

23 Ուրբ. ըէ· պահք. Նախատօնակ. 2

24 Շբ. գյ· Դաւթի մարգարէին և Յակոբայ Առաքելոյն. 3

25 ✠ Ե. Կիր. գէ·—Ռ. Ծնունդ Քրիստոսի. 4

*26 Բշ. դյ· Տօն Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային և առաջին մարտիրոսին.—Հանդիսաւոր օր ուխտագնացութեան Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյն Տփխիսայ, որ յԱնապատին Կուսանաց.—Նախատօնակ. 5

*27 Գշ. դէ· Սրբոց Առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի.—Նախատօնակ. 6

28 Դշ. ռյ· պահք. 7

29 Եշ. ռէ· Տօն Որդւոց Որոտման՝ Սրբոցն Յակոբայ Առաքելոյն և Յօհաննու Աւետարանչին.— Բարեկենդան Ծննդեան պահոց. 8

◐ Ա. Ք.—Սառնամանիք:

30 Ուրբ. ըյ· ա. օր պահոց Ծրնընդեան. 9

31 Շբ. ըէ· բ. օր պահոց Ծննդեան.—Տօն Սրբոցն՝ Բարսղի հայրապետին, և եղբօր նորին Գրիգորի Նիւսացւոյն, Սեղբեստրոսի Հռոմայ հայրապետին և Աբբայ Եփրեմի Խուրին Ասորւոյ: 10

Կազմեց Յ. Նալբանդեան:

ՏԱՂԵՐ ԵՒ ՃԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

(5-ին) ՏԱՂ ԾՆՆԴԵԱՆ

Այսօր տօն է Ծննդեան, աւետիս.
Տեառն մերոյ և յայտնութեան, աւետիս:
Այսօր արևն արդարութեան, աւետիս.
Երևեցաւ 'ի մէջ մարդկան, աւետիս:
Այսօր Սուրբ Կոյսն անապական, աւետիս.
Ծընաւ եբեր զանմահ Արքայն, աւետիս:
Այսօր հրեշտակք յերկնից իջան, աւետիս.
Ընդ մեզ օրհնեն զԱնմահ Արքայն, աւետիս:

---

(6) ԿԱՆՈՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Խորհուրդ մեծ և սքանչելի որ յայսմ աւուր յայտնեցաւ. հովիւքն երգեն ընդ հրեշտակս, տան աւետիս աշխարհի:
Ծնաւ նոր արքայ ի Բեթղեհէմ քաղաքի. որդիք մարդկան օրհնեցէք, զի վասն մեր մարմնացաւ:
Անքաւելին երկնի և երկրի ի խանձարուրս պատեցաւ. ո՛չ մեկնելով ի Հօրէ, ի սուրբ այրին բազմեցաւ:

ԵՐԳ ՓԱՌԱԲԱՆԱԿԱՆ

(զկնի Տէր երկնիցին)

Փա՛ռք 'ի բարձունս Աստուծոյ.' և յերկիր խաղաղութիւն, 'ի մարդիկ հաճութիւն. և օրհնութիւն Քեզ 'ի բարձունս: Օրհնեալ ես Տէր Աստուած մեր. օրհնեմք զՔեզ, և գովեմք զՔեզ: Խոստովանիմք, տէր զՔեզ, և երկիրպագանեմք Քեզ. փառաւորեմք զՔեզ, գոհանամք, Տէր զՔէն վասն մեծի փա-

ռաց Քոց: Տէր թագաւոր Սուրբդ երկնային՝ Աստուած և Հայր Ամենակալ: Տէր և Որդի Հօր միածին Յիսուս Քրիստոս և Սուրբ Որդի: Տէր Աստուած՝ գառն Աստուծոյ և Որդի Հօր՝ որ առեր զմերս 'ի Կուսէն: Ողորմեցար, բարձեր զմեղս աշխարհի. և արդ ընկալ զաղաչանս մեր: Սուրբդ որ նստիս ընդ աջմէ Հօր՝ ողորմեա՛ց մեզ: Զի Դու միայն Սուրբ՝ Դու միայն բարձրեալ ես, Դու միայն Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս: Տէր և Հոգիդ Սուրբ որ 'ի փառս Աստուած ընդ Հօր. ամէն:

Եւ յամենայն ժամ օրհնեմք զՔեզ Տէր՝ և գովեմք զանուն սուրբ Քո յաւիտեան՝ և յաւիտեանս յաւիտենից: Արժանի՛ արա, Տէր զօրս զայս խաղաղութեամբ՝ և առանց մեղաց պահեա՛ զմեզ: Օրհնեալ ես Տէր Աստուած հարցն մերոց. գովեալ և փառաւորեալ է անուն սուրբ Քո յաւիտեանս. ամէն: Օրհնեա՛լ Տէր՝ ուսո՛ ինձ զարդարութիւնս Քո: (Երիցս կրկնեա՛):

Տէր ապաւէն եղեր մեր յազգէ յազգ: Ես աղաչեմ, Տէր ողորմեա՛ ինձ և բր-

ժշկեա՛ զանձն իմ, ես մեղայ Քեզ: Յո՛յց մեզ, Տէր, զողորմութիւնս Քո՝ և զփրկութիւնս Քո տո՛ւր մեզ: Տէր, ողորմութիւն Քո յաւիտեան, զգործս ձեռաց Քոց մի՛ անտես առներ: Տէր իմ զՔեզ ապաւէն ինձ արարի. ուսո՛ ինձ առնել զկամս Քո. զի Դո՛ւ ես Աստուած իմ: 'Ի Քէն է, Տէր՝ աղբիւր կենդանութեան. և լուսով երեսաց Քոց տեսանեմք զլոյս: Ծագեա՛ զողորմութիւնս Քո՝ որք ճանաչեն զՔեզ, Տէր:

ՏԱՂ ՋՐՕՐՀՆԵԱՑ

Ո՞վ զարմանալի խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ. արարիչն Աստուած 'ի Յորդանան եկեալ:

Կամէր մկրտիլ 'ի ծառայէն իւրմէ. չառնոյր Կարապետն զմկրտիլն 'ի յանձն:

Յորդանան լուեալ, փախստական դառնայր. վտակ առ վտակ պատգամաւոր լինէր:

Գնա՛, մի՛ զարհուրիր, քո արարիչն եմ ես. եկեալ մկրտիմ և լուանամ զմեզս:

Յիսուս յառաջեաց աստուածութեամբն 'ի ջուրն՝ հանդերձ Յօհաննու Յիսուս 'ի գետն եմուտ:

Երկինք պատառեալ, ձայն 'ի յերկնից իջեալ, ձայն Հօր 'ի բարձանց՝ Որդւոյն իւր վկայեալ:

Դա է իմ Որդի, ընդ որ հաճեցայ, ասէր. Դմա՛ լուարո՛ւք, որդիք մարդկան՝ ձայնէր:

Սուրբ Հոգին իջեալ աղաւնակերպ տեսլեամբ, յայտնեալ ցուցանէր Հօր փառակից զՈրդին:

Արդ օրհնեալ է Հայր և համագոյ Որդին, Հոգւոյն ճշմարտի փառք յաւիտեանս, ամէն:

Այսօր ձայնն հայրական՝ յերկնից իջեալ՝ հանդոյական. սիրեցելոյ Որդւոյ վկայն. ա՛յ յորդորէ, գնա յորդորէ, գնա Յորդանան. յորդորական ձայնիւ երգէր մեծ Կարապետն Յովհաննէս:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

(14) ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՅ ԳԱԼՍՏԵԱՆ ՏԵԱՌՆ Ի ՏԱՃԱՐՆ (Աձ.)

Մարմնացեալդ ի Կուսէն Նախայաւիտեան բանդ, այսօր ի տաճարն եկիր կատարել զօրէնս. վասն փրկութեան հեթանոսաց:

Որ յանարուեստ աթոռ Նստիս բարեբանեալդ ի հրեշտակաց. այսօր ի Սիմէոնէ բառնալով ի գիրկս. որ ընծայեսցես զմեզ ի կեանսդ յաւիտենից:

Որ արձակիչդ ես կապելոց պարգևատու ամենեցուն. այսօր հայցմամբ ծերունւոյն արձակեա և զիս զբազմամեղս ի կապանաց մահու ի կեանսդ յաւիտենից:

ՄԱՐՏ

(3) ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ (Դկ.)

Նորահրաշ պսակաւոր և զօրագլուխ առաքինեաց. փառեցար զինու հոգւոյն

արիաբար ընդդէմ մահու. Վարդան քաջ նահատակ որ վանեցեր զթշնամին, վարդագոյն արեամբդ քով պսակեցեր զեկեղեցի։

ԱՊՐԻԼ

(9) ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԵՐՈՅ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ (Գկ.)

Այսօր զուարճացեալ ցնծայ եկեղեցի. գրախտ աստուածատունկ ծաղկեալ. յորմէ տուաւ մեզ տունկն անմահութեան տէր Գրիգորիոս. և պտղովն իւրով ելից զտիեզերս ամենայն։

---

(17) ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ ԿԻՒՐԱԿԷԻՆ.

(Աձ.) Որ վերօրհնիս յաթոռս քերովբէից. 'ի վերայ Նստիլ յաւանակի հաճեցար. բարեբանեալ որ եկիրդ 'ի կեցուցանել։ —

(Դձ.) Թագաւոր գոլով քո յաշխարհ, մտեր 'ի քաղաքն Երուսաղէմ. Նստեալ 'ի վերայ հողեղէն Նոր յաւանակի՝ կոչէր զհեթանոսս յերկրպագութիւն։

---

(21) ՄԵԾԻ ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻՆ (Ակ.)

Այսօր կանգնեցաւ աւազան մկրտութեան, 'ի թողութիւն մեղաց մերոց։

Այսօր Տէրն մեր լուանայր զոտս աշակերտացն և պատուիրէր զայս ասելով։

Մի ոմն 'ի ձէնջ, ասէ, եղբարք, զիս մատնելոց է առի մահ և որոշի յաշակերտացդ։

Ձայն լուեալ Պետրոսի ակնարկէր առ Յովհաննէս՝ հարցանել թէ ով իցէ։

Բանն զոր ասաց Յիսուս, տրտմեցոյց զիւր զաշակերտսն և խռովեցան ամենեքեան։

(Գձ.) Որ կազմեցեր սեղան խորհրդոյ և արբուցեր յանմահական բաժա-

կէն սրբոց քոց առաքելոց այսօր ՚ի սուրբ վերնատանն. աղաչեմք, Փրկիչ, ողորմեա:

Մաքրեա զմիտս և զխորհուրդս. զի և մեք հաղորդեսցուք սրբութեամբ ընդ սրբոց քոց առաքելոց. այսօր ՚ի սուրբ վերնատանն. աղաչեմք, Փրկիչ, ողորմեա:

---

(22) ՄԵԾԻ ՇԱԲԱԹՈՒՆ ԹԱՂՄԱՆ ՏԵԱՌՆ ՅԻՍՈՒՍԻ (Բճ.)

Պարգևատուն ամենեցուն այսօր խնդրի պարգևս ՚ի Պիղատոսէ. և արկողն զլոյս որպէս զօթոց՝ հաւանի պատիլ ՚ի Յովսեփայ:

---

(24) ՍՐԲՈՅ ԶԱՏԿԻ (Աճ.)

Այսօր յարեաւ ՚ի մեռելոց Փեսայն անմահ և երկնաւոր. քեզ աւետիք խընդութեան հարսն ի յերկրէ եկեղեցի. օրհնեա ՚ի ձայն ցնծութեան զԱստուած քո Սիոն:

Այսօր անճառ լոյսն ՚ի լուսոյ լուսաւորեաց զմանկունս քո. լուսաւորեա Երուսաղէմ, քանզի յարեաւ լոյս քո Քրիստոս. օրհնեա ՚ի ձայն ցնծութեան զԱստուած քո Սիոն:

Այսօր խաւարն անգիտութեան հալածեցաւ երրեակ լուսովն. և քեզ ծագեաց լոյս գիտութեան յարուցեալն ՚ի մեռելոց Քրիստոս. օրհնեա ՚ի ձայն ցնծութեան զԱստուած քո Սիոն:

ՅՈՒՆԻՍ

(2) ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ (Դճ.)

Համբարձաւ Տէրն մեր յերկինս, ասելով աշակերտացն. նստարուք ՚ի քաղաքիդ յԵրուսաղէմ, մինչև զգենուցուք զզօրութիւն ՚ի բարձանց:

Միաբանեալ սուրբ առաքեալքն միախորհ և միակրօն. միաբան նստէին ՚ի սուրբ վերնատանն և ակն ունէին գալստեան Սուրբ Հոգւոյն:

Յանկարծակի եհաս ՚ի նմանութիւն

լուսոյ փայլման. և եկեալ բնակեցաւ 'ի սուրբ Առաքեալսն, մինչդեռ նըստէին 'ի սուրբ վերնատանն:

---

(5) ԵՐԿՐՈՐԴ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻՆ (Դկ.)

Մեծահրաշ այս խորհուրդ աւանդութեամբ առ մեզ հասեալ. զոր հոգւոց լուսատուն 'ի պաշտպանէն իւրմէ լուեալ. եթէ տօն մեծ է այսօր իմոյ դասուն որ ի յերկինս:

---

(12) ՊԵՆՏԵԿՈՍՏԷԻՆ (Դձ.)

Առաքելոյ Աղաւնւոյ իջանելով մեծաձայն հնչմամբ 'ի բարձանց 'ի նմանութիւն լուսոյ փայլման հրազինեաց անկիզելի զաշակերտսն. մինչդեռ նստէին 'ի սուրբ վերնատանն:

Աննիւթական Աղաւնի. անքննելի, որ քննէ զխորս Աստուծոյ. զոր առեալ 'ի Հօրէ պատմէ զահաւոր և զմիւսանգամ գալուստն. զոր քարոզեցին համագոյական:

Օրհնութիւն 'ի բարձունս Ելողին 'ի Հօրէ՝ Հոգւոյն Սրբոյ. որով առաքեալքըն արբեցան անմահական բաժակաւն. և հրաւիրեցին զերկիրս ի յերկինս:

---

(20) ՍՐԲՈՑ ՀՌԻՓՍԻՄԵԱՆՑ (Դկ.)

Անձինք նուիրեալք սիրոյն Քրիստոսի՝ երկնաւոր նահատակք և կուսանք իմաստունք. 'ի պարծանս ձեր բարձրացեալ տօնէ մայր Սիոն դստերօքն իւրովք:

---

(26) ՃՈՂԱԿԱԹԻՆ (Դկ.)

Իջ Միածինն 'ի Հօրէ և լոյս փառաց ընդ նմա. ձայնք հնչեցին սանդարամետք անդնդոց:

Տեսեալ զլոյս մեծ Հայրապետին Գրիգորի. պատմէր ցնծութեամբ հաւատացեալ արքային:

Եկա՛յք շինեսցուք սուրբ գխորանն լուսոյ. քանզի 'ի սմա ծագեաց մեզ լոյս 'ի Հայաստան աշխարհի:

ՅՈՒԼԻՍ

(14) ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑՆ (Ակ.)

Որք զարդարեցին տնօրինաբար զխիմաստս Անեղին, հաստատելով յերկրի զգիր կենդանի հոգւոյ զհօտ նոր Իսրայելի. երգով քաղցրութեան հնչմամբ զԱստուած օրհնեսցուք:

---

(31) ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ԱՌԱՋՆՈՅ ԱԻՈՒՐ (Աձ.)

Որ ի լերինն այլակերպեալ ցուցեր զաստուածային քո զօրութիւնդ. զքեզ փառաւորեմք իմանալի լոյս:

Որ զճառագայթ փառաց քոց ցուցեր

արեգակնակերպ փայլմամբ զարարածս լուսաւորեցեր. զքեզ փառաւորեմք իմանալի լոյս:

Որ անհագին տեսլեամբ զարհուրեցուցեր զքո զաշակերտսն 'ի թմրութիւն հրաշիցն 'ի սէր աստուածային փառաց քոց. զքեզ փառաւորեմք իմանալի լոյս:

ՕԳՈՍՏՈՍ

(14) ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ (Դձ.)

Այսօր ժողովեալ սրբոցն 'ի միասին Երանելի Առաքեալքն և սուրբ կուսանքն, ջահազգեստուք պայծառացեալք լուցանէին զլապտերս իւրեանց. և միաձայնեալք ասէին. օրհնեա՜լ ես ամենօրհնեա՛լդ 'ի կանայս:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

(11) ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՍՐԲՈՅ ԽԱՉԻՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՒՈՒՐՆ (Դձ.)

Զօրութիւն Սուրբ Խաչի քո Քրիստոս, որ կանգնեցեր 'ի փրկութիւն աշխարհի. սա պահեսցէ զմեզ յամենայն փորձութենէ:

Քանզի 'ի սմա բարձրացար Աստուած, և 'ի սմա հեղեր զպատուական սուրբ զարիւնդ. սա պահեսցէ զմեզ յամենայն փորձութենէ:

Եւ զքո միւսանգամ զգալուստդ նշանաւ խաչի քո ցուցեր աշխարհի. սա պահեսցէ զմեզ յամենայն փորձութենէ:

(Բկ.) Խաչի քո Քրիստոս երկրպագանեմք, և զսուրբ զթաղումնդ քո մեծացուցանեմք. և զսուրբ զյարութիւնդ քո փառաւորեմք: Եկայք, հաւատացեալք, երկրպագեսցուք Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. վասնզի եկն 'ի

ձեռն Խաչին իւրոյ շնորհեաց պարգևս աշխարհի. Սուրբ Աստուած, Սուրբ և հզօր, Սուրբ և անմահ, որ յարեար 'ի մեռելոց՝ ողորմեա մեզ: (Երիցս կըրկնելով :

Փառք սուրբ Խաչիդ, ալէլուեայ. Խաչեցելոյդ, ալէլուեայ, սուրբ յարութեանդ, ալէլուեայ: Նշանեցաւ առ մեզ լոյս երեսաց քոց և ետուր ուրախութիւն սրտից մերոց: 'Ի պտղոյ ցորենոյ, գինւոյ և ձիթոյ իւրեանց լցուցեր զնոսա: (Երիցս կրկնելով):

---

(25) ՎԱՐԱԳԱՅ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ (Ակ.)

Նշանաւ ամենայաղթ Խաչիւդ քո Քրիստոս պահպանեա զմեզ, մարդասէր, յաներևոյթ թշնամւոյն, զի Դու միայն ես թագաւոր փառաց՝ օրհնեալ յաւիտեան:

Որ 'ի վերայ սորա տարածեցեր զանարատ բազուկս քո. և հեղեր զարիւնդ 'ի փրկութիւն տիեզերաց. զի դու

միայն ես Թագաւոր փառաց՝ օրհնեալ յաւիտեան:

'Ի միւսանգամ քո գալստեանն յերևիլ Սուրբ Նշանիս արժանի՛ արա զծառայս քո վերստին Նորոգման. զի Դու միայն ես Թագաւոր փառաց՝ օրհնեալ յաւիտեան:

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ

Կ Ը Զ Մ Ը Ժ

1888 ԹՈՒԱԿԱՆԻ

ՕՐԱՑՈՒՑԻ

ԿԱՂԱՆԴ

Կաղանդ է, մարդիկ կաղանդչէք-
ներով
Բեռցրուած՝ վրխտան 'ի տիղմ 'ի փողոց,
Նոր տարին մաղթեն միմեանց սիրով,
Ամենուստ լըսուի ուրախ շշրնկոց:
Որբ և անօթի տղեկ մը մուրացիկ
Ողորմուկ կրունակն պատին կրթընած՝
Ոտքեր ցեխին մէջ՝ կը մուրայ հացիկ,
Ձըրթունքը ցամքեր, այլ աչքերն են
թաց:

Հարուստ մը կառքով անցնէր այն ճամբէն,
Գըրկին մէջ առած մանկիկ մ'ոսկեհեր,
Ու զայն գըգուելով մրնչէր ականջէն.
„Պիտի տայ կաղանդըն քեզ ճոխ ընծաներ“:

Մուրացիկն անոնց ձեռքը կարկառեց,
Զուգեց կաղանդչէք, այլ հացի մը գին.
Ողորմութեան տեղ, փոխարէն վայլեց
Կառքէն սըրսկուած կաթիլներ ցեխին:

Ի՞նչ հակապատկեր. մին յերջանկութիւն
Գիրկէր հօրը հետ կառքին մէջ հանգիստ.
Այլ միւսն անօթի.. անկողինն իւր՝ ձիւն,
Աշխարհ իրեն դէմ, անգութ է և խիստ:

Մեծատան որդին երբ մըտնէ ի տուն,
Կաղանդ, մոմ, ընծայք զայն դիմաւորեն.
Ծնողին խանդակաթ համբոյրք սիրասուն
Նոր տարւոյն դըրանց բանալիներն են:

Մինչդեռ մթին մէջ լքեալ երեխայն
Խարխափէ անտէր, սոսկման մեռնի.

Իբրև հին տարւոյն պատկեր լըռելեայն
Ծըրջանէն դադրած՝ յաւէտ շիջանի:

Սակայն աշխարհիս հաճոյքն անցաւոր
Ցընդին զերթ շոգի, մոմերը մարին.
Փըշրին ընծաներ, և երկիրըս կըլոր
Դառնայ շարունակ դըժգոհ, տըխրագին:

Բայց այդ աղքատիկ մանուկըն քաղցած
Երթայ երջանիկ յերկինս իւր Հօր տուն,
Ուր որ լոյսերը միշտ մընան վառած,
Ուր որ մըշտատև կաղանդ է, գարուն:

Պ. Հ. Ադամեան.

1888 ԹՈՒԱԿԱՆԻ

ԱՅՆ ՏՕՆ ՕՐԵՐԸ,

Երբ Հայոց ուսումնարաններում

պարապմունք չէ լինելու:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

1, 2 և 4.—Արձակուրդ Ծննդեան.
5 Դշ. } Ծնունդ և Յայտնութիւն
6 Դշ. } Տեառն.
13 Դշ.—Անուանակոչութիւն Տեառն.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

26 Ուրբ.—Ծնունդ Ն. Կ. Մ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ Գ.-ի.

ՄԱՐՏ

2 Դշ.—Գահակալութիւն Ն. Կ. Մ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ Գ.-ի.
3 Եշ.—Սրբոց ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ զօրավարացն մերոց.
4 և 5—Արձակուրդ Բուն Բարեկենդանի.

ԱՊՐԻԼ

7 Եշ.—Աւետումն Ս. Աստուածածնի.
9 Շբ.—Մուտն ի Վիրապն Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ.
18-ից մինչև Մայիսի 1-ը—Արձակուրդ ԶԱՏԿԻ.

ՄԱՅԻՍ

6 Ուրբ.—Ծնունդ Ն. Կ. Բ. փառանգին ՆԻԿՈԼԱՅ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐՈՎԻՉԻ.

ՅՈՒՆԻՍ

2 Եշ.—ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ Քրիստոսի.
(Ապա ամարային արձակուրդ):

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

8 Եշ.—Ծնունդ Ս. Աստուածածնի ի յԱննայէ.
12 Բշ.—Յիշատակ մեռելոց.

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

10 Եշ.—Տարեդարձ օծման վեհափառ հայրապետի ամենայն հայոց Տ. Տ. ՄԱԿԱՐԱՅ Ա..
14 Բշ.—Ծնունդ Ն. Կ. Մ. ՄԱՐԻԱՅ ՖԵՈԴՈՐՈՎՆԱՅԻ.
21 Բշ.—Ընծայումն Ս. Աստուածածնի ի տաճարն.

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

3 Ճբ.—Սրբազան Առաքելոց և առաջին լուսաւորչացն մերոց ԹԱԴԷՈՍԻ և ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍԻ.

8 Եշ.—Անուանակոչութիւն Վեհափառ հայրապետին ամենայն Հայոց Տ. Տ. ՄԱԿԱՐԱՅ Ա.․

9 Ուրբ.—Յղութիւն Ս. Աստուածածնի ի յԱննայէ:

Ա. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ

I. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ (*)

Աւստրօ-Վենգրիա	—	—
Բելգիա	5.729	1.260
Գերմանիա	57.000	1.570
Դանիա	2.940	1.230
Իսպանիա	29.828	1.060
Մեծ Բրիտանիա	29.724	1.360
Յունաստան	1.605	500
Նիդերլանդ	3.880	1.340
Նորվեգիա	6.490	1.407
Շվեցիա	9.549	1.460
Շվէյցարիա	4.799	1.570
Պորտուգալիա	3.510	460
Ռումինիա	2.730	220
Ռուսաստան	29.535	232
Տաճկաստան	618	200
Ֆրանսիա	78.456	1.471

(*) Առաջին սիւնակը ցոյց է տալիս տարրական ուսումնարանների թիւը, երկրորդը՝ թէ 10.000 հոգուց քանիսն է ուսանող:

II. ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

*եւ նշանաւոր տեղերը *)*

Աժդարխան (*) .	69.319	1414	2018	—
Ալեքսանդրոպոլ	20.500	2276	2880	197
Ալուշտա	770	1437	1989	48
Ախալցխա. . . .	18.269	2175	2779	189
Ախալքալակ. . .	3.120	2067	2741	157
Անապա * . . .	5.357	1651	2255	197
Աշխաբադ	3.708	2984	3756	—
Արդահան	1.273	2166	1842	77
Արդուին	5.862	1912	2510	111
Արմաւիր	6.388	—	—	—
Արմեանսկ. Բազ.	5.450	1217	1821	133

---

*) Առաջին սիւնակը ցոյց է տալիս բնակիչների թիւը, երկրորդը Մոսկուայից, երրորդը Պետերբուրգից և չորրորդը նահանգական քաղաքից ունեցած հեռաւորութիւնը:

**) Նօտր տառերով տպուած են նահանգական քաղաքների անունները. իսկ *-ը նաւահանգիստ քաղաքի նըշան է:

Աքքերման . . .	45.500	1456	1765	163
Բաքու *	15.604	2389	2992	—
Բաթալփաշինսկ	5.866	1816	2420	358
Բաթում *	8.671	1801	2399	—
Բալակլավա * . .	695	1473	2025	84
Բաղչեսարայ . .	13.377	1278	1986	31
Բերդեանսկ * .	18.180	1195	1799	338
Գանձակ	18.505	2212	2816	—
Գէօրգիեվսկ. . .	4.248	1622	2226	866
Գլազով	1.798	1201	1598	210
Գորի	4.800	2057	2661	71
Գրիգորիոպոլ . .	8.646	1333	1605	334
Գրոզնիյ	6.187	1868	2472	101
Դերբենդ * . . .	14.750	2154	2758	—
Դորբաթ	29.727	876	323	245
Դուշէթ.	3.597	1973	2577	59
Եալթա *	3.006	1447	2043	89
Եկատերինոդար . .	22.432	1440	2044	—
Եկատերինոսլավ . .	41.098	945	1497	—
Եյսկ *	23.725	1307	1911	258
Երեւան.	12.449	2277	2881	—
Եւպատորիա * .	13.416	1420	2018	63
Զաքաթալա . .	1.079	2208	2812	182
Զուգդիդի. . . .	1.900	—	—	—

Էջմիածին . . . . տես՝ Վաղարշապատ.

Թագանրոգ * . .	63.025	1132	1736	419
Թելաւ	7.022	2188	2792	162
Թեմիրխ. Շուրա	4.383	2011	2611	—
Թեմրիւք * . .	10.496	1574	2178	135
Թէոդոսիա * . .	10.796	1463	2061	106
Թիֆլիս	104.024	2026	2630	—
Ժելեզնովոդսկ .	269	1673	2277	223
Լենքորան * . .	5.320	2681	3285	357
Խարկով	159.660	731	1335	—
Խերսոն. . * . . .	60.981	1257	1733	—
Կաղզուան . . .	3.702	2473	3016	73
Կարս	7.342	2343	2947	—
Կերչ-Ենիկալէ *	22.449	1560	2158	35
Կիեվ	127.251	846	1141	—
Կիսլովոդսկ . . .	1.722	1692	2296	274
Կվիրիլի	1.314	2157	2761	35
Կրասնովոդսկ *	333	2552	3324	—
Հին Նախչեւան.	5.389	2420	3024	143
Ղազան.	140.726	826	1430	—
Ղարասու Բազար	11.877	1400	1998	43
Ղզլար	8.778	1839	2434	240
Ղուբա	13.062	2235	2838	154
Մակարեվ. . . .	1.516	498	1172	108

Մայկոպ	25.024	1593	2197	139
Մարիուպօլ՝ * .	14.980	1118	1722	363
Մելիտոպօլ՝ . . .	13.307	1132	1684	225
Մոզդոկ.	8.379	1737	2341	88
Մոսկուա.	753.469	—	604	—
Մցխէթ	767	2006	2610	20
Նիժնի-Նովգորոդ	60.349	410	1014	—
Նողայսկ	3.617	1209	1789	404
Նովոչերկասկ . . .	37.091	1112	1716	—
Նովօ-Սենակի. .	1.240	—	—	—
Նոր Բայազէթ .	5.363	2246	2850	91
Նոր Նախչեւան.	49.453	1145	1749	488
Նուխի	24.922	2283	2880	126
Շամախի	28.089	2437	3041	113
Շուշի	24.552	2344	2948	133
Պեատիգորսկ . .	11.114	1657	2261	239
Պետրովսկ * . .	45.017	766	1370	140
Պերեկոպ	4.276	1269	1821	133
Ռեդուտ-Կալէ .	620	1873	2672	153
Ռոստով Դ. վ. *	72.576	1148	1752	485
Սալեան.	10.168	2556	3160	530
Ս.-Պետերբուրգ *	929.003	604	—	—
Սեվաստոպօլ՝ * .	26.133	1430	2028	73
Սիմֆերոպօլ՝ . . .	29.028	1357	1955	—
Սղնախ	10.320	2125	2729	100

Սուխում-Կալէ *	1.947	1895	2551	438
Սիմֆերոպոլ . . .	34.503	1450	2054	—
Վաղարշապատ .	2.910	2228	2832	18
Վարշաւա.	406.261	1223	1050	—
Վեաթկա	24.004	991	1388	—
Վլադիկաւկազ. . .	32.230	1755	2357	—
Փոթի *	3.112	2275	2879	90
Քիշնեւ.	130.000	1434	1729	—
Քութայիս	13.000	2192	2796	—
Օդեսա *	217.000	1407	1716	183
Օզուրգէթ . . .	1.766	2265	2869	80
Օլթի	527	2275	2879	—
Օրդուբաթ. . . .	3.601	2499	3013	222

Բ. ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

I. ՓՈՍՏ

(ա) Փոստի կանոնները.

1. Փակ նամակները 5 ֆունտից ծանր չպէտք է լինեն, և չպէտք է ներփակուին ծրարներում (ПОСЫЛКИ) (հակառակ դէպքում լոտից 1 ռուբլի տուգանք է առնւում):

Փակ նամակները կարող են լինել հասարակ. ա) Օտար քաղաք ուղարկուելիք—լոտից 7 կոպէկ, բ) Քաղաքայինը—նամակից առնւում է 3 կոպէկ: Օտար քաղաք ուղարկուելիք պատուիրած (заказное) նամակին՝ լոտից 7 կոպէկ, պատուէրի համար էլ 7 կոպէկ: Հասցէի վերայ պէտք է լինի „заказное“ մակագիրը: Հասցէի վերայ ջնջուած տեղեր չպէտք է լինեն: Եթէ նամակ գրողը հասցէի վերայ գրի „выдать по повѣсткѣ“, այն ժամանակ նամակը փոստումը կը տրուի:

Եթէ այսպիսի նամակը կորչի՝ նամակ տուողին նորա անդորրագրով фо-сиска) վճարւում է 10 ռուբլի:

2. **Բաց նամակը** կարելի է գրել թանաքով կամ մատիտով, միայն փոստային **բլանկի** վերայ: Թէ օտարերկրեայ և թէ քաղաքային բաց նամակի գինը 3 կոպէկ է:

3. **Բանդերոլով** ուղարկւում են ա) տպագրուած նամակներ, հաշիւներ և այլն. բ) գործերի վերաբերեալ (дѣловыя) թղթեր և ամէն բան, ինչ որ թղթակցութեան (переписка) բնաւորութիւն չունի, և գ) ապրանքների նմուշներ ու փորձեր (пробы), որոնք ոչինչ արժէք չունին:

22 լոտից ծանր ուղարկուելիքը չէ ընդունւում: **Գրքի ձեռագրերն** ուղարկուելիք բանդերոլի իւրաքանչիւր 4 լոտից առնւում է 2 կոպէկ, իսկ **ձեռագրային** մի թերթ գրելու թղթից՝ 1 կոպէկ, 4 լոտից և մինչև 1 ֆունտ ծանրութիւն ունեցողից՝ 4 կոպէկ: Բանդերոլը 64 լոտից աւելի և ապրանքի նմուշը 20 լոտից աւելի ծանրութիւն չպէտք է ունենայ:

4. **Ծրարները** (թէ գնահատուածը—цѣнная և թէ չգնահատուածը—безъ цѣны) պէտք է ծրարուած լինին արկղում, կաշիի մէջ, կլէեօնկայում կամ քաթանում: Երկաթուղիով գնալիք և 5 ֆունտից ոչ աւելի ծանրութիւն ունեցող ծրարը կարող է ծրարուած լինել նաև միայն ստուարաթղթում և կամ կլէեօնկայի կամ քաթանի բանդերոլում: Ծրարների մէջ փող կամ փակ նամակ դնելը արգելւում է. (հակառակ դէպքում լոտից 1 ռ. տուգանք է առնւում և փողը յարքունիս գրաււում (конфискуются)):

Ծրարները կարող են լինել գնահատուած և չգնահատուած: Գնահատուած ծրարը 5000 ռուբլուց աւելի գումարով չպէտք է լինի գնահատուած, և վերան պէտք է ունենայ „цѣнная“ մակագիրը: Իւրաքանչիւր ծրար 3 փթից աւելի ծանրութիւն չպէտք է ունենայ:

Ճանապարհավարձը հաշւում է ֆունտով, նայելով հեռաւորութեանը. մինչև 300 վերստը ֆունտից առնւում է 3 կոպէկ. մինչև 400 վերստը՝ 4 կո-

պէկ. մինչև 500 վերստը՝ 5 կոպէկ, և այլն. այսինքն խւրաքանչիւր 100 վերստին 1 կոպէկ աւելացնելով. և այդպէս՝ մինչև 2500 վերստը: 2500 վերստից աւելի տարածութեան համար, մինչև 2750 վերստը վարձը 26 կոպէկ է, 3000 վերստը՝ 27 կոպէկ:—3000 վերստից աւելի հեռու եղած խւրաքանչիւր 250 վերստի համար՝ 1 կոպէկ:

Ամենափոքր կշռավարձը խւրաքանչիւր առանձին ծրարից 10 կոպէկ է:

Գրքեր պարունակող ծրարների համար այս վերջին չափը չկայ:

Անդորրագրի համար առնւում է 5 կոպէկ:

5. **Դրամի պատրոյկ** (денежный пакетъ) վերայ պէտքէ լինի „денежный“ մակագիրը, և գումարը գրերով գրած:

Դրամի պատոցից առնւում է ա) կշռավարձ՝ լոտից 10 կոպէկ, բ) ապահովացման վարձ՝ տես ցածումը և գ) անդորրագրի համար 5 կոպէկ:

6. **Ապահովագրման** համար առնւում է՝ ա) 1-ից մինչև 600 ռուբլուն՝ ռուբլուց 1/2 կոպէկ. մինչև 1600 ռ. 1/4 կոպ. և բոլոր

ուղարկուելիքի համար՝ 1 ռ. 50 կոպէկ. բ) 1600 ռուբլուց աւելի գումարին՝ 1/8 կոպ. և 3 ռ. 50 կոպէկ՝ բոլոր ուղարկուելիքի համար:

Նամականիշները (մարկաները) լինում են՝ 1, 2, 3, 5, 7, 14, 35, 70 կոպէկանոց, 3 ռ. 50 կոպէկանոց և 7 ռուբլանոց:

Բաց նամակի բլանկը արժէ 3 կոպէկ:

Օտար երկրներ նամակը կարելի է ուղարկել կամ ճանապարհավարձը վճարած (франкированный) կամ չվճարած (порто: Վերջին դէպքում ծախքը ստացողն է վճարում, և այն՝ կրկնակի:

Բոլոր տէրութիւնները նամակ ուղարկելու պայմաններն ու կանոնները միևնոյնն են, ինչ որ Ռուսաստանում, միայն հասցէները գրւում են ֆռանսերէն:—Հինաստան ուղարկուելիք նամակի խւրաքանչիւր լոտից առնւում է 26 կոպէկ, իսկ բանդերոլից՝ 5 կոպէկ:

բ) ՓՈՍՏԻ ՍԱՅԼԵՐԸ

ԹԻՖԼԻՍԻՑ

1. Դէպի Երեւան.

Աղստաֆա, երկաթուղի	88¼	վ.
Դելիջան	72¾	„
Սեմենովկա	18¾	„
Ելենովկա	21½	„
Նովիյ Ախտի	16½	„
Սուխայա Ֆոնտանկա	12	„
Էյլեար	19¼	„
Երեւան	15	„
	264	վ.

2. Դէպի Ալեքսանդրոպոլ

Աղստաֆա	88¼	վ.
Նովո—Աղստաֆինսկայա	9	„
Ուզունթալա	13½	„
Քարվանսարա	17¼	„
Դելիջան	14½	„
Համզաչիման	18	„
Մեծ Ղարաքլիս	19¼	„
Համամլու	21	„
Աղբուլաղ	20	„
Ալէքսանդրոպոլ	22	„
	242¾	վ.

3. Դէպի Օրդուբաթ.

Երեւան	264	վ.
Աղամզալու	13	„
Ղամառլու	15	„
Դավալու	18¾	„
Սադարաք	18¾	„
Բաշ—Նորաշէն	22¼	„
Թոլոարխ	10	„
Ղվրախ	19	„
Բէխուք Դիւզի	20	„
Նախիջեւան	21	„
Ալինջաչայ	24¼	„
Ջուղա (Ջուլ՛ֆա)	15	„
Ագա	29¼	„
Օրդուբաթ	17¾	„
	508	վ.

4. Դէպի Թելաւ

Օրխևի	$10^{1}/_{2}$ վ.
Վազիանի	$13^{3}/_{4}$ "
Սարթաճալա	20 "
Կակաբէթի	21 "
Կազրեթի	$13^{1}/_{2}$ "
Սղնախ	$21^{1}/_{2}$ "
Բակուրցիխէ	$15^{1}/_{2}$ "
Մոկուզանի	17 "
Ախուրի	14 "
Թէլաւ	16 "
	$162^{3}/_{4}$ վ.

5. Դէպի Վլադիկավկազ

Մցխէթ	$20^{1}/_{2}$ վ.
Ծիլկանի	$14^{3}/_{4}$ "
Դուշէթ	$17^{3}/_{4}$ "
Անանուր	$16^{1}/_{4}$ "
Փասանաուր	21 "
Մլէթի	$18^{1}/_{2}$ "
Գուդաուր	$14^{1}/_{2}$ "
Կոբի	16 "

Կազբէկ	$17^{1}/_{4}$ "
Լարս	$14^{1}/_{2}$ "
Բալթա	$17^{1}/_{4}$ "
Վլադիկավկազ	$12^{1}/_{4}$ "
	$200^{1}/_{2}$ վ.

II. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

1. Երկաթուղու կանոնները.

Երկաթուղին միայն հետևեալ դէպքերում իրաւունք ունի ուղեւորներին ու նոցա ծանրոցները (багажъ) չընդունելու:

1) Եթէ ուղևորը կամ ծանրոց ուղարկողը չի համաձայնի ենթարկուիլ այս կանոնադրութեան մէջ որոշած ծանրոցներ կրելու պայմաններին: 2) Եթէ ուղևոր կամ ծանրոց կրելը դադարեցրած է Կառավարութեան կարգադրութեամբ, կամ որևիցէ արտաքոյ կարգի անցքի պատճառով: 3) Եթէ դուրս գնացող ուղևորային գնացքում (поѣздъ), որ բաղկացած է սահմանուած թուով վագոններից ու դասերից (կլաս), ազատ տեղ չգտնուի, 4) Եթէ ուղևորը ա) արբած է կամ անվայել հագնուած և բ) եթէ նա այնպիսի ախտով է հիւանդացած, որ կարող է վտանգ սպառնալ միւս ուղևորներին (լուսնոտութիւն, վարակիչ հիւանդութիւն, խելագարութիւն և

այլն): 5) Եթէ ներկայացրած ծանրոցը կրելու համար այնպիսի յարմարաւոր միջոցներ է պահանջւում, որպիսին երկաթուղին ոչ ունի, ոչ էլ պարտաւոր է ունենալ. և 6) Եթէ կայարանում բոլոր բեռնակիր վագոնները լի են ծանրոցներով, իսկ ուղարկուելիք ծանրոցը հերթից դուրս ուղարկուելու ծանրոց չէ, կամ եթէ հէնց այդպիսի էլ է, սակայն չի կարող ուղարկուիլ 24 ժամուայ ընթացքում:

Իւրաքանչիւր ուղևոր՝ այն վագոնում, որով ինքը գնում է, իրաւունք ունի անվարձ տանելու մինչև հինգ տարեկան հասակի մի երեխայ, եթէ այդ երեխան առանձին տեղ չէ բռնում. իսկ նոյն տարիքի մնացած երեխաներից այնքան վարձ է առնւում, որքան հինգ տարեկանից մեծ երեխաներից: Հնգից մինչև տաս տարեկան երեխաների ճանապարհավարձը չափահաս մարդու համար որոշած վարձի կիսից աւելի չպէտք է լինի: Վիճաբանութեան դէպքում երեխաների տարիքը որոշում են մեծաւոր կայարանում ժան-

դարմի ոստիկանատան ծառայողները, իսկ սոցա բացակայութեան միջոցին՝ կայարանի կառավարիչը:

Իւրաքանչիւր ուղևոր պարտաւոր է տոմսակ (билетъ) ունենալ և ցոյց տալ այն՝ ճանապարհի գործակալների (агентъ) պահանջած ժամանակը:

Տոմսակ ունեցողը իրաւունք ունի համապատասխան դասի վագոնի մէ՛ տեղի վերայ միայն, որև ուղևորի պահանջած ժամանակը պէտք է ցոյց տրուի նորան: Իսկ երբ անկարելի լինի այդ, ուղևորը ժամանակաւորապէս տեղափոխւում է բարձր դասի վագոնը՝ առանց դորա համար լրացուցիչ վարձ վճարելու, որի համար և նորա տոմսակի վերայ նշան է դրւում: Իսկ եթէ բարձր դասի վագոնումն էլ ազատ տեղ չլինի, այն ժամանակ ուղևորը կարող է կամ փոխել իւր տոմսակը ստորին դասի տոմսակի հետ, յետ ստանալով գնի աւելորդ մասը, կամ բոլորովին հրաժարուիլ գնալուց և յետ պահանջել իւր տոմսակի ու ծանրոցի համար վճարած փողը:

Իւրաքանչիւր ուղևոր իրաւունք ունի գնացքի դուրս գնալուց ոչ աւելի քան 10 րոպէ յետոյ փոխելու իւր տոմսակը բարձր դասի տոմսակի հետ, եթէ այդ վերջինում տեղ կայ: Ճանապարհորդելու միջոցին ուղևորները իրաւունք ունին առանց տոմսակը փոխելու բարձր դասի վագոնից անցնելու ստորին դասի վագոնը. իսկ ստորին դասի վագոնից բարձր դասի վագոնը անցնելու համար պէտք է վճարեն պակասորդ փողը, հաշուելով այն կայարանից, որտեղ պատահում է փոփոխութիւնը: Ուղևորից լրացուցիչ վարձ ըստանալիս՝ վարձ ստացող գործակալի ստորագրութեամբ անդորրագիր է տրւում նորան:

Այն ուղևորը որ գնացքի ուղևորուելու ժամանակ առանց տոմսակի է լինում, պարտաւոր է կրկնակի վարձ վճարել բոլոր անցած տարածութեան համար: Կրկնակի վարձ առնւում է նոյնպէս այն ուղևորից, որ իւր տոմսակի վերայ ցոյց տուած կայարանից հեռու է անցել, հաշուելով նշանակած կայարանից:

Կրկնակի վարձ չէ առնւում 1) երբ ուղևորը չկարողանալով ժամանակին տոմսակ ձեռք բերել, նստում է գնացքում կառավարչի թոյլտուութեամբ և 2) երբ ուղևորը կ'ապացուցանի երկաթուղու գործակալին իւր տոմսակի կորցնելը: Անտոմսակ ճանապարհորդելու նկատմամբ կառավարչի թոյլտուութիւնը մինչև առաջին կայարանը ունի զօրութիւն, որտեղ ուղևորը գնացքի դադարման միջոցին կարող է տոմսակ գնել. մինչև առաջին կայարանը գնալը ուղևորը վճարում է սովորական գինը: Եթէ ուղևորը մերձակայ կայարանում չի կամենայ վճարել կրկնակի վարձը և և չի գնի նոր տոմսակ, ժանդարմը կամ կայարանի կառավարիչը կը հեռացնի նորան գնացքից: Ընդ նմին ուղևորը պէտք է ներկայացնի իրանից ստանալիք գումարի համար բաւարար ապահովութիւն. իսկ եթէ չի ներկայացնի, նորա հետ կը վարուեն 162 յօդուածի համաձայն:

Այն ուղևորը որ ստորին դասի տոմսակով ինքնակամ նստում է, բարձր

դասի վագոնում, վճարում է այդ երկու տեղերի գների կրկնակի տարբերութիւնը, հաշուելով տոմսակ ստանալու կայարանից: Եթէ ուղևորը հրաժարուի վճարելուց, նորա հետ կը վարուեն 25 և 162 յօդուածների համաձայն:

Բացի վերոյիշեալ դէպքերից կայարանի կառավարիչը իրաւունք ունի ժանդարմի միջոցով ուղևորին գնացքից հեռացնելու 1) եթէ ուղևորը քանդում է այն կանոնները, որոնցով ապահովւում է նորա հետ միևնոյն վագոնում նստող ուղևորների հանգստութիւնը. 2) եթէ նորա հետ նոյն վագոնում կամ գնացքում գտնուող ուղևորները կը պահանջեն հեռացնել նորան իւր կոպտութեան կամ թէ պարզապէս նորա կողմից անամօթ կամ վիրաւորիչ արարմունքի պատճառով և 3) եթէ նա այնպիսի ցաւ ունի, որ ընդհանուր զզուանք է յարուցանում, երբ մանաւանդ հնարաւորութիւն չկայ նորան առանձին տեղաւորելու:

Վերոյիշեալ երեք պատճառներով գնացքից հեռացրած ուղևորները ի-

րաւունք ունին յետ պահանջելու իրանց վճարած փողի այն մասը, որ նոցա չգնացած տարածութեան վարձն է: Վագոնից հեռացրած ուղևորների ծանրոցը տրւում է նոցա այն կայարանում, որտեղ նոցա ցած են բերել, եթէ միայն գնացքի դադարման ժամանակը թոյլ կը տայ այդ: Ուղևորին գնացքից հեռացնելը թոյլ չէ տրւում այն կայարաններում, որոնք քաղաքներից, շէներից ու գիւղերից հեռու են գտնւում:

Իւրաքանչիւր ուղևոր իրաւունք ունի վեր առնելու իւր հետ վագոնում այնքան ծանրոց, որքան կարող է տեղաւորուիլ դորա համար որոշուած տեղում՝ առանց նեղութիւն պատճառելու միւս ուղևորներին: Ձեռքի ծանրոցը տարւում է անվարձ և նորա պահելու հոգսը ընկնում է միայն ուղևորի վերայ: Արգելւում է ուղևորների վագոնը մտցնել պայթող առարկաներ, լցրած հրացան կամ ատրճանակ և կենդանիներ, նոյնպէս և գարշահոտ առարկաներ: Այս կանոնից բացառու-

թիւն են կազմում 1) ոչ աւելի քան 3 ֆունտ վառօդ իւրաքանչիւր հոգու վերայ (որև պէտք է լաւ պինդ փակուած լինի մետաղի վառօդամաններում) և 2) սենեակի չորքոտանի կենդանիներ ու թռչուններ, որոնց տանելու համար ամէն անգամ պէտք է թոյլտուութիւն ստանան կայարանի կառավարչից, և այն պայմանով որ նրանց տանելը անհանգստութիւն չպատճառի ուղևորներին. հակառակ դէպքում, եթէ նոյն վագոնի մինչ անգամ մէկ ուղևորը նորա մասին դժգոհութիւն յայտնի, այդպիսի կենդանիները պէտք է տեղափոխուին ծանրոցների վագոնը: Սենեակի կենդանիների համար ուղևորից առնւում է նշանակուած վարձը և դորա մասին նորան անդորրագիր կամ առանձին տոմսակ է տրւում:

Ծանրոցների վագոնում միայն այնպիսի առարկաներն են իբրև ծանրոց ընդունւում, որոնք ամրացրած են ջամադաններում, արկղներում, կթոցներում, պարկերում և այլն:

Արգելւում է իբրև ծանրոց տանել

հրկիզուող կամ ուրիշ ուղևորների ծանրոցին կամ երկաթուղուն վնաս պատճառելու ընդունակ նիւթեր։

Իւրաքանչիւր ուղևոր՝ ուղևորի տոմսակ ունենալով, կարող է ծանրոցի վագոնում տանել անվարձ մէկ փութ, իսկ մանկական տոմսակ ունենալով՝ կէս փութ ծանրոց։

Երկաթուղու վարչութիւնը իրաւունք ունի ընդունած ծանրոցը քննութեան ենթարկելու, եթէ նորա վտանգաւոր կամ արգելուած լինելու մասին կասկածելու հիմք կայ։ Ծանրոցը քննւում է միայն երկաթուղու գործակալների, ժանդարմի և ծանրոցը յանձնող մարդու ներկայութեամբ։

Ծանրոցը ստանալիս անդորրագիր է տրւում, որի մէջ նշանակւում են՝ 1) ուղևորների տոմսակների համարները, 2) ծանրոցի տեղերի թիւը, 3) նորա կշիռը, ինչպէս իսկականը, նոյնպէս և վարձատրելին, 4) ծանրոցի ճանապարհածախքը և 5) ուղևորների տոմսակների դասը։

Ծանրոցը վերադարձւում է ծանրոցի

անդորրագիր ներկայացնողին։ Եթէ պահանջելուց յետոյ՝ 48 ժամուայ ընթացքում չի վերադարձուի, այն ժամանակ ուղևորը իրաւունք ունի նորան կորած համարելու և՛ երկաթուղուց ըստանալու իրան հասանելի վարձատրութիւնը։

Եթէ ուղևորը կորցրած լինի ծանրոցի անդորրագիրը, ծանրոցը նորան միայն այն ժամանակը յետ կը տրուի, երբ նա կ՚ապացուցանի որ ծանրոցը իրան է պատկանում։ Այս դէպքում ստացողից մի ստորագրութիւն (росписка) է առնւում, որի մէջ նշանակւում են նորա ծանրոցի բոլոր տեղերի նշանները, նոյնպէս և նորա կոչումը, անունը, հայրանունը, ազգանունը և բնակութեան տեղը։

Այն ծանրոցը, որ գնացքի՝ նշանակած կայարանը հասնելու ժամանակը յետ չէ պահանջւում, պահպանւում է երկաթուղու պատասխանատուութեամբ. տեղ հասնելուց 24 ժամուայ ընթացքում—անվարձ, իսկ յընթացս աւելի երկար ժամանակուայ—վարձով։

Այն ծանրոցի մասին, որ կայարանը հասնելու օրից 14 օրուայ ընթացքում յետ չէ պահանջւում, երեք անգամ յայտարարւում է լրագրերում, և եթէ վերջին անգամ յայտարարելուց 4 ամսից յետոյ էլ յետ չէ պահանջւում, այն ժամանակ այն ծախւում է աճուրդով: Յետ չպահանջուած ծանրոցը առաջին 14 օրուայ ընթացքում պահւում է այն կայարանում, ուր նա ուղարկուած էր. իսկ այդ ժամանակամիջոցի անցնելուց յետոյ կարող է պահուիլ կենդրոնական կայարաններից մէկում, ըստ որոշման ճանապարհի վարչութեան:

2. ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԻ ՔԱՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԵԱՑ ԳՆԵՐԻ ԱՂԻՒՍԱԿԸ (Գինը ռուբլի և կոպէկ հաշուած).

Մինչև	Խարկով			Կիեվ			Մոսկուա		
	I	II	II	I	II	III	I	II	III
Խարկովից . . .	—	—	—	25,16	18,88	9,65	27,44	20,58	10,51
Կիեվից	25,16	18,88	9,65	—	—	—	35,43	26,58	13,58
Մոսկուայից. . .	27,44	20,58	10,51	35,43	26 58	13,58	—	—	—
Ն. Նովգորոդից .	22,81	32,11	16,41	50.80	38,11	19.48	15,38	11,54	5,90
Ռոստովից Դ. վ. .	20,06	15,05	7,69	45,23	33,93	16,88	43,58	32,68	16,70
Ս. Պետերբուրգից.	51,25	36,83	19,19	55,61	41,73	21,33	23,75	16,25	8,68
Վարշավայից . .	54,46	41,60	21,26	30,30	22,73	11,62	45,87	34,40	17.57
Վլադիկավկազից .	44,51	33,39	17,07	69,68	52,26	26,25	67,99	50,99	26,08
Օդեսայից . . .	30,01	23,20	11,90	22,99	17,25	8,28	58,41	43,83	22,40

Մ ի ն չ և	Ն. Նովգորոդ			Ռոստով Դ/վ.			Ս. Պետերբուրգ		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
Խարկովից . . .	42,81	32,11	16,41	20,06	15,05	7,69	51,25	36,83	19,19
Կիևից	50,80	38,11	19,48	45,23	33,93	16,88	55,61	41,73	21,33
Մոսկվայից. . .	15,38	11,54	5,90	43,58	32,68	16,70	23,75	16,25	8,68
Ն. Նովգորոդից .	—	—	—	58,95	44,27	22,60	39,13	27,69	14,58
Ռոստովից Դ/վ. .	58,95	44,27	22,60	—	—	—	71,31	51,88	26,89
Ս. Պետերբուրգից.	39,13	27,69	14,58	71,31	51,88	26,89	—	—	—
Վարշավայից . .	45,59	34,39	17,57	75,53	56,65	28,96	39,21	29,41	15,04
Վլադիկավկազից .	83,40	62,55	31,97	24,45	18,34	9,11	91,74	67,24	34,74
Օդեսայից . . .	73,79	55,36	28,30	51,08	38,33	19,60	72,94	54,71	27,97

Մինչև	Վարշավա			Վլադիկավկազ			Օդեսա		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
Խարկովից . . .	54,46	41,60	21,26	44,51	33,39	17,07	30,01	23,20	11,90
Կիեվից	30,30	22,73	11,62	69,68	52,26	26,25	22,99	17 25	8,28
Մոսկուայից. . .	45,87	34,40	17,59	67,99	50,99	26,08	58,41	43,83	22,40
Ն. Նովգորոդից .	45,59	34,39	17,57	83,40	62,55	31,97	73,79	55,36	28,30
Ռոստովից Դ/Վ. .	75,53	56,65	28,96	24,45	18,34	9,11	51,08	38,33	19,60
Ս. Պետերբուրգից.	39,21	29,41	15,04	91,74	67,24	34,74	72,94	54,71	27,97
Վարշավայից . .	—	—	—	99,98	74,99	38,33	42,30	31,84	16,23
Վլադիկավկազից .	99,98	74,99	38,33	—	—	—	75,53	56,66	28,97
Օդեսայից . . .	42,30	31,84	16,23	75,53	56,16,	28,98	—	—	—

3. ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

ՌՈՍՏՈՎԻՑ ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ

Վերստ	Ռոստով (*)	I դաս Ռ. Կ.	II դ. Ռ. Կ.	III դ. Ռ. Կ.
2	Զարեչնայա . .	—	—	—
10	Բաթայսկայա .	— 38	— 29	— 15
34	Կագալ'նիցկայա	1.28	— 96	— 49
58	Ստեպնայա . .	2.18	1.64	— 84
81	Կուշչեօվկա . .	3.04	2.28	1.16
99	Կիսլեակովկա .	3.71	2.79	1.43
118	Կանելովսկայա . .	4.43	3.33	1.70
135	Պավլովսկայա .	5.06	3.80	1.94
151	Լեուշկովսկայա .	5.66	4.25	2.17
171	Տիխոռեցկայա .	6.41	4.81	2.27
192	Մալոռոսիյսկայա	7.24	5.43	2.77
211	Միրսկայա . . .	7.91	5.94	3.04

*)Նօտրագիր կայարանները բուֆէթ ունին:

229	Կավկազսկայա . .	8.59	6.44	3.29
242	Գուլ'կեվիչի . .	9.08	6.82	3.48
257	Ստր. Կուբանսկ.	9.64	7.23	3.69
273	Կուբանսկայա .	10.28	7.71	3.94
290	Արմավիր	10.91	8.19	4.19
313	Կոնոկովօ . . .	11.74	8.80	4.50
335	Նիկոլայեվսկայա.	12.56	9.43	4.82
353	Բոգոսլովսկայա .	13.24	9.93	5.07
366	Նեվիննոմիսկայա .	13.73	10.30	5.27
385	Բարսուկի . . .	14.48	10.86	5.55
410	Կուրսավկա . .	15.41	11.56	5.91
428	Նագուտսկայա .	16.09	12.06	6.16
446	Սուվորովսկայա .	16.73	12.55	6.42
466	Մինեռալ'ն. Վոդի	17.48	13.11	6.70
490	Նեզլոբնայա . .	18.39	13 79	7.05
510	Զոլ'սկայա. . .	19.13	14.35	7.34
535	Սոլդատսկայա .	20.06	15.05	7.69
554	Պրոխլադնայա . .	20.78	15.59	7.97
568	Կոտլեարեվսկայա	21.30	15.98	8.17
584	Բորոկովօ . . .	21.90	26.43	8.40
599	Էլ'խոտովօ. . .	22.50	16.88	8.63
611	Դարգ-Կոխ . .	22.91	17.19	8.79
631	Բեսլան. . . .	23.70	17.78	9.09
652	Վլադիկավկազ . .	24.45	18.34	9.73

ՓՈԹԻԻՑ ՍԱՄՏՐԵԴԻ ԵՒ ԹԻՖԼԻՍ

	Փոթէ			
14	Չելադիդի . . .	— 85	— 64	— 32
35	Նովօ-Սենակի .	2. 03	1.53	— 78
48	Աբաշա . , . .	2.76	2.06	1.06
61	Սամտրէդի . . .	3.49	2.61	1.33
	Բաթում			
20	Կաբուլէթի . .	1.35	1.01	— 52
35	Նոթանէբի . .	2.14	1.60	— 82
49	Սուփսա . .	2.93	2.20	1.13
68	Լանչխուտի . .	4.25	3.04	1.55
75	Նիգոյիթի . . .	4.39	3.29	1.68
88	Սաջեվախօ . .	5.13	3.84	1.97
96	Սամտրէդի . . .	5.63	4.23	2.16
108	Կապիտնարի . .	6.25	4.69	2.39
125	Ռիոն	7.26	5.44	2.78
	23 Ռիոն-Քութ.	— 50	— 38	— 23
132	Աջամէթի . . .	7.60	5.70	2.91
154	Կվիրիլի	8.84	6.63	3.38
166	Չերուլի. . . .	9.51	7.13	3.65
175	Բելոգորի . . .	10.08	7.55	3.86
184	Մարելիսի . . .	—	—	—
200	Բէժաթուբանի . .	11.09	8.31	4.24
209	Փոնի	—	—	—
215	Սուրամ. . . .	11.93	8.95	4.58
219	Միխայլովօ . . .	12.15	9.11	4.66
229	Գոմի	12.71	9.54	4.88
243	Քարելի. . . .	13.50	10.13	5.18
260	Գորի	14.46	10.84	5.54
273	Գրակալի . . .	15.25	11.44	5.84
285	Կասպի. . . .	15.93	11.94	6.11
300	Քսանկա . . .	16.71	12.53	6.41
310	Մցխեթ	17.33	13.00	6.65
320	Հավճալա . . .	17.89	13.41	6.85
330	Թիֆլիս. . . .	18.45	13.84	7.07

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ԲԱՔՈՒ

	Թէքչէ			
337	Նաւթլուղ . .	— 40	— 30	— 15
350	Աղ-Թաքլեայ. .	1.13	— 89	— 45
366	Ղարայեազ . .	2.09	1.56	— 79
387	Սօւլթ Բուլաղ .	3.26	2.45	1.25
394	Փոյլի	4.27	3.16	1.62
408	Աղստաֆա . .	4.99	3.75	1.92
427	Թօուզ. . . .	6.07	4.56	2.33
452	Զեգամ. . . .	6.87	5.61	2.86
474	Շամքոր	8.17	6.54	3.35
496	Ելիզաւետպոլ. .	9.40	7.46	3.82
513	Դալ Մահմեդլի .	10.30	8.14	4.16
536	Գերան. . . .	11.59	9.15	4.68
559	Եվլախ. . . .	12.94	10.13	5.18
583	Լեաքի. . . .	14.24	11.14	5.69
602	Ուջարի. . . .	15.60	11.90	6.08
626	Միւսիւսլի. . .	16.95	12.95	6.62
645	Քիւրդամիր . .	18.03	13.75	7.03
668	Սագիրի . . .	19.32	14.73	7.52
692	Ղարա-Սու. . .	20.67	15.70	8.03
716	Հաջի Քաբուլ .	22.02	16.71	8.54
733	Նավագի . . .	22.98	17.46	8.92
766	Ալեաթ. . . .	24.33	18.48	9.44
787	Սանգաչալ . .	26.50	19.36	9.90
812	Փութա . . .	26.92	20.38	10.42
830	Բալաջարի . .	27.93	21.18	10.82
840	Բաքու	28.72	21.73	11.11
	Բալախանի . .	—	22.19	11.34
	Սաբունչի. . .	—	22.24	11.36
	Սարուխանի . .	—	22.40	11.45

III. ՃՈՂԵՆԱՒ

1. Կասպից ծովի վերայ.

Աժդարխանից փոստային նաւերը դուրս են գնում երեքշաբթի օրերը՝ Բագուովը Կրասնովոդսկ, և մինչև Մեշեդիսեր՝ ուրբաթ: Հարաւային եզերքով Բագուի վերայով մինչև Էնզելի՝ երկուշաբթի և հինգշաբթի. երեքշաբթի միայն մինչև Բագու:

	I դ.	II դ.	III դ.
	Ռ.	Ռ.	Ռ. Կ.
Մինչև Պետրովսկ.	15	11	5.50
„ Դերբէնդ .	18	13	6.40
„ Բագու . .	25	19	7.70
„ Լենքորան.	30	22	10.50
„ Էնզելի . .	35	25	12.50

Ալեքսանդրովսկից Փորտ և Պետրովսկ՝ Ապրիլի 27-ին, Յուլիսի 20-ին, Օգոստոսի 17-ին, Սեպտեմբերի 14-ին և Հոկտեմբերի 12-ին:

Մինչև Ալեքս. Փորտ .	14	10	5
„ Պետրովսկ. . .	20	15	8

Աժդարխանից Բագուովը

Մինչև Կրասնովոդսկ.	33	22.40	11.20
„ Աստրաբադ. .	40	30.40	15.20
„ Մեշեդիսեր . .	43	33.—	17.20

Բագուից Չիքիշլեար դուրս է գնում երկուշաբթի ճաշից յետոյ 2 ժամին, իսկ Չիքիշլեարից Բագու՝ ուրբաթ ճաշից յետոյ 1 ժամին:

2. Ազովեան ծովի վերայ.

Ռոստովից Թագանռոգ, Մարիուպոլ՝, Բերդեանսկ և Կերչ՝—կիրակի և հինգշաբթի օրերը:

Կերչից վերադառնում են երեքշաբթի և շաբաթ:

Գները՝ 10 ռ., 6 ռ. 25 կ. և 3 ռ. 80 կոպ:

Թագանռոգից Կերչ՝ կիրակի և հինգշաբթի.

Գները՝ 8 ռ., 5 ռ. 50 կ. և 3 ռ. 50 կոպէկ:

Մարիուպոլից՝ երկուշաբթի և ուրբաթ:

Կերչից Թագանռոգ՝ երեքշաբթի և շաբաթ. իսկ Անապա՝ երկուշաբթի և շաբաթ:

Ռոստովից Եյսկ՝ երեքշաբթի և շաբաթ:

Գները՝ 3 ռ., 1 ռ. 75 կ. և 75 կոպէկ:

3. Սև ծովի վերայ.

Ա.) Օդեսայից մինչև Խերսոն՝ բացի շաբաթ օրուանից՝ առաւօտեան 8 ժամին. վերադառնում է նոյնպէս առաւօտեան 8 ժամին:

Գները՝ 3 ռ. 60 կ., 2 ռ. 40 կ. և 1 ռ:

Մինչև Նիկոպոլ՝ բացի ուրբաթ օրուանից՝ ամէն օր, գիշերուայ 12 ժամին:

Գները՝ 9 ռ., 6 ռ., 2 ռ. 80 կոպէկ:

Նիկոպոլից մինչև Ալեքսանդրովսկ՝ երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ՝ առաւօտեան 4 ժ. 30 րոպէին. վերա-

դառնում է չորեքշաբթի, ուրբաթ և երկուշաբթի առաւօտը 11 ժամին:

Օդեսայից Նիկոլայեվ՝ ամէն օր, բացի շաբաթուանից, առաւօտեան 8 ժամին, վերադարձը՝ երեկոյեան 4 ժամին:

Գները՝ 3 ռ., 1 ռ. 80 կ. և 80 կոպէկ:

Բ.) Ղրիմ—Կովկասեան գիծ.—Օդեսայից՝ երկուշ., հինգշ. և շաբաթ՝ երեկոյեան 3 ժամին:

Եւպատորիայից՝ երեքշաբթի առաւօտեան 7 ժամին:

Սեւաստոպոլից՝ երեքշ., ուրբաթ և կիրակի ճաշից յետոյ 1 ժամին:

Եալտայից՝ երեքշ., ուրբաթ և կիրակի երեկոյեան 9 ժամին:

Թէոդոսիայից՝ չորեքշ., շաբաթ և երկուշ. առաւօտեան 6 ժամին:

Կերչից՝ չորեքշ., շաբաթ և երկուշաբթի երեկոյեան 6 ժամին:

Անապայից՝ հինգշաբթի, գիշերուայ 1 ժամին:

Նովոռոսիյսկից և Փոթիից՝ ուրբաթ. դէպի Բաթում՝ ուրբաթ, երկուշաբթի և երեքշաբթի:

Վերադառնում են՝

Բաթումից՝ շաբաթ, երեքշաբթի և հինգշաբթի երեկոյեան 4 ժամին:

Կերչից՝ երեքշաբթի, առաւօտեան 9 ժամին:

Եալտայից՝ չորեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի, առաւօտեան 8 ժամին:

Սեվաստոպոլից՝ չորեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի ճաշից յետոյ 3 ժամին:

Օդեսա գալիս է՝ հինգշաբթի, շաբաթ և երկուշաբթի:

Օդեսայից մինչև	Ռ. Կ.	Ռ. Կ.	Ռ. Կ.
Սեվաստոպոլ՝. . .	12.50	9.—	3.20
Եալտա.	15.—	11.—	3.60
Կերչ՝.	21.—	15.—	5.20
Փոթի	38.—	30.—	9.60
Բաթում	39.—	30.50	9.80

Գ.) Օդէսա—Կ. Պոլսեան գիծ.—Շաբաթը 3 անգամ-

Օդեսայից Կ. Պոլիս՝ Վառնայի և Բուրգասի վերայով՝ հինգշ. առաւօտեան 12 ժամին. ուղղակի դէպի Կ. Պոլիս՝ երեքշաբթի և շաբաթ, երեկոյեան 4 ժամին:

Կ. Պոլսից՝ կիրակի, ուրբաթ և հինգշաբթի, առաւօտը:

Գները՝ 23. ռ., 15 ռ. և 4 ռուբլի:

Դ.) Սեվաստոպոլ՝ Կ. Պոլսեան գիծ.—Սեվաստոպոլից՝ կիրակի, առաւօտը 9 ժամին: Կ. Պոլսից վերադառնում է երկուշաբթի:

Գները՝ 23 ռ., 15 ռ. և 4 ռուբլի:

Ուղղակի հաղորդակցութիւն.

Բաթումից	մինչև	Թէոդոսիա . .	582	վ.
"	"	Կ. Պոլիս . . .	1110	"
Փոթիից	մինչև	Թէոդոսիա . .	557	"
"	"	Կ. Պոլիս . . .	1162	"
Եյսկից	մինչև	Կերչ	430	"
"	"	Թագանռոգ . .	154	"
"	"	Մարիուպոլ՝ . .	84	"

4. ՍԵՒ ԾՈՎԻ ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ ՔԱ ԱՂԻՒՍԱԿԸ (Գինը ռուբ

ՂԱՔՆԵՐԻ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԻ ԳՆԵՐԻ լի ու կոպէկ հաշուած)։

Մինչև	Օդեսա			Եւպատորիա			Սեվաստոպոլ՝		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
Օդեսայից	—	—	—	10.50	7.50	2.80	12.50	9.—	3.20
Եւպատորիայից	10.50	7.50	2.80	—	—	—	3 .20	2.50	— 80
Սեվաստոպոլից	12.50	9.—	3.20	3.20	2.50	— 80	—	—	—
Եալտայից	15.—	11.—	3.60	6.20	4.60	1.50	3.15	2.30	— 80
Սուդակից	13.—	9.50	4.—	4.80	3.50	1.60	4.30	2.60	1.50
Թէոդոսիայից	17.50	13.—	4.40	8.—	6.—	2.—	6.30	4.50	1.80
Կերչից	21.—	15.—	5.20	11.50	8.50	2 60	11.—	8.—	2.50
Բերդեանսկից	25.50	19.—	6.40	18.—	14.20	4.50	17.50	13.—	4.40

Մինչև	Մարիուպոլ՝			Եյսկ			Թագանրոգ		
Օդեսայից	28.—	20.50	7.—	22.—	21.—	7.50	30.50	21.50	8.—
Եւպատորիայից	21.—	15.70	5.20	22.50	16.50	5.80	24.—	18.—	6.30
Սեվաստոպոլից	20.50	14.50	5.—	22.—	16.—	5.60	23.50	17.50	6.10
Եալտայից	19.8	14.—	4.70	21.50	15.20	5.40	23.—	17.—	5.90
Սուդակից	14.70	10.—	4.50	16.—	11.—	4.80	17.—	12.—	5.—
Թէոդոսիայից	15.50	11.—	3.80	17.50	12.50	4.50	19.—	14.—	5.—
Կերչից	12.—	9.50	2.80	14.50	11.—	3.50	16.—	12.50	4.—
Բերդեանսկից	4.50	3.50	1.—	7.—	5.—	1.50	8.—	6.50	2.—

Մինչև	Եալտա			Սուդակ			Թէոդոսիա		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
Օդեսայից . . .	15.—	11.—	3.60	13.—	9.50	4.—	17.50	13.—	4.40
Եւպատորիայից .	6.20	4.60	1.50	4.80	3.50	1.60	8.—	6.—	2.—
Սեվաստոպոլից . .	3.15	2.30	—80	4.30	2.60	1.50	6.30	4.50	1.80
Եալտայից . . .	—	—	—	3.50	2.10	—80	4.75	3.35	1.40
Սուդակից . . .	3.50	2.60	—80	—	—	—	2.50	1.70	—80
Թէոդոսիայից . .	11.—	8.—	2.50	9.70	6.80	2.40	—	—	—
Կերչից	9.70	6.80	2.40	5.20	3.80	1.60	4.50	3.50	1.20
Բերդեանսկից . .	17.—	12.50	4.30	12·—	8.60	4.—	12.50	9.—	3.—

	Նովոռոսիյսկ			Տուապսէ			Սուխում-Կալէ		
Օդեսայից . . .	25.—	19.—	6.40	34.—	26.—	8.—	34.—	26.—	8.—
Եւպատորիայից .	15.50	12.—	3.60	25.—	19.—	6.—	25.—	19.—	6.—
Սեվաստոպոլից . .	14.50	11.—	3.60	24.50	18.50	6.—	24.50	18.50	6.—
Եալտայից . . .	14.50	11.—	3.60	23.50	18.—	6.—	23.50	18.—	6.—
Սուդակից . . .	9.—	6.50	3.20	16.50	12.—	5.60	16.50	12.—	5.60
Թէոդոսիայից . .	9.—	7.—	2.80	20.—	14.50	5.20	20.—	14.50	5.20
Կերչից	4.50	3.50	1.50	15.—	11.—	4.—	15.—	11.—	4.—
Բերդեանսկից . .	11.50	9.—	3.60	22.50	16.50	6.—	22.50	16.50	6.—

Մինչև	Կերչ		
	I	II	III
Օդեսայից . . .	21.—	15.—	5.20
Եւպատորիայից .	11.50	8.50	2.60
Սեվաստոպոլից .	11.—	8.—	2.50
Եալտայից . . .	9.70	6.80	2.40
Սուդակից . . .	5.20	3.80	1.60
Թէոդոսիայից . .	4.50	3.50	1.20
Կերչից	—	—	—
Բերդեանսկից . .	7.50	6.—	2.—
	Փոթի		
Օդեսայից . . .	38.—	30.—	9.60
Եւպատորիայից .	30.50	22.—	7.20
Սեվաստոպոլից .	29.50	22.—	7.20
Եալտայից . . .	29.—	22.—	7.—
Սուդակից . . .	18.80	14.—	6.60
Թէոդոսիայից . .	25.50	19.50	6.40
Կերչից	20.50	15.50	5.—
Բերդեանսկից . .	27.—	21.—	7.—

Մինչև	Բերդեանսկ		
	I	II	III
Օդեսայից . . .	25.50	19.—	6.40
Եւպատորիայից .	18.—	14.20	4.50
Սեվաստոպոլից .	17.50	13.—	4.40
Եալտայից . . .	17.—	12.50	4.30
Սուդակից . . .	12.—	8.60	4.—
Թէոդոսիայից . .	12.50	9.—	4.—
Կերչից	7.50	6.—	2.—
Բերդեանսկից . .	—	—	—
	Բաթում		
Օդեսայից . . .	39.—	30.50	9.80
Եւպատորիայից .	31.50	23.50	7.40
Սեվաստոպոլից .	30.50	22.50	7.40
Եալտայից . . .	30.—	22.50	7.20
Սուդակից . . .	19.80	14.50	6.80
Թէոդոսիայից . .	26.50	20.—	6.60
Կերչից	21.50	16.—	5.20
Բերդեանսկից . .	28.—	21.50	7.20

Մինչև	Օդեսսա		
	I	II	III
Մարիուպոլից . .	28.—	20.50	7.—
Եյսկից	29.—	21.—	7.50
Թագանրոգից . .	30.50	21.50	8.—
Նովոռոսիյսկից .	25.—	19.—	6.40
Տուապսէից . . .	27.—	20.40	6.90
Սուխում-Կալէից .	34.—	26.—	8.—
Փոթիից	38.—	30.—	9.60
Բաթումից . . .	39.—	30.50	9.80

	Մարիուպոլ		
Մարիուպոլից . .	—	—	—
Եյսկից	8.—	2.—	—50
Թագանրոգից . .	5.50	3.50	1.60
Նովոռոսիյսկից .	17.—	14.—	4.50
Տուապսէից . . .	20.—	14.90	5.—
Սուխում-Կալէից .	27.—	20.50	7.—
Փոթիից	31.50	25.—	8.—
Բաթումից . . .	32.50	25.50	8.20

Եւպատորիա			Սեւաստոպոլ		
I	II	III	I	II	III
21.—	15.70	5.20	20.50	14.50	5.—
22.50	16.50	5.80	22.—	16.—	5.60
24.—	18.—	6.30	23.50	17.50	6.10
15.50	12.—	3.60	14.50	11.—	3.60
19.—	13.40	4.—	18.—	12.40	4.—
25.—	19.—	6.	24.50	18.50	6.
30.50	23.—	7.20	29.50	22.	7.20
31.50	23.50	7.40	30.50	22.50	7.40

Եյսկ			Թագանրոգ		
3.—	2.—	—50	5.50	3.50	1.60
—	—	—	5.50	3.50	1.50
5.50	3.50	1.50	—	—	—
19.—	14.50	5.—	19.50	15.—	5.50
22.—	15.40	5.50	23.—	17.40	5.60
29.—	21.—	7.50	30.—	23.—	7.60
33.50	25.—	8.50	34.—	27.—	8.60
34.50	26.—	8.70	35.—	27.50	8.80

Մինչև	Եալտա			Սուդակ			Թեոդոսիա		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
Մարիուպոլից . .	19.80	14.	4.70	14.70	10.—	4.50	15.50	11.—	3.80
Եյսկից	21.50	50.20	5.40	16.—	11.—	4.80	17.50	12.50	4.50
Թագանրոգից . .	23.—	17.—	5.90	17.—	12.—	5.—	19.—	14.—	5.—
Նովոռոսիյսկից . .	14.50	11.—	3.60	9.—	6.50	3.20	9.—	7.—	2.80
Տուապսեից . . .	17.—	12.40	4.—	15.50	10.60	4.—	13.—	9.—	3.20
Սուխում-Կալեից .	23.50	18.—	6.—	16.50	12.—	5.60	20.—	14.50	5.20
Փոթիից	29.—	22.—	7.—	18.80	14.—	6.60	26.50	19.50	6.40
Բաթումից . . .	30.—	22.50	7.20	19.80	14.50	6.80	26.50	20.—	6.60

	Նովոռոսիսկ			Տուապսե			Սուխում-Կալե		
Մարիուպոլից . .	17.—	14.—	4.50	27.—	20.50	7.—	27.—	20.50	7.—
Եյսկից	19.—	14.50	5.—	29.—	21.—	7.50	29.—	21.—	7.50
Թագանրոգից . .	19.50	15.—	5.50	30.—	23.—	7.60	30.—	23.—	7.60
Նովոռոսիսկից .	—	—	—	11.—	8.50	2.80	11.—	8.50	2.80
Տուապսեից . . .	6.—	4.30	1.20	—	—	—	7.—	5.60	2.—
Սուխում-Կալեից .	11.—	8.50	2.20	11.—	8.50	2.80	—	—	—
Փոթիից	15.—	12.—	3.80	15.—	12.—	3.80	4.—	3.—	1.—
Բաթումից . . .	16.—	12.50	4.—	16.—	12.50	4.—	5.—	3.50	1.20

Մինչև	Կերչ		
	I	II	III
Մարիուպոլից	12.—	9.50	2.80
Եյսկից	14.50	11.—	3.50
Թագանռոգից	16.—	12.50	4.—
Նովոռոսիյսկից	4.50	3.50	1.50
Տուապսէից	8.—	6.40	2.—
Սուխում-Կալէից	15.—	11.—	4.—
Փոթիից	20.50	15.50	5.—
Բաթումից	21.50	16.—	5.20

Մինչև	Փոթի		
Մարիուպոլից	31.50	25.—	8.—
Եյսկից	33.50	25.—	8.50
Թագանռոգից	34.—	27.—	8.60
Նովոռոսիյսկից	15.—	22.	3.80
Տուապսէից	11.—	8.60	3.—
Սուխում-Կալէից	4.—	3.—	1.—
Փոթիից	—	—	—
Բաթումից	2.80	1.80	—80

Մինչև	Բերդեանսկ		
	I	II	III
Մարիուպոլից	4.50	3.50	1.—
Եյսկից	7.—	5.—	1.50
Թագանռոգից	8.—	6.50	2.—
Նովոռոսիյսկից	11.50	9.—	3.60
Տուապսէից	22.50	16.50	6.—
Սուխում-Կալէից	22.50	16.50	6.—
Փոթիից	27.—	21.—	7.—
Բաթումից	28.—	21.50	7.20

Մինչև	Բաթում		
Մարիուպոլից	32.50	25.50	8.20
Եյսկից	34.50	26.—	8.70
Թագանռոգից	35.—	27.50	8.80
Նովոռոսիյսկից	16.—	12.50	4.—
Տուապսէից	12.—	9.10	3.20
Սուխում-Կալէից	5.—	3.50	1.20
Փոթիից	2.80	1.80	—80
Բաթումից	—	—	—

IV. ՀԵՌԱԳԻՐ

Հեռագրի կանոնները.

Հեռագրալուրերը (телаграммы) ընդունւում են ինչպէս Կառավարութեան, նոյնպէս և հեռագրական կայարաններում՝ դորա համար նշանակուած ժամերում, ամէն օր բաց չառնելով կիրակի և տօն օրերը: Հեռագրի ընդունելու մասին հեռագիր տուողին անդորրագիր է տրւում: Հեռագրալուրերը պէտք է գրուած լինեն պարզ, հասկանալի և առանց կրճատման:

Հեռագրի ճակատին պէտք է գրուած լինի ստացողի մանրամասն հասցէն, յետոյ բովանդակութիւնը և վերջը ուղարկողի ստորագրութիւնը: Հեռագիր ուղարկողը իրաւունք ունի այնպիսի հեռագիր տալու, որի մէջ ստորագրութեան իսկական լինելը վաւերացուած է (հաստատուած): Ստորագրութիւնը պէտք է վաւերացնել կամ կայարանի կառավարչի կամ նորա տեղապահի ձեռքով, եթէ հեռագիր տուողը նորան ան-

ձամբ ծանօթ է. կամ ոստիկանութեան կամ ատենական տեղի (присутственное мѣсто) միջոցով:

Հեռագրերը հերթով են տրւում իրանց համապատասխան մեքենաներին (ապպարատ): Հեռագրերը ըստ ցանկութեան հեռագիր տուողի կարող են թողնուիլ առանց հաղորդուելու: Չեն ընդունւում այնպիսի մասնաւոր հեռագրերը, որոնց բովանդակութիւնը հակառակ է օրէնքին, հասարակական կարգ ու կանոնին կամ բարոյականութեանը և կամ վերջապէս վայելչականութեանը: Հեռագրալուրը ձրիաբար է հասցնւում ըստ պատկանելոյն:

Միջազգային հաղորդակցութեան հեռագրերը պէտք է գրուած լինեն Փռանսերէն գրերով հետևեալ ազգերի լեզուներից մէկով.—անգլիացոց, արաբացոց, բուլղարացոց, բոհեմիացոց, գերմանացոց, դանիացոց, իլլիրիացոց, իսպանացոց, իտալացոց, լատինաց, լեհաց, կրօատացոց, հայոց, հոլլանդացոց, ճափոնացոց, մալայացոց, մաճառաց, յունաց, նորվեգիացոց, շվեդացոց, պոր-

ռից, պորտուգալացոց, ռումինիացոց, ռուսաց, ռուտինաց, սերբիացոց, սիամացոց, սլավոնաց, սլովակաց, տաճկաց, ֆլամանդացոց, ֆրանսիացոց:

Պայմանաւորուած լեզուով հեռագրեր: Միջազգային յարաբերութեանց մէջ թոյլ են տրուած նոյնպէս պայմանաւորուած լեզուով (langage convenu) հեռագրեր: Այդպիսի մասնաւոր հեռագրերը կարող են փոխանակուիլ միայն այն տէրութեանց մէջ, որոնք իրանց գծերի վերայով թոյլ են տալիս այսօրինակ հաղորդակցութեանց փոխանակումն: Պայմանաւորուած կամ գաղտնի (սեկրետնի) հեռագրերը չեն ընդունում ու անցկացնում միայն հետեւեալ տէրութիւնները՝ Բոսնիան ու Հերցոգովինան, Բուլղարիան, Ղարադաղը, Ճափոնիան, Պարսկաստանը, Ռուսաստանը, Ռումինիան, Սերբիան, Տաճկաստանը և Չինաստանը:—Միւս բոլոր տէրութիւնները թոյլ են տալիս:

Անբովանդակ հեռագրերը, որոնք կազմուած են միայն հասցէից ու ստորագրութիւնից, թոյլ են տրուած՝ Անգ-

լիայում, Աւստրիայում, Բելգիայում, Բուլղարիայում, Բոսնիա—Հերցոգովինիայում, Գերմանիայում, Դանիայում. Եգիպտոսում, Իսպանիայում, Իտալիայում, Հարաւային Աւստրալիայում, Հնդկաստանում, Հոլլանդիայում, Յունաստանում, Նորվեգիայում, Շվեդիայում, Շվէյցարիայում, Ռուսաստանում, Ռումինիայում, Սիամում, Տաճկաստանում. Ֆրանսիայում և մի քանի մասնաւոր հեռագրական ընկերութեանց մէջ:

Բաց հեռագրերը ընդունուած են բոլոր տէրութեանց մէջ, բացի՝ Անգլիայից, Եգիպտոսից, Ռուսաստանից, Շվեդիայից և Հարաւային Աւստրալիայից: Այսպիսի հեռագրում հասցէից առաջ փակագծում պէտք է գրել RO տառերը (այսինքն remis ouvert):

Փութառաջաւոր (սրոչնիյ) հեռագրի մէջ, հասցէից առաջ, փակագծում պէտք է գրել „срочная“ բառը, իսկ միջազգային հաղորդակցութեանց մէջ՝ „urgent“ կամ կրճատուած D (dringend) նշանը: Ժամանակաւոր հեռագրի համար, որ հերթով չէ ուղարկւում, մանաւանդ թէ

ուղարկւում է բոլոր մասնաւոր հեռա-
գրերից առաջ, երեք անգամ աւելի է
առնւում, քան սովորական հեռա-
գրից: Այդպիսի հեռագիրը հասցէա-
տիրոջը հասցնւում է արտաքոյ կար-
գի (էքստրեննիյ) ցրուողի ձեռքով:
Միջազգային հաղորդակցութեանց մէջ
այդպիսի հեռագրերը փոխանակւում են
հետևեալ տէրութեանց մէջ՝ Աւստրիա,
Բելգիա, Բոսնիա—Հերցոգովինիա, Գեր-
մանիա, Դանիա, Իսպանիա, Իտալիա,
Հնդկաստան, Հոլլանդիա, Ճափոնիա,
Յունաստան, Նիդերլանդիա, Ռումի-
նիա, Ռուսաստան, Տաճկաստան, Ֆր-
անսիա և մի քանի մասնաւոր ընկե-
րութեանց գծերի վերայ:

Կանխավճար պատասխանով հեռագրում,
հասցէից առաջ, փակագծում պէտք է գրել
„Отвѣтъ уплоченъ" (Réponce payée):
Եթէ հեռագիր տուողը չէ նշանակում
թէ պատասխանը որքան բառից պէտք
է բաղկանայ, նորա կանխավճար հե-
ռագրի համար առնւում է 10 բառի
գին. իսկ եթէ նա կամենում է որոշել
պատասխանի բառերի թիւը, այս դէպ-

քում նա անպատճառ պէտք է նշա-
նակի վճարած բառերի թիւը, օրինակ.
(Отвѣтъ 15 уплоченъ)
„ 20 „

Կարելի է վճարել նաև ժամանակա-
ւոր հեռագրի համար, հասցէից առաջ
„Réponse peyeé," „urgent" կամ (R.
P. D.) գրելով, և այս դէպքում նորա-
նից առնւում է տասը կանխավճար
բառի գին:

Հեռագիրը ըստ հասցէի ուղարկելը: Հե-
ռագրերը կարող են ուղարկուել ստա-
ցողի տունը, նոյնպէս և փոստը, հե-
ռագրական կայարանը կամ երկաթու-
ղու կայարանը՝ մինչ ցպահանջ պահե-
լու համար: Ներքին հաղորդակցութեան
հեռագրերը փոստով տեղ հասցնելու
համար՝ եթէ այդ տեղը գտնւում է հե-
ռագրական թելերից մի կողմը, առնը-
ւում է 7 կոպէկ: Հեռագրաթելերից հե-
ռու գտնուած տեղերը հեռագիր ու-
ղարկողը կարող է և պատուիրած ու-
ղարկել. սորա համար հասցէից առաջ
պէտք է գրել „Poste recommandée"
է (P. R.). իսկ տեղ հասցնելու համար

ուղարկողից առանձին 20 կոպէկ վճար է առնւում։)

Միևնոյն հեռագիրը կարող է ուղարկուիլ՝ ա) միևնոյն տեղը գտնուող մի քանի անձանց, և բ) մի անձի՝ միևնոյն տեղի մի քանի բնակարանը։ Այսպիսի հեռագրի համար բացի տեղ հասցնելու վճարից՝ ուղարկողից հեռագրի իւրաքանչիւր պատճէնի համար առնւում է 15 կոպէկ։

Եթէ հեռագիրը ուղարկուելու է այնպիսի տեղ, որին համանուն մի ուրիշ տեղ էլ կայ, այդպիսի հեռագրի հասցէն պէտք է որոշ գրել. օրինակ. „Ростовъ Донской“, „Нахичевань Эриванскій“ և այլն։

Բառերի հաշիւը։ Ներքին հաղորդակցութեան մէջ (ռուսաց լեզուով) բառի ամենամեծ երկայնութիւնը որոշւում է 7 վանկով, աւելորդը համարւում է առանձին բառ։ Եւրոպայի, Ալժիրի, Տունիսի, Տրիպոլիսի ու Հարաւային Աֆրիկայի և օտարազգի լեզուով կատարուող ներքին յարաբերութեանց մէջ բառի ամենամեծ երկայնութիւնը որոշւում է

15 վանկով, ըստ Մորզէյի այբբենարանի։

Անջատման գծով (—) կամ ապաթարցով (ապոստրոֆ) հեռացած բառերից իւրաքանչիւրը մի բառ է համարւում։ Բառեր ստորագծելը (պոդչերկիվանիէ) համարւում է մի բառ, թէպէտ և մի քանի բառ, իրար ետևից միասին լինեն ստորագծուած։ Իւրաքանչիւր հինգ թւանշան (ցիֆրայ) մի բառ է համարւում։ Արտաքոյ Եւրոպայի յարաբերութեանց մէջ իւրաքանչիւր երեք թւանշանը մի բառ է համարւում։ Առանձին գրուած բառերը կամ թւանշանները առանձին բառեր են համարւում. օրինակ. A. M. выѣхалъ.—երեք բառ է. 5, 6, 7 марта—չորս բառ։

Կետադրական նշանները, անջատման գիծը, ապաթարցը, չակերտները, փակագիծը բառերը հաշուելիս ի հաշիւ չեն առնւում։ Տոկոսի նշանը (°/o) երեք թւանշան է համարւում։

Եւրոպական և Ասիական Ռուսաստանում կատարուող հաղորդակցութեան իւրաքանչիւր հեռագրի համար 1886 թ.

Յուլիսի 1-ից վճարւում է 15 կոպ. իսկ Ֆինլանդական մեծ իշխանութեան մէջ՝ 12½ կոպէկ մետալիք:

Հեռաւորութիւնից անկախ բառական վճար է առնւում: Եւրոպական և Ասիական Ռուսաստանի մէջ տեղի ունեցող հեռագրի իւրաքանչիւր բառից առնւում է 5 կոպէկ:

Եօթը վանկից աւելի վանկ ունեցող բառը երկու բառ է համարւում:

Եւրոպական Ռուսաստանից Ասիական Ռուսաստան գնացող հեռագրի իւրաքանչիւր բառից առնւում է 10 կ:

Քաղաքային հեռագրի իւրաքանչիւր բառի համար առնւում է 1 կոպէկ:— Եւրոպա ուղարկուելիք հեռագրի համար բացի բառական վճարից՝ էլի առնւում յաւելեալ վարձ՝ 5 բառի գնին հաւասար: Օրինակ. Գերմանիա ուղարկուելիք հեռագրի բառական վճարը 7 կոպէկ է, յաւելեալը՝ 35 (7.5). Աւստրիա և Ռումինիա՝ 8 կ., յաւելեալը՝ 40 (8.5) և այլն:

Գ. ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

I. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Ամենանշանաւոր անցքերը:

(Նախ քան Յ. Քրիստոսի)

4578 Ադամի մահը.
3253 Ջրհեղեղը.
2940 Չինաց կայսրութեան սկիզբը.
2640 Ասուրը հիմնում է Նինուէն.
2300 Եգիպտացոց թագաւորութեան սկիզբը.
2100 Բաբելոնի հիմնարկութիւնը.
1800 Մեմնոնը գրեր է հնարում Եգիպտոսում.
1651 Մովսեսի ծնունդը († 1531).
1571 Իսրայելացոց դուրս գալը Եգիպտոսից.
1531 Իսրայելացիք մտնում են աւետեաց երկիրը.

1500 Կեկրոպսը հիմնում է Աթէնքը.

1055 Դաւթի թագաւորութիւնը (ծն. 1085, թագաւոր օծուեցաւ 1063, † 1015).

1016 Սողոմոնի թագաւորութիւնը.— Հոմերոս.

1004 Սողոմոնի տաճարի օրհնութիւնը.

980 Սողոմոնի մահը.

888 Լիկուրգոսը օրէնքներ է տալիս Սպարտային.

800 Ասորեստանեայց թագաւորութեան անկումը.

776 Ողիմպիական խաղերի սկիզբը.— Յունաց դարագլուխը (էռայ).

753 Հռոմուլոսը հիմնում է Հռոմը.

722 Իսրայելացոց թագաւորութեան անկումը.

624 Դրակոնի օրէնքները Աթէնքում:

606 Նինուէի կործանումը.

594 Սողոնի օրէնքները.

586 Նաբուգոդոնոսորը աւերում է Երուսաղէմը և այրում է տաճարը:

560 Կիւրոսը հիմնում է պարսից տէրութիւնը († 529).

557 Կոնփուկիոսի ծնունդը († 479).

550 Բուդդայի վարդապետութեան սկիզբը Հնդկաստանում.

533 Հրէայք Բաբելոնեան գերութիւնից վերադառնում են Պաղեստինէ.

525 Պարսիկները նուաճում են Եգիպտոսը. Թատրերգակ Էսխիլի ծնունդը († 156).

523 Հին կտակարանը 70-ից ձեռքով թարգմանւում է ի յոյն լեզու:

510 Հասարակապետութեան սկիզբը Հռոմում.

496 Սոփոկլեսի ծնունդը († 405).

484 Հերոդոտոսի ծնունդը († 408).

469 Սոկրատեսի ծնունդը († 399).

453 Երուսաղեմի վերանորոգումը.

452 Գրաւոր օրէնքների սկիզբը Հռոմում:

451 27 տարի շարունակուող պելոպոնեսեան պատերազմի սկիզբը.

393 Պղատոնի ծնունդը.

385 Դեմոսթենեսի ծնունդը († 322).

384 Արիստոտելի ծնունդը (†322).

356 Աղեքսանդր Մակեդոնացու ծնունդը.

336 Աղեքսանդր Մակեդոնացին բարձ-
րանում է գահը.
332 Եգիպտոսում հիմնարկւում է Աղեք-
սանդրիան.
327 Աղեքսանդր Մակեդոնացին արշա-
ւում է Հնդկաստան.
315 Չինական պարսպի շինութեան
սկիզբը.
269 Փիլիսոփայական դպրոցի (շկոլայի)
հիմնադիր Էպիկիւրոսի մահը.
264 Ստոյիկեան փիլիսոփայական դպ-
րոցի հիմնադիր Զենոնի մահը։
212 Արխիմեդի մահը.
70 Վիրգիլիոս Մարոնի ծնունդը († 19).

(Յետ Ծննդեան Քրիստոսի)

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ծնունդը.
33 Քրիստոսի խաչելութիւնը.
41 Մատթէոս Առաքեալը գրում է Ա-
ւետարանը.
47 Ղուկաս Առաքեալը գրում է Աւե-
տարանը.
60 Մարկոս Առաքեալը գրում է Աւե-
տարանը.

64 Ներոնը այրում է Հռոմը. առաջին
հալածանքը քրիստոնէից դէմ.
65 Սենեկայ փիլիսոփայի մահը.
66 Ղուկաս Աւետարանիչը գրում է
„Գործք Առաքելոցը".
67 Պետրոս ու Պօղոս Առաքեալների
մարտիրոսական մահը Հռոմում.
70 Հռոմայեցոց Տիտոս կայսրը աւե-
րում է Երուսաղէմը և տաճարը.
95 Երկրորդ հալածանքը քրիստոնէից
դէմ.
97 Յովհաննէս Աստուածաբան Առա-
քեալը գրում է Աւետարանը Եփե-
սոսում.
107 Տրոյանոս կայսեր օրով երրորդ հա-
լածանքը քրիստոնէից դէմ.
118 Ադրիանոս կայսեր օրով չորրորդ
հալածանքը քրիստոնէից դէմ.
120 Պլուտարքոսի մահը.
130 Ադրիանոս կայսրը վերանորոգում
է Երուսաղէմը.
135 Հրեայք ցրւում են ամբողջ աշ-
խարհում։
140 Պտղոմէոս աստեղագէտի մահը.
202 Մաքսիմիլիանոս կայսեր օրով հինգ-

երորդ հալածանքը քրիստոնէից դէմ.

250 Դարիոս կայսեր օրով վեցերորդ հալածանքը քրիստոնէից դէմ.

274 Ապրելիանոս կայսեր օրով ութերորդ հալածանքը քրիստոնէից դէմ.

303 Դիոկղետիանոս կայսեր օրով իններորդ հալածանքը քրիստ. դէմ.

„ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը հիմնում է Ս. Էջմիածինը.

305 Ս. Մեծն Կոստանդիանոսի թագաւորութիւնը (ծն. 274, † 337).

321 Կիրակին տօնելու հրաման (7 Մարտի).

325 Առաջին տիեզերական ժողովը Նիկիայում՝ ընդդէմ Արիոսի.

328 Կ. Պոլսի շինութիւնը:

331 Բոլոր հեթանոսական մեհեանները կործանելու հրաման.

347 Ս. Յովհաննէս Ոսկեբերանի ծնունդը († 407).

381 Երկրորդ տիեզերական ժողովը Կ. Պոլսում՝ ընդդէմ Մակեդոնի.

390 Գրիգոր Աստուածաբանի մահը.

400 Եկեղեցիներում զանգերի գործածութեան սկիզբը.

421 Վենետկի հիմնարկութիւնը.

431 Երրորդ տիեզերական ժողովը Եփեսոսում՝ ընդդէմ Նեստորի.

451 Չորրորդ տիեզերական ժողովը Քաղկեդոնում՝ ընդդէմ Եւտիքեսի.

476 Արեւմտեան հռոմէական կայսրութեան անկումը.

496 Փրանկները ընդունում են քրիստոնէութիւնը (Քլոդվիկոսի մկրտութիւնը).

547 Օստ-գոթները այրում են Հռոմը.

570 Մահմետի ծնունդը († 643).

622 Մահմետի փախուստը Մեդինա. մահմետականների դարագլուխը.

637 Երուսաղէմը անցնում է արաբների ձեռքը.

658 Վիտալիանոս պապը աստուածպաշտութեան ժամանակը մտցնում է օրգանի գործածութիւնը եկեղեցում:

711 Արաբները տիրում են Իսպանիային.

725 Պատկերամարտութեան սկիզբը.

754 Պապերի իշխանութեան սկիզբը.

768 Կարլոս Մեծը բարձրանում է գահը († 814).
826 Քրիստոնէութիւնը ընդունւում է Դանիայում.
827 Անգլիայի առաջին թագաւոր Էկբերտ.
855 Սլաւոնական այբուբենի գիւտը.
870 Արեւմտեան (հռոմայեցոց) եկեղեցու բաժանումը արեւելեանից (յունաց)
965 Մեչիսլաւը քրիստոնէութիւնը մտցնում է Լեհաստանում.
1072 Երուսաղէմը անցնում է Սելջուկների ձեռքը.
1096 Խաչակրաց արշաւանքների ըսկիզբը.
1099 Խաչակիրները առնում են Երուսաղէմը:
1139 Պորտուգալիայի թագաւորութեան սկիզբը (Ալ'ֆոնս Ա.).
1147 Երկրորդ Խաչակրաց արշաւանքը.
1171 Առաջին բանկը Եւրոպայում (Վենետիկում).
1189 Երրորդ Խաչակրաց արշաւանքը.
1202 Չորրորդ Խաչակրաց արշաւանքը.

1223 Ստրկութիւն ոչնչացնելը Ֆռանսիայում.
1248 Եօթներորդ Խաչակրաց արշաւանքը. — Առաջին թղթադրամը Եւրոպայում (Միլանում).
1260 Առաջին բժշկական ուսումնարանը (Ֆռանսիայում).
1267 Առաջին ոստիկանութիւնը Եւրոպայում (Փարիզում).
„ Դիտակի գիւտը.
1270 Ութերորդ Խաչակրաց արշաւանքը.
1279 Մոնղոլները նուաճում են Չինաստանը.
1291 Խաչակրաց արշաւանքների վերջը.
1301 Կողմնացոյցի գիւտը.
1308 Պապական աթոռը փոխադրւում է Աւինիոն.
„ Հիմնւում է շվեյցարական հասարակապետութիւնը.
1321 Դանտէի մահը.
1338 Վառօդի գիւտը.
1348 Հիմնւում է Փարիզի համալսարանը.
1380 Թնդանօթի գիւտը.

1384 Լանկթամուրը տիրում է Ասիային.
1415 Հուսի այրումը.
1431 Յովհաննա Դ'Արքը այրւում է Ռուանում.
1440 Տպագրութեան գիւտը.
1450 Ս. Պետրոս եկեղեցու հիմնարկութիւնը Հռոմում.
1453 Տաճիկներն առնում են Կ. Պոլիսը և վերջանում է Բիւզանդական կայսրութիւնը.
1473 Կոպերնիկոսի ծնունդը.
1483 Ինկվիզիցիայի սկիզբը Իսպանիայում.
1492 Ամերիկայի գիւտը.
1500 Բրազիլիայի յայտնագործութիւնը.
1502 Անուաւոր ժամացուցի գիւտը.
1505 Նեգրոսների վաճառման սկիզբը.
1506 Կոլումբոսի մահը.
1517 Յեղափոխութեան (ռեֆորմացիայի) սկիզբը.
1519 Մագելլանի առաջին շուրջերկրեայ ճանապարհորդութիւնը (124 օրում).
1520 Տաճիկները տիրում են Եգիպտոսին.—Ռաֆայելի մահը.

1524 Առաջին ձեռագիր լրագրերը Աուգսբուրգում և Վիեննայում.
1529 Մաքիավելի մահը.
1546 Լիւտերի մահը.
1549 Պորտուգալացիք յայտնագործում են Ճափոնիան.
1550 Դրուագաթուղթը Անգլիայում և Իտալիայում.
1572 Բարթողիմէոսեան գիշերը Փարիզում (հուգենոտների պատերազմները).
1615 Առաջին տպագիր լրագիրը („Das Frankfurter Journal“).
1616 Շեքսպիրի մահը (ծն. 1564).
1618 Երեսնամեայ պատերազմների սկիզբը Գերմանիայում.
1642 Գալիլէյ աստղագէտի մահը.
„ Ապակու գիւտը.
1648 Վեստֆալեան հաշտութիւնը և 30-ամեայ պատերազմների վերջը.
1674 Միլ'տոնի մահը.
1689 Շոգեշարժ մեքենաների գիւտը.
1695 Լաֆոնտենի մահը.
1727 Նիւտոնի մահը.

1738 Գտնում են Հերքուլանումի և և Պոմպէյի աւերակները.
1756 Եօթնամեայ պատերազմի սկիզբը.
1764 Եզուիտներին հալածում են Ֆրանսիայից.
1767 Եզուիտներին հալածում են Իսպանիայից.
1770 Կուկի ճանապարհորդութիւնը.— Աւստրալիայի յայտնագործութիւնը.
1778 Վոլ'տերի մահը.—Ժ. Ժ. Ռուսոյի մահը (ծն. 1712).
1779 Օդապարիկի գիւտը.
1781 Լեսսինգի մահը.
1783 Միացեալ Նահանգների անկախութիւնը Հիւսիսային Ամերիկայում.
1789 Մեծ յեղափոխութեան սկիզբը.
1791 Մոցարտի մահը (ծն. 1756).
1796 Ստերէօտպի գիւտը.
1800 Մարմնի պատուաստի գիւտը.
1801 Վիմագրութեան գիւտը.
1803 Շոգենաւի գիւտը Ֆրանսիայում.
1804 Ֆրանսիայի կայսր Նապոլէոն Ա.
1805 Շիլլերի մահը (ծն. 1769).
1812 Արագատիպ մամուլի հնարելը.

1815 Վատերլօօի պատերազմը.
1821 Նապոլէոն Ա.-ի մահը Ս. Հեղինէ կղզում.
1824 Բայրոնի մահը (ծն. 1788).
1832 Գէօթէի մահը (ծն. 1749).
1838 Լուսանկարի գիւտը.
1847 Կալիֆորնիայում ոսկի գտնուիլը.
1848 Ելեքտրական հեռագրի գիւտը.
1851 Աւստրալիայում ոսկի գտնուիլը.
1856 Փարիզի տրակտատը.
1857 Բերանժէի մահը.
1861 Վիքտոր Էմմանուէլը հրատարակւում է Իտալիոյ թագաւոր.
1866 Աւստրո-Պրուսական պատերազմը.
1869 Լամարտինի մահը.
1870 Ֆրանս-Պրուսական պատերազմը.
" Պապերի աշխարհական իշխանութեան վերջը.
1871 Դիկկենսի մահը.
1873 Վիեննայի աշխարհահանդէսը.
1875 Հերցոգովինիայի և Բոսնիայի ապստամբութիւնը.
1878 Սան Ստեֆանոյի հաշտութիւնը.— Բեռլինի տրակտատը.

II. ՌՈՒՍԱՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Նշանաւոր անցքերը.

862 Թուականին սկիզբն է դրւում ռուսաց տէրութեան:

882 Նովգորոդից յետոյ Կիէվը դառնում է մայր քաղաք:

988 Ռուսները Ս. Վլադիմիր Սվեատոսլաւիչի նախաձեռնութեամբ յոյներից ընդունում են քրիստոնէութիւնը:

1028 Մեծ իշխան Եարոսլաւը հրատարակում է ռուսաց առաջին գրաւոր օրէնքը „Ռուսսկայա Պրավդայ“ անունով:

1147 Իշխան Իւրիյ Դոլգորուկին հիմնում է Մոսկուա քաղաքը:

1222 Հիմնարկւում է Նիժնիյ-Նովգորոդ քաղաքը:

1224 Թաթարներն ու մոնղոլները Չինգիս — խանի առաջնորդութեամբ յարձակւում են Ռուսաստանի վերայ և ռուս իշխաններին (կնեազներին) իրանց հպատակեցնում:

1237 Երկրորդ յարձակումն Թաթարաց:

1238 Սկիզբն մոնղոլական լծի:

1240 Շվեդացիք ու գերմանացիք յարձակւում են Ռուսաստանի վերայ. սրանց Նեվա գետի մօտ յաղթում է ռուսաց Ալեքսանդր իշխանը, որի պատճառով և կոչւում է Ալեքսանդր Նեվսկիյ:

1257 Հիմնարկւում է Ղազան քաղաքը:

1328 Մոսկուայեան տէրութեան ըսկիզբը:

1380 Դմիտրիյ Դոնսկոյի առաջնորդութեամբ ռուսները Դոն գետը անցնելով՝ յաղթում են Թաթարներին:

1382 Թաթարները Թոխթամիշի առաջնորդութեամբ կողոպտում ու այրում են Մոսկուան և ռուսաց նորից իրանց հարկատու անում:

1395 Լանկթամուրը յարձակւում է Մոսկուայեան տէրութեան վերայ:

1415 Ռուսաց քահանայապետութիւնը (երարխիայ) բաժանւում է երկու մետրապոլտութեան՝ Կիեվեան և Մոսկուայեան:

1428 Հրարձակ զէնքերի գործածութեան սկիզբը Ռուսաստանում:

1438 Ղազանի թագաւորութեան ըսկրզբնաւորութիւնը:

1462 Ռուսաստանի միահեծան թագաւոր Յովհաննէս (Եօհանն) Գ-ի գահակալութիւնը:

1480 Ազատումն մոնղոլական լծից:

1487 Նուաճումն Ղազանի:

1491 Եկեղեցական—սլաւոնական լեզուով առաջին տպագրուած գիրքը Կրակովում:

1491 Ռուսաստանում յայտնագործւում են արծաթի ու պղնձի հանքեր:

1524 Բացւում է Մակարեվի տօնավաճառը:

1547 Մեծ իշխան Յովհաննէս Դ. Գռոզնին ընդունում է առաջին թագաւորի տիտղոսը:

1552 Ղազանի թագաւորութեան միացումը:

1556 Աժդարխանի թագաւորութեան կատարեալ նուաճումը:

1558 Ռուսաց առեւտրական յարաբերութեան սկիզբը Անգլիայի հետ:

1563 Մոսկուայում սկսւում է տպագրութիւնը:

1571 Ղրիմի թաթարները արշաւում են Մոսկուա և այրում:

1583 Ռուսները Սիբիրը առնում են թաթարներից:

1589 Մոսկուայում սկսւում է ռուսաց պատրիարքութիւնը:

1596 Ռուսներից ոմանք շեղւում են իրանց եկեղեցուց և ընդունում են պապի գերիշխանութիւնը (ունիայ):

1611 Լեհացիք առնում են Մոսկուան ու Սմոլենսկը, իսկ շվեդացիք՝ Նովգորոդը:

1613 Սկսւում է Ռոմանովների Տան գահակալութիւնը:

1612 Ռուսաստանը ազատւում է լեհերից:

1632 Առաջին կանոնաւոր զօրքը Ռուսաստանում:

1650 Հիմնարկւում է Խար՛կով քաղաքը:

1654 Մալոռոսիան միանում է Ռուսաստանի հետ:

1661 Ղալմուխները ընդունում են ռուսաց հպատակութիւնը:

1672 Մեծն Պետրոսի ծնունդը:

1689 Թագաւորում է Մեծն Պետրոս:

1695 Ռուսաստանում մտցնում է նաւատորմիղ:

1699. 1700 թուականի Յունուարի 1-ին հրատարակում է տարեգրութիւնը Քրիստոսի ծննդից սկսելու հրաման:

1701 Առաջին հասարակական թատրոնը Ռուսաստանում:

1703 Ռուսաստանում հրատարակւում է առաջին լրագիրը:

1705 Քաղաքական գրերով տպագրութեան սկիզբը Ռուսաստանում:

1709 Տպւում է ռուսաց լեզուով Բրուիւսի առաջին օրացոյցը:

1710 Ռուսները տիրում են Լիֆլյանդիային և Էստլյանդիային:

1711 Հաստատւում է կառավարչական Սինոդը:

1713 Թագաւորական աթոռը Մոսկուայից փոխադրւում է Ս.Պետերբուրգ:

1721 Մեծն Պետրոս դարձեալ 10 տարի շվեդացոց դէմ պատերազմ մղելուց

յետոյ հաշտւում է և ստանում չորս տիտղոսը:

1725 Վախճանւում է Մեծն Պետրոս կայսրը:

1739 Ռուսաստանում գտնւում է առաջին ոսկու հանքը:

1743 Ոչնչանում է մահուան պատիժը:

1754 Ռուսաստանում հիմնւում է առաջին բանկը:

1755 Մոսկուայում բացւում է առաջին համալսարանը՝ ըստ օրինակի գերմանական համալսարանաց:

1767 Եկատերինա Բ. կայսրուհին Օրինագիրքը է գրում:

1767 Ռուսաստանում մտցնում է ծաղիկ պատուաստելը:

1768 Ռուսաստանում սկսւում է թղթադրամի գործածութիւնը:

1783 Ղրիմը միանում է Ռուսաստանի հետ:

1785 Հիմնւում է կովկասեան փոխարքայութիւնը:

1786 Հիմնւում է պետական բանկը:

1795 Սուվորովը առնում է Վարշա-

վան և վերջանում է լեհաց թագաւորութիւնը։

1797 Ս. Պետերբուրգում և Ղազանում բացւում է հոգևոր ճեմարան։

1801 Վրաստանը միանում է Ռուսաստանի հետ։

„ Ոչնչանում են մարմնական տանջանքները։

1802 Մինիստերստվօն։

1803 Մինգրելիան միանում է Ռուսաստանի հետ։

1804 Իմերէթը միանում է Ռուսաստանի հետ։

1809 Ֆինլանդիան միանում է Ռուսաստանի հետ։

1812 Ռուսները հալածում են ֆրանսիացիներին։

1812 Ալեքսանդր Ա.-ը առնում է տաճիկներից Բեսարաբիան. առնում է նաև Անդրկովկասը։

1814 Ռուսները առնում են Փարիզը։

1815 Լեհաց թագաւորութիւնը միանում է Ռուսիոյ հետ։

1815 Առաջին շոգենաւը Նեվայի վերայ։

1819 Ս. Պետերբուրգում բացւում է համալսարան։

1830 Առաջին և մեծ խոլերան Ռուսաստանում։

1833 Ալեքսանդր Ա.-ը տպագրում է „Սվոդ Զակոնով“ անունով օրինագիրքը։

1837 Ա. Ս. Պուշկինի մահը։

1841 Մ. Իւ. Լերմոնտովի մահը։

1844 Ի. Ա. Կռիլովի մահը։

1850 Նիկոլաեվսկիյ երկաթուղու բացումն։

1852 Ն. Վ. Գոգոլի մահը։

„ Վ. Ա. Ժուկովսկու մահը։

1853 Անգլօ-Ֆրանսիական պատերազմի սկիզբը։

1855 Ալեքսանդր II. կայսեր գահակալութիւնը։

1858 Ամուրեան երկիրը միանում է Ռուսաստանի հետ։

1859 Գերի է առնւում Շամիլը և Արևելեան Կովկասը 60-ամեայ անընդհատ պատերազմներից յետոյ հպատակւում է Ռուսաստանին։

1861 Ոչնչանում է ստրկութիւնը։

1864 Ռուսները նուաճում են Կովկասը:

1865 Ռուսաստանում ամենքին թոյլ է տրւում օրացոյց հրատարակելը:

1867 Թուրքեստանը միանում է Ռուսաստանի հետ:

1868 Դ. Ի. Պիսարեվի մահը:

1873 Ռուսները նուաճում են Խիվայի խանութիւնը:

1877 Ռուս-տաճկական պատերազմը:

„ Ն. Ա. Նեկրասովի մահը:

1878 Ստորագրւում է Սան-Ստեֆանօի դաշնագիրը:

1883 Ի. Ս. Տուրգենեվի մահը:

III. ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Նշանաւոր անցքերը.

I.

29 Թուականին մեր Աբգար թագաւորը նամակ է ուղարկում Յիսուս Քրիստոսին, հրաւիրելով Նորան գնալ իւր մօտ:

31 Թադէոս Առաքեալը գնում է Եդեսիա, տանելով իւր հետ Քրիստոսի կողամուխ Ս. Գեղարդը և մկրտում է Աբգարին ու շատերին:

41 Ս. Ոսկեանցներից ու Սուքիասեանցներից սահմանւում է մեր մէջ անապատական կեանքը:

50 Թադէոս Առաքեալը նահատակւում է Ճաւարշանում:

50 Թադէոս Առաքեալի Եղիշէ անունով աշակերտը նահատակւում է և թաղւում Արցախ գաւառի Գիս (այժմ Քիշ) գիւղում: Նորա նշխարաց վերայ եկեղեցի կայ կառուցուած:

60 Թադէոս Առաքեալի միւս աշա-

կերտ Ստաթէոսը նահատակուելով՝ թաղւում է Սիւնեաց գաւառում։ Նորա նշխարների վերայ շինուեցաւ Տաթեւու վանքը։

62 Բարթողիմէոս Առաքեալը նահատակւում է Աղբակում։ Նորա նշխարաց վերայ եկեղեցի կայ կառուցուած։

79 Հիմնարկւում է Երևան քաղաքը։

197 Վաղարշ թագաւորը հիմնարկում է Վաղարշապատը։

253 Խոսրով թագաւորը հիմնարկում է Դավրէժ (Թաւրիզ) քաղաքը։

257 Ծնւում է Ս. Գ. Լուսաւորիչը։

287 Տրդատ թագաւորը Ս. Լուսաւորչին ձգում է Արտաշատի Խոր Վիրապը։

301 Ս. Գրիգորը ելնում է Խոր Վիրապից։

302 Ս. Գրիգորը հիմնարկում է Ս. Էջմիածինը և այլ վանքեր։

338 Ս. Լուսաւորչի թոռը Ս. Գրիգորիսը Աղուանից կաթողիկոս է կարգւում։

390 Գառնիկ ճգնաւորը գտնում է Ս. Լուսաւորչի նշխարները, որ և թաղւում են Բարձր Հայոց Թորդան գիւղում։

406 Ս. Մեսրովբ Մաշտոցը գտնում է մեր այբուբենքը։

451 Ս. Վարդանանց պատերազմը և 1036 քաջերի նահատակութիւնը։

452 Կաթողիկոսական Աթոռը Ս. Էջմիածնից փոխադրւում է Դուին քաղաքը։

458 Մեծին Վարդանայ դուստր Ս. Շուշանիկը նահատակւում է։ Սորա մարմինը ամփոփուած է Թիֆլիսի Մետեխ անունով բանտի եկեղեցում։

489 Գտնւում են Ս. Եղիշէ առաքեալի և Աղուանից Գրիգորիս կաթողիկոսի նշխարները։

507 Վահան Մամիկոնեանը վերանորոգում է Ս. Էջմիածինը։

532 Կիրակոս ճգնաւորը գտնում է Թադէոս Առաքեալի և Սանդուխտ Կուսի նշխարները։

539 Եգեսիայում յայտնւում է Աբգարին ուղարկուած Ս. Դաստառակը։

551 Աթանաս Տարօնացին Մովսէս Բ. Եղիվարդացի կաթողիկոսի հրամանով յօրինում է Նոր տոմար և սկսւում է մեր ազգային (*) թուականը։

618 Կոմիտաս կաթողիկոսը նորոգում է Ս. Էջմիածինը և Ս. Հռիփսիմեանց ու Գայիանեանց վանքերը:

640 Ներսէս Շինող կաթողիկոսը եկեղեցի է կառուցանում Խոր Վիրապի վերայ:

653 Վարագում Թոդիկ ճգնաւորին յայտնւում է Ս. Խաչը, և կարգւում է Վարագայ Խաչի տօնը:

706 Արաբացոց Կոշմ անունով ոստիկանը Նախջևանի եկեղեցում կրակով 800 հայ իշխան է նահատակում:

874 Մաշտոց եպիսկոպոսը Սևան կղզու վերայ եկեղեցի ու վանք է շինում:

924 Կաթողիկոսական աթոռը Դուինից Վասպուրական է փոխադրւում:

961 Շիրակայ Անի քաղաքը դառնում է Բագրատունեաց մայրաքաղաք:

968 Խոսրովանոյշ թագուհին կառուցանում է Հաղբատ ու Սանահին վանքերը:

993 Կաթողիկոսական Աթոռը Վասպուրականից փոխադրւում է Անի:

1080 Կիլիկիայում հիմնւում է մեր իշխանութիւնը:

1147 Կաթողիկոսական Աթոռը Անիից տեղափոխւում է Կիլիկիոյ Հռոմկլա քաղաքը:

1271 Հայք Անիից գաղթում են Լեհաստան:

1294 Կաթողիկոսական Աթոռը Հռոմկլայից փոխադրւում է Կիլիկիոյ Սիս քաղաքը:

1311 Երուսաղեմում սկսւում է մեր ազգի պատրիարքութիւնը:

1323 Կործանւում է Անի քաղաքը:

1393 Իսպառ վերջանում է մեր ազգի թագաւորութիւնը:

1441 Կաթողիկոսական Աթոռը Սսից վերջնականապէս վերադառնում է Ս. Էջմիածին:

1461 Կ. Պոլսում սկսւում է մեր ազգի պատրիարքութիւնը:

1513 Տաճիկները տիրում են Երևանին:

1567 Աբգար Թոքադեցին (Եւդոկիացին) Վենետիկում առաջին անգամ հայերէն սաղմոս է տպագրում:

1603 Պարսից Շահաբաս թագաւորը հայերին գերի է տանում Պարսկաստան:

1765 Սիմէոն կաթողիկոսը տպարան է հիմնում Ս. Էջմիածնում:

1771 Մխիթար Սեբաստացին Վենետկում հիմնում է Մխիթարեան Միաբանութիւնը:

1781 Մերայինք Ղրիմից գաղթելով հիմնում են Նոր Նախջևան քաղաքը:

1789 Հիմնւում է Շուշի ամրոցը:

1798 Ղարաբաղից 1100 հայ ընտանիք գաղթում են Ղզլար և այլուր:

1799 Վենետկում հրատարակւում է „Տարեգրութիւն“ անունով մեր առաջին պարբերական թերթը:

1815 Լազարեան հայ իշխանները Մոսկուայում ճեմարան են կառուցանում:

1823 Վախճանւում է հայր Միքայէլ վարդապետ Չամչեանը:

1825 Ներսէս Աշտարակեցի արքեպիսկոպոսը (ապա Ներսէս Ե. Կաթողիկոս) Թիֆլիսում հիմնում է Ներսիսեան Ազգային Հոգևոր Դպրանոցը:

1828 40 հազար հայ գաղթում են Ռուսաստան:

1837 Հաստատւում է Ս. Էջմիածնի Սինոդը:

1841 Մոսկուայում հիմնւում է Գասպարեան Աղքատանոցը:

1857 Վախճանւում է Թիֆլիսում Ներսէս Ե. կաթողիկոսը 96 ամաց, վարելով հայրապետութիւնը 14 տարի:

1858 Ղրիմու Թէոդոսիա (Քեֆէ) քաղաքում բացւում է Խալիպեան Ուսումնարանը:

1860 Տաճկահայոց տրւում է ազգային „Սահմանադրութիւնը“:

1860 Կարգաւորւում է Ս. Էջմիածնի Մատենադարանը:

1863 Բագւում հիմնւում է Հայոց Մարդասիրական Ընկերութիւնը:

1868 Ս. Էջմիածնում հրատարակւում է „Արարատ“ ամսագիրը:

1868 Ս. Էջմիածնում շինւում է Թանգարանը:

1869 Թիֆլիսում բացւում է Ս. Գայիանեան Հայ Օրիորդաց Ուսումնարանը:

1873 Ս. Էջմիածնում բացւում է Գէորգեան ճեմարանը:

1876 Ս. Էջմիածնում տպագրւում է Նոր Զայնագրեալ Ճարական:

1877 Թիֆլիսում բացւում է Յովնանեան—Մարիամեան Օրիորդական Ուսումնարանը:

1878 Բերլինի Վեհաժողովում Տաճկահայոց համար ստորագրւում է Ինքնավարութեան 61-րդ յօդուածը:

1881 Թիֆլիսում հիմնւում է Կովկասեան Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւնը:

1882 Թիֆլիսում կայանում է Հայոց Առաջին Ընդհանուր Ուսուցչական Ժողովը:

II. ՄԵՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒՆՔԸ

(Որոնք ոչ պակաս քան 20 տարի պաշտօն են վարել:)

Թուական.		Պաշտ. տարի.
302	Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ. . . .	30
364	Ս. Ներսէս Մեծն Պարթև . .	20
390	Ս. Սահակ Պարթև	51
551	Մովսէս Բ. Եղիվարդացի . . .	44
594	Աբրահամ Ա. Աղբաթանեցի. .	23
677	Սահակ Գ. Արքունաշէնցի . .	26
741	Տրդատ Ա. Վանանդեցի . . .	23
806	Դաւիթ Բ. Կակաղեցի	27
833	Յովհաննէս Ե. Ովայեցի . . .	22
854	Զաքարիա Ա. Կոտայեցի . . .	21
876	Գէորգ Բ. Գառնեցի.	21
897	Յովհաննէս Զ. Պատմաբան. .	27
943	Անանիա Մոկացի	22
992	Սարգիս Ա. Սևանեցի	27
1019	Պետրոս Ա. Գետադարձ. . . .	40

1065 Գրիգոր Բ. Վկայասէր 40
1082 Բարսեղ Ա. Անեցի. 24
1113 Գրիգոր Գ. Պահլաւունի. . . . 53
1173 Գրիգոր Դ. Տղայ. 20
1220 Կոստանդին Ա. Բարձրբերդցի. 47
1466 Սարգիս Բ. 24
1633 Փիլիպպոս Աղբակեցի. 22
1655 Յակոբ Դ. Ջուղայեցի 25
1780 Ղուկաս Կարնեցի 20
1810 Եփրեմ Երևանցի 21

IV. ՎՐԱՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Նշանաւոր անցքերը.

40 Թուականին Անդրէաս Առաքեալն ու Սիմոն Կանանացին գալիս են Վրաստան և մտցնում են այստեղ քրիստոնէութիւնը:

446 Վրաստանում սկսում են գործածել խուցուրի ասուած եկեղեցական նոր գրերը, որ հնարեց մեր Ս. Մեսրոպը Ջաղ'ելիի օգնութեամբ:

596 Վրացիք բաժանւում են մեզնից (հայերից):

622 Հերակլ Թագաւորը տիրում է Հայաստանին, Ատրպատականին և Ջիրվանին:

1010 Բագրատ Գ. Թագաւորը բազմաթիւ եկեղեցիք է կառուցանում Քութայիսում, Մցխեթում և այլուր: Սորա օրովը Ոսկեբերան կոչուած Եօվանէ Խախուլեցին Թարգմանում է առաջին Աւետարանը:

1212 Վախճանւում է եկեղեցաշէն Թամար թագուհին։

1289 Օսերը այրում են Գորի քաղաքը։

1414 Ալեքսանդր Ա.-ը նորոգում է Մցխեթի եկեղեցին։

1431 Ալեքսանդր Ա.-ը առնում է Լոռին։

1469 Վրաց թագաւորութիւնը բաժանւում է երեք մասի՝ Քարթլ, Կախէթ և Իմերէթ։

1518 Պարսից Իսմայիլ շահը գալիս է Վրաստան. առնում է Մցխէթն ու Թիֆլիսը և աւերում է եկեղեցիքը, ու Հաւլաբար թաղի կամրջի մօտ մզկիթ է շինում։

1535 Շահ Թամազը առնում է Թիֆլիսը։

1617 Շահաբաս Ա.-ը գալիս է Վրաստան, քաղաքներ ու գիւղեր է աւերում, եկեղեցիք ու վանքեր է կողոպտում և բազմաթիւ վրացի տանում է Պարսկաստան և բնակեցնում Մազանդարանում ու Խորասանում։

1634 Վրաստանում մուտք է գոր-

ծում մահմետականութիւնը և վրաց կենցաղավարութիւնն ու բարքը ըստ ամենայնի պարսկական կերպարանք են ստանում։

1664 Արչիլը Թելաւը շինում է աթոռանիստ քաղաք։

1709 Վախթանգը Թիֆլիսում հիմնում է վրաց առաջին տպարանը և տպում է գրեթէ վրաց բոլոր եկեղեցական գրեանքը․ և վրաց ազգի պատմութեան համար նիւթեր է ժողովում մինչև իւր օրերը։

1716 Ալանք ասպատակում ու աւերում են բոլոր Քարթլն ու Կախէթը։

1723 Մահմադ—Ղուլի խանը յարձակմամբ առնում է Թիֆլիսը և աւերում ու կողոպտում է Ս. Սիոն եկեղեցին։

1724 Վախթանգը ռուսաց Մեծն Պետրոս կայսեր հրաւիրանօք փոխադրւում է Ռուսաստան, տանելով իւր հետ 5 եպիսկոպոս, 6 վարդապետ, 5 սարկաւագ և 1400 հոգի աշխարհականներից։

1752 Թամրազ թագաւորը Ազատ խա-

նին Երևանից հալածելով, նոյն նահանգի հայ բնակիչներին տեղափոխում է Թիֆլիս և բնակեցնում սորա Հաւլաբար թաղում:

Հերակլը (Իրէկլէն) (ծն. 1714) 60-ի չափ բերդ է նորոգում, և Գորիում, Սղնախում, Թելաւում, Բորժոմում ու այլ տեղեր նոր բերդեր է շինում. աւերուած Թիֆլիսը շէնցնում է տներով. հիմնում է այստեղ տպարան, փողերանոց և զինարան. սկսում է թնդանօթ ձուլել, դրամ կտրել և գրքեր տպել:

1784 Հերակլը պատգամաւորներ է ուղարկում Ռուսաստան և ռուսաց հովանաւորութիւնն է խնդրում: Եկատերինա կայսրուհին էլ Վրաստանը առնում է իւր հովանաւորութեան ներքոյ:

1788 Վախճանւում է թարգմանիչ և լեզուագէտ Անտոն Ա. կաթողիկոսը, որի հրամանով բոլոր վանքերում մատենադարաններ են բացւում: Սա Մցխեթի Աթոռը յանձնում է Հերակլի երկրորդ որդի Անտոն Բ.-ին, որ Վրաստանի վերջին կաթողիկոսն եղաւ:

1795 Աղա—Մահմադ—Խանը յարձակմամբ առնում է Թիֆլիսը:

1799 Գէորգի ԺԳ.-ը խնդրում է ռուսաց Պօղոս Ա. կայսրից որ Վրաստանը իւր հովանաւորութեան ներքոյ ընդունի:

1801 Վրաց և ռուսաց մէջ ստորագրւում է 10 յօդուածից բաղկացած դաշնագիրը:

1844 Իշխան Մ. Վորոնցովը Վրաստանում փոխարքայ է նշանակւում:

1882 Վախճանւում է վրաց թագաւորութեան վերջին շառաւիղ հայազգի Մարիամ թագուհին և թաղւում է Թիֆլիսի Հայոց Վանաց Ս. Աստուածածին աւագ եկեղեցում: Սորա՝ հիւսիսային պատի մէջ ամփոփուած մահարձանի վերայ կարելի է կարդալ. „Մարիամ Իսահակեան Մելիք Աղամալեան՝ ամուսին Արքայազն Աղեքսանդրի, որդւոյ Հերակլ թագաւորի վրաց. ծնեալ 'ի 12-ն Օգոստոսի 1808 ամի և վախճանեալ յ7-ն Հոկտեմբերի 1882 ամի“:

Դ. ՃՏԱՏ

Հոգեւորականաց եւ ժողովրդականաց

ԹԵՄԻՆ ՀԱՅՈՑ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԵԹԻ,

(Կազմուել է 1885 ամի։)

Վիճակային Կոնսիստորիայ (1887 Թ.)

Նախագահ — Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրաքեան.

Նախանդամ—Յովհաննէս վարդապետ Ճիրակունի.

Անդամք—Յարութիւն աւ. ք. Սուգանաճեանց, Ներսէս աւ. ք. Աբովեանց, Ներսէս ք. Տ. Բարսղեանց։

Ատենադպիր—Տիտուլեարնիյ սովետնիկ Գրիգոր Բէկժանեանց.

Դիւանապետ և հաշուապահ—կոլեժսկիյ սեկրետար Կարապետ Մատինեանց.

Գանձապահ—Գէորգ ք. Գալստեանց։

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Առաջնորդական Յանձնարարութեանց.

Նախագահ—Յարութիւն աւ. ք. Սուգանաճեանց.

Փոխ-Նախագահ Սահակ ք. Սահակեանց.

Անդամք—Գէորգ ք. Գալստեանց, Յովհաննէս ք. Մարտիրոսեանց, Գիւտ ք. Աղանեանց, Գրիգոր ք. Ճերմազանեանց, Աշոտ ք. Թեմուրազեանց.

Քարտուղար—Դպիր Յովհաննէս Նազարեանց։

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Որբոց եւ Այրեաց Գանձանակի.

Մուշեղ ք. Տ. Ղէոնդեանց, Գէորգ ք. Գալստեանց, Գիւտ ք. Աղանեանց։

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՔ

1. Վերատեսուչ բարեկարգութեան եկեղ. Տփխիսայ՝ Գիւտ ք. Աղանեանց (*)
2. Վերատեսուչ բարեկարգութեան եկեղ. Հալաբարի՝ Յովհաննէս ք. Մարտիրոսեանց.
3. Գործակալ Թելաւի—Գէորգ ա. ք. Տ. Սարգսեանց.
4. Գործակալ Սղնախի—Արշակ ք. Տ. Ստեփանեանց.
5. Գործակալ Ջաքաթալու—Սեդրաք ք. Տ. Մարտիրոսեանց.
6. Գործակալ Ախալքալակայ և Ծալկայի—Յովհաննէս ք. Քաջազնունի.
7. Գործակալ Թելաւի—Դաւիթ ա. ք. Ծարալեանց.
8. Գործակալ Դուշեթի—Սարգիս ք. Երիցեանց.
9. Գործակալ Կումիսու—Նիկողայոս ք. Երզնկեաց.
10. Գործակալ Ղազախու Ա. Մասին—Յակովբ ք. Գաբրիէլեանց.

*) Այժմ հրաժարուած է պաշտօնից:

11. Գործակալ Ղազախու Բ. մասին—Աբգար ք. Տ. Յարութիւնեանց.
12. Գործակալ Լոռւոյ—Գեղամ վարդապետ Բաբաջանեանց.
13. Գործակալ Ձամշադնոյ—Յովսէփ ք. Փայտեանց.
14. Գործակալ Ձուլաւերու—Մովսէս ք. Տ. Գրիգորեանց.
15. Գործակալ Սուխումեան շրջանի—Մկրտիչ ք. Մինասեանց.
16. Գործակալ Վելիամինովեան բաժնի—Գրիգոր ք. Տ. Աւետիքեանց.
17. Ոչ գործակալ Անապայի—Սիմէօն ք. Տ. Մատինեանց:

Ա) ԹԻՖԼԻՍԻ ՆԱՀԱՆԳ

ա) ԹԻՖԼԻՍ ՔԱՂԱՔ

1. Վանաց Ս. Աստուածածնի մայր եկեղեցի.

ԱԶԳԱՆՈՒԱՆՔ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ	Քանի՞ ամաց են:	Ե՞րբ են մտել ի հոգեւոր կոչումն:	Ե՞րբ են ձեռնադրուել ի քահանայ	Ո՞րքան արու զաւակ ունին:	Թիւ ծխից
1. Յովհ. ա. քահ. Սարգսեանց † (1) .	73	1828	1834	—	186
2. Կարապետ ք. Տ. Սարգսեանց † .	62	1853	1857	1	92

Ծանօթ. Խաչանիշով (†) ազգանունն կրո… քահանայք վախճանուած են:

„Ե՞րբ են մտել ի հոգեւոր կոչումն“ հո… գերականաց նկատմամբ ցոյց է տալիս թէ երբ են ստացել Չորս աստիճանաւոր… Դպրութեան կամ Սարկաւագութեան աստիճանը:

„Ե՞րբ են ձեռնադրուել ի քահանայ“ … սարկաւագաց նկատմամբ ցոյց է տալիս թէ երբ են ձեռնադրուել ի սարկաւագ… Չորս աստիճանաւոր Դպրաց նկատմամբ՝ թէ երբ են ստացել չորս աստիճանը:

Ք=քահանայ, Ս=Սարկաւագ, Դ=Չորս… աստիճանաւոր Դպիր և Ս. ե. պ.=Ստորին եկեղեցական պաշտօնեայ:

Ծանօթ. 1) Սորա ժողովուրդը յանձ… նուած է նոյն միաբանութեան անդամ Եզնիկ ք. Երզնկեանցին:

3. Թադէոս ք. Խոջաէնիաթեանց † (1)
4. Ղեւոնդ ք. Խարազեանց . . . .
5. Եղիշէ ք. Տ. Գրիգորեանց . . .
6. Գէորգ ք. Գալստեանց. . . . .
7. Եզնիկ ք. Երզնկեանց † (2) . .
— Յարութիւն ս. Մարկոսեանց (3) .
— Դ. Մկրտիչ Առաքելեանց (4) . .
— Ս. ե. պ. Մեհրաբ Մեհրաբեանց .
— Ս. ե. պ. Բաղդասար Զարգեղեանց.

2. Կաճողլին Ս.

8. Մարտիրոս ք. Ամիրխանեանց . .
9. Գէորգ ք. Գնունի . . . . . .
10. Ստեփանոս ք. Սամուէլեանց . .
11. Գրիգոր ք. Մատինեանց . . . .
12. Աշոտ ք. Թեմուրազեանց. . . .
13. Գրիգոր ք. Կախոյեանց . . . .

---

1 Հանգուցեալը իւր մահից երկու ամիս
2 Իբր միաբան սոյն եկեղեցւոյ նշանա-
թեանց:
3 Այժմ Բարթողիմէոս քահանայ Խոջի-
4 Այժմ Գարեգին քահանայ Ս. Նշանի:

50	1857	1858	1	117
51	1859	1864	8	90
50	1864	1865	—	80
39	1868	1870	—	110
35	1870	1874	2	—
37	1878	1883	1	—
27	1881	1881	—	—
27	1882	—		
28	1884	—		

Աստուածածին.

58	1852	1852	2	179
43	1863	1871	2	—
40	1867	1871	3	24
37	1870	1877	1	116
24	1882	1882	—	200
32	1863	1883	2	37

առաջ աւագութիւն ստացաւ:
կոչուած է նաև Գրիգոր ք. Խոջայէնիա-

վանքի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ:

3. Մուղնոյ

14. Արիստակէս ա. ք. Բէնքլեանց † [1]) . . . .
15. Սիմէոն ք. Չմշկեանց [2]) . . . .
16. Մուշեղ ք. Տ. Ղէոնդեանց . . . .
17. Յովհաննէս ք. Տ. Գրիգորեանց. . .
18. Արսէն ք. Բագրատունի [3]) . . . .
19. Սահակ ք. Իսահակեանց . . . .
— Թադէոս ս. Վերդեանց . . . .

4. Աւետեաց (Ջիգրաշէն)

20. Սարգիս աւ. ք. Աղաջանեանց . .
21. Գէորգ ք. Աբուլեանց . . . .
22. Սարգիս ք. Փիրոյեանց . . . .
23. Յովհաննէս ք. Տէր Պետրոսեանց† .
— Դիոնեսիոս ս. Ղամազեանց . . .

---

[1]) Սորա ժողովուրդը յանձնուած է Նոյն ք. Սահակեանցին:
[2]) Սա տեղափոխուեցաւ Բեթղեհեմի Ս.
[3]) Պաշտօնը վարում է Կուսանաց անա-

Ս. Գէորգ.

46	1858	1870	1	121
55	1852	1855	2	50
45	1864	1870	3	81
34	1872	1876	1	103
42	1868	1874	1	93
32	1885	1885	—	—
30	1877	1882	1	

Ս. Աստուածածին.

41	1865	1869	2	220
42	1865	1869	4	193
54	1858	1864	1	70
70	1845	1849	6	79
38	—	1880	2	

եկեղեցւոյ միաբանութեան անդամ Սահակ

Աստուածածին եկեղեցին:

պատի Ս. Ստեփանոս եկեղեցում:

5. Նորաշէն Ս. Աստուածածին.

24. Գէորգ ա. ք. Տէրտէրեանց	60	1849	1851	2	75
25. Ստեփանոս ք. Ճանբազեանց	67	1827	1847	1	51
26. Դաւիթ ք. Գիրգիդեանց	50	1865	1868	4	89
27. Գաբրիէլ ք. Ջիւանեանց	43	1872	1878	2	70
28. Թադէոս ք. Ėվոյեանց	36	1878	1883	1	—
— Յովհաննէս ս. Տ. Գէորգեանց	32	—	1879	—	

6. Ս. Նշան.

29. Եսայի ք. Մեհրաբեանց	68	1832	1839	3	85
30. Առաքել ք. Ազիզեանց [1]	51	1849	1864	4	64
31. Յակոբ ք. Ջառափեանց [2]	34	1869	1876	1	59
32. Գրիգոր ք. Ճերմազանեանց	33	1881	1881	2	87

7. Բեթղեհեմ Ս. Աստուածածնին.

33. Յովհաննէս ա. ք. Տ. Դաւթեանց	68	1820	1860	4	67
34. Յարութիւն ա. ք. Սուզանաճեանց [3]	61	1840	1848	4	70
35. Գրիգոր ք. Տ. Բարսղեանց	62	1846	1853	2	82
— Ս. ե. պ. Մնացական Խիզանեանց	27	1882	—		

[1] Չորս տարի ժամանակամիջոցով ենթարկուած է Սևանայ անապատում ապաշխարելու պատժին:

[2] Այժմ ենթարկուած է, ապաշխարութեան Հաղբատայ վանքում, անսահման ժամանակով:

[3] Սա տեղափոխուեցաւ Մողնւոյ Ս. Գէորգ եկեղեցին:

8. Տօփի Թաղի (Քոմչէօնի) Ս. Գէորգ.					
36. Ղազար ա. ք. Պալի-Գալֆայեանց	75	1836	1848	1	40
37. Ճմաւոն ք. Տ. Առաքելեանց . .	44	1879	1879	—	„
9. Չրչինեանց Ս. Կարապետ.					
38. Ներսէս ք. Տ. Բարսղեանց . . .	51	1853	1858	—	98
39. Սիմէոն ք. Աբրահամեանց . . .	32	1877	1878	—	48
10. Ս. Սարգիս					
40. Միքայէլ ա. ք. Սիմէոնեանց . .	48	1861	1864	3	85
41. Յովհաննէս ք. Մարտիրոսեանց . .	36	1871	1871	—	120
42. Կոստանդին ք. Արարատեանց . .	31	1879	1879	1	69
11. Վէրայի Ս. Խաչ.					
43. Գէորգ ք. Տ. Աւետիսեանց . . .	47	1858	1869	3	142
12. Քարթալի Ս. Գէորգ.					
44. Յովհաննէս ք. Պապովեանց . .	53	1858	1858	1	60
13. Ս. Հրեշտակապետաց.					
45. Անտոն ք. Խաչատրեանց . . .	56	—	1862	3	86

14. Իշխանաձորոյ Ս. Գէորգ.

46. Ներսէս ա. ք. Աբովեանց . . .	55	1850	1858	—	178°
47. Առաքել ք. Ադամեանց † . . .	60	—	1852	—	138
48. Բաղդասար ք. Ղամազեանց . .	57	1858	1862	1	173
— Տիգրան ս. Տէր Բարսղեանց (¹) .	41	1876	1877	2	
— Ս. ե. պ. Յովհաննէս Նազարեանց (²)	32	1885	—	2	
— Ս. ե. պ. Մարտիրոս Ղամազեանց ³).					

15. Ճանճուրէցոց Ս. Աստուածածին.

49. Համազասպ ք. Տ. Յովհաննիսեանց .	37	1871	1876	3	108°
50. Ճմաւոն ք. Տ. Բարսղեանց . . .	37	1868	1879	—	79

16. Ս. Մէնաս.

51. Սարգիս ք. Իգիթեանց	48	1858	1864	3	127°
52. Ղազարոս ք. Յովսէփեանց . . .	30	1874	1880	1	108

---

¹) Այժմ Բարսեղ քահանայ, որին և յանձնուած է հանգուցեալ Առաքել ք. Ադամեանցի ժողովուրդը:

²) Այժմ Ձորս ատրիճանաւոր գպիր:

³) Այժմ Ձորս ատրիճանաւոր գպիր:

17. Ս. Կա

53. Ներսէս ա. ք. Քալանթարեանց (1)
54. Յովհաննէս ք. Տ. Յակոբեանց . .

18. Զորաճաշի

55. Յովհաննէս ք. Տ. Մխիթարեանց .
56. Գրիգոր ք. Մանդակունի . . .
— Ս. ե. պ. Աղեքսանդր Մատինեանց [2])

19. Ս. Լու

57. Պետրոս ք. Երանոսեանց. . . .

20. Թանդրոյեանց

58. Եսայի ք. Տ. Նիկողոսեանց . . .
59. Ներսէս ք. Ղամազեանց . . . .

---

[1]) Սորա ժողովուրդը յանձնուեցաւ Գաբ-
[2]) Այժմ Գրիգորիս քահանայ, որ քահա-
քիս երկու բանտերի եկեղեցիներում:

րապետ.

55	1836 1869	1846 1869	— 3	183°

Ս. Գէորգ.

57	1849	1858	2	112°
37	1860	1877	—	100
34	1872	—	—	

սաւորիչ.

67	1854	1860	3	75

Ս. Աստուածածին.

60	1864	1864	2	120
43	1874	1874	1	8

րիէլ ք. Տ. Գաբրիէլեանցին:
նայական պաշտօնը կատարում է քաղա-

21. Կուլիջոյ Նորաշէն

60. Խաչատուր ա. ք. Տ. Խաչատրեանց.
61. Գիւտ. ք. Աղանեանց [1]) . . . .

22. Զուղուրէլլի

62. Յարութիւն ք. Տ. Զաքարեանց. .

23. Նաւընուղի

63. Աղեքսանդր ք. Վարդանեանց . .
— Ս. ե. պ. Արշակ Յարութիւնեանց.

[1]) Այժմ վանաց աւագ եկեղեցւոյ մի-աբան:

Ս. Աստուածածին.

60 29	— 1873	1853 1880	— 3	85°

Ս. Աստուածածին.

60	—	1853	2	105

Ս. Գէորգ.

38 26	1869 1884	1874 —	2 —	81
			117	

Բ) ԹԻՖԼԻՍԻ ԳԱՒԱՌ. *) (Սոմխէթ)

(63 գիւղ, 45 եկեղեցի, 23 քահանայ, 1649 տուն ժողովուրդ.)

1 Ծղնէթ (70), Նախշիգոր (14)—Գէորգ ք. Բեգլիջանեանց.
2 Ձվինդիս (25), Տաբախմելա (15), Ծավկիս (6), Օքրող'անա—(6)—Մելքիսեդէկ ք. Տ. Աւետիսեանց.

---

[1]) Թեմի հոգևորականների մէջ 1885 թ.-ից մինչև օրս եղած փոփոխութեանց մասին ծանօթութիւն չէ գրուած:

[2]) Այն գիւղերը, որոնց անուան մօտ եկեղեցու թիւ չէ գրուած, ունին մի մի եկեղեցի, իսկ որոնց անուան մօտ գրուած է (—) փակագծից առաջ, նոքա եկեղեցի չունին:

[3]) Գիւղերի եկեղեցեաց թուից յետոյ փակագծերում գրուած թուերը ժողովրդոց տների թիւն է:

3 Մցխէթ (45), Աւճալա—(7), Բոկոծին—(5), Նադախտար—(2), Գըլդան—(14), Մամկոդա—(4)—Գրիգոր ք. Մատթէոսեանց.
4 Նորիոյ (30), Լիլոյ—(6), Մարտղ'ոփ—(7), Ախալսոփէլ (23), Սարգիսճալա — (7) — Բարսեղ ք. Վարդանեանց.
5 Սագարեջոյ (137)—Սողոմոն ք. Իսիտեանց.
6 Կակաբէթ (47), Չայլուր (9), Մանու (29)—Յարութիւն ք.Ստեփանեանց.
7 Ղանդաւուր (96)—Մարտիրոս ք. Տ. Մովսիսեանց.
8 Սողանլուխ (8), Ներքին Թելէթ—(17)—Վահան ք. Մեհրաբեանց.
9 Ծալաղբիւր—(8), Խաչի Թելէթ (39)—Յովհաննէս ք. Տ. Յարութիւնեանց, Ս. ե. պ. Սարգիս Ձիոյեանց.
10 Կումիս (157)—Նիկողայոս ք. Երզընկեանց և Գէորգ ք. Տ. Խաչատրեանց.

11 Կոդա (70)—Միքայէլ ք. Օհանջա-նեանց.
12 Մուխամթ (25), Մարաբդա — (3), Մառնէուլ (3), Վաշլեվան (57), Էրտխս—(6), Բուրբալա—(4)—Մարտիրոս ք. Ամիրջանեանց.
13 Ինագէթ (14), Արդասուբան (20), Բոգվ (50), Ճավսաղ՝դար—(1), Արաշէնդա կամ Սաղրաշէն—(2)—Սահակ ք. Սուքիասեանց.
14 Աղբուլաղ՝ 2 եկեղեցի (50), Սամղե-րէթ (20)—Սարգիս ք. Տ. Գրի-գորեանց.
15 Ճամշուլդա (48), Փոքր Դաղէթ (2)—Կարապետ ք. Տ. Գրիգո-րեանց և Յովսէփ ք. Արարա-տեանց.
16 Մեծ Դաղէթ (123)—Աղեքսանդր ք. Արարատեանց, Դ. Աղեքսանդր Յովսէփեանց.
17 Մեծ Դուռնուկ (60), Փոքր Դուռ-նուկ — (12) — Յովհաննէս ք. Բադալեանց.
18 Մեծ Թառեան—(12), Փ. Թառեան (9), Ակաուրթ (2), Քուէլ (2),

Կիանէթ (12), Տանձեայ—(4), Դաբախմելա (12), Խաչի Բոլ-նիս (ուխտատեղի—6)—Մովսէս ք. Սարգսեանց.
19 Դումանիս (25), Վարդիսուբան (18), Բոսլէբ (12), Գորնջուկ (18), Բալիճ (9)—Եղիա ք. Ամիրզադ-Գուլեանց.
20 Բոլնիս (40)—Բարսեղ ք. Տ. Անդ-րէասեանց.
21 Մեծ Թոնէթ (20), Փ. Թոնէթ (30), Մանգլիս (15)—Յակոբ ք. Մեհ-րաբեանց.

Գ. ԲՈՐՉԱԼՈՒԻ ԳԱՒԱՌ.

(62 *գիւղ*, 56 *եկեղեցի*, 56 *քահանայ*, 2667 *տուն ժողովուրդ*.)

1 Մեծ Ճուլաւեր՝ 2 եկեղեցի, (580)—Պօղոս ա. ք. Իսահակեանց, Մովսէս ք. Տ. Գրիգորեանց,

Գէորգ ք. Մելքիկեանց, Սահակ ք. Իսահակեանց, Գրիգոր ք. Կաղերէցեանց.—Փ. Ճուլաւեր—(18), Ղուդրի—(3), Դարբաս—(3).—Նոյնք

2 Աղքորփի (50), Խոխմէլ (10)—Մկրտիչ ք. Տ. Եղիազարեանց.

3 Չանախչի կամ Դամեաչ (23), Գուլլուբաշ (12), Բրդաձոր (4)—Գրիգոր ք. Միսկարեանց.

4 Խոժոռնի (25)—Վարդան ք. Սիմէոնեանց.

5 Ճոճկան (50)—Աւետիք ք. Վարդանեանց.

6 Ոռնակ (16)—Աբրահամ ք. Ծատինեանց.

7 Սանահին (33), Մադան (5), Բադէնք —(5)—Յովհաննէս ք. Տ. Մարտիրոսեանց և Պօղոս ք. Տ. Ռամազեանց.

8 Աքորի (37)—Միքայէլ ք. Տ. Պետրոսեանց.

9 Հագուլի (15), Ամոճ (11), Օձուն կամ Ուզունլար (200)—Բաղդասար ք. Տ. Դաւթեանց, Մովսէս ք.

Տ. Խաչատրեանց, Գեղամ ք. Աղուանեանց, Վաղարշակ Ս. Տ. Դաւթեանց, Ս. ե. պ. Ներսէս Տ. Աւետիքեանց, Ս. ե. պ. Յովհաննէս Տ. Խաչատրեանց, Մելքիսեդէկ Տ. Խաչատրեանց, Աղեքսանդր Աղուանեանց, Դ. Ղորխմազ Սարգսեանց.

10 Արդուի (9)—Յովսէփ ք. Հովուեանց.

11 Այգեհատ (34)—Նոյն և Դանիէլ ք. Երզնկեանց.

12 Մղարթ (22)—Սարգիս ք. Տ. Դաւթեանց, Դ. Յովհաննէս Բաբաջանեանց.

13 Ղաչաղան (30), Ծաթեր (11)—Աւագ ք. Իվոյեանց.

14 Չորագիւղ (25), Դսեղ (70)—Յովհաննէս ք. Մամիկոնեանց, Թադէոս ք. Թումանեանց, Ս. ե. պ. Ստեփան Մամիկոնեանց և Յովհաննէս Թումանեանց.

15. Քարինջ (28)—Պօղոս ք. Յովհաննիսեանց.

16 Մարց (33)—Գէորգ ք. Ստեփանեանց.

17 Լոռուտ (42)—Մարտիրոս ք. Մելքեանց.
18 Ալթան (22), Աննիգոր (10)—Ստեփանոս ք. Կախոյեանց.
19 Սադիբագդի (18)—Ս. ե. պ. Աւետիք Մելիքեանց.
20 Խաչ—(31), Ղամշլուտ (19)—Սիմէոն ք. Խարազեանց.
21 Ճահալի (51)—Պետրոս ք. Քօչինեանց, Ս. ե. պ. Երեմիա Դիմաքսեանց.
22 Քօլագերան (13)—Դաւիթ ք. Տ. Դաւթեանց.
23 Կուրդան (101)—Եփրեմ ք. Տ. Յարութիւնեանց.
24 Վարդաբլուր (71)—Պօղոս ք. Տ. Գրիգորեանց և Յովհաննէս ք. Ջոհրաբեանց.
25 Հոբարձի (29)—Մովսէս ք. Միկոյեանց.
26 Գեառգառ (85)—Գրիգոր ք. Տ. Յովհաննիսեանց, Մկրտիչ ք. Մովսիսեանց.
27 Գիւլաքարակ (70)—Յակոբ ք. Ճահինեանց, Սարգիս ք. Տ. Սարգսեանց.

28 Ջալալօղլի՝ 2 եկ. (123)—Եսայի ք. Աբովեանց, Մկրտիչ ք. Տէր Յակոբեանց, Դ. Սարգիս Տ. Սարգսեանց, Ս. ե. պ. Միքայէլ Իսրայէլեանց.
29 Բերդ (13), Ագարակ (50)—Սահակ ք. Չատինեանց.
30 Օվանդարա (18)—Սարգիս ք. Մղարթու.
31 Լեջան (46)—Սարգիս ք. Տ. Յարութիւնեանց.
32 Ուրուտ (29)—Զաքարիա ք. Տ. Զաքարեանց.
33 Հայդարբէգ (35)—Յարութիւն ք. Տ. Մովսիսեանց, Պօղոս ք. Տ. Մովսիսեանց.
34 Մամուլա—(14), Տաշբաշ (36)—Դանիէլ ք. Տ. Գէորգեանց.
35 Չիֆթքիլիսա (Ջինիզ) (15), Տամալա—(12), Ղափուր (26)—Խաչ (26)—Խաչատուր ք. Մինասեանց, Խորէն ք. Պուլուտեանց.

36 Աշխալա (67)—Յովսէփ ք. Մազմանեանց, Ղազարոս ք. Տէր Ղազարեանց.
37 Դարագիւղ (47)—Աբրահամ ք. Ադամեանց.
38 Ղուզճի (23)—Յովհաննէս ք. Մեհրաբեանց.
39 Բուռնաշէթ (21)—Յարութիւն ք. Յովհաննիսեանց.
40 Հոնեայ (27)—Կարապետ ք. Դիմաքսեանց.
41 Ղզըլքիլիսա (45)—Յովհաննէս ք. Տ. Խաչատրեանց.
42 Այազմա (25), Նարտիվան (45)—Թորոս ք. Սրնըրղչեանց.

Դ. ԴՈՒՁԵԹԻ ԳԱՒԱՌ.

1 Դուզճէ քաղաք (128)—Սարգիս ք. Երիցեանց, Ս. Ե. պ. Գէորգ Տ. Ըմաւոնեանց.

(1 քաղաք, 20 գիւղ, 5 եկեղեցի, 5 քահանայ, 542 տուն ժողովուրդ.)

2 Անանուր (20), Քերանա կամ Չիճիանթ—(8), Ասլամազանթ Կարի—(8), Միլախվրիանթ Կարի—(8), Ճիլուրտի—(15)—Էպնիս—(4), Չրդիլլիանթ Կարի—(3), Գոգիանթ Կարի—(1), Մլաշէ—(1), Կուբիանթ Կարի—(11), Կրիժիանթ Կարի—(2)—Յարութիւն ք. Տ. Անտոնեանց, Ս. Ե. պ. Մուշեղ Մուշեղեանց.
3 Ախալգոր (85), Լամիսշանա—(5), Բոշի գ.—(6), Քոսվրիս—(5)—Յարութիւն ք. Ամիրումեանց.
4 Մուխրան (200), Ճագիսջվար (10), Քանդա—(12)—Յարութիւն ք. Դեմուրեանց.
5 Դամբալա—(12), Յալիս—(4)—Աղեքսանդր ք. Տ. Յովհաննիսեանց.

Ե. ԳՈՐԻՍՅ ԳԱՒԱՌ.

(1 *քաղաք*, 19 *գիւղ*, 22 *եկեղեցի*, 25 *քահանայ*, 2416 *տուն ժողովուրդ*).

1 Գօրիս ք. 3 եկեղեցի.

	Տարիքը	Որդիքը	Թոշակ ռուբլ.
1 Գրիգոր ա. ք. Փանեանց.	71	2	100
2 Եղիշէ ք. Տ. Սահակեանց.	46	2	100
3 Ստեփանոս ա. ք. Տ. Ստեփանեանց	46	—	93
4 Ներսէս ք. Տ. Պետրոսեանց	60	5	90
5 Յովհաննէս ա. ք. Տ. Մինասեանց	81	3	80
6 Սահակ ք. Տ. Մինասեանց	33	1	--
		13	

2 Ձեգվ (100)—Ստեփանոս ք. Տ. Սարգըսեանց.

3 Կավթխախէվ (130)—Գրիգոր Ք. Մանուկեանց.

4 Քախուբէլ (110)—Վարդան ք. Գալըստեանց.

5 Ցխինվալ (120)—Սահակ ք. Խախանեանց, Բարսեղ ք. Տ. Աբրահամեանց, Սողոմոն ք. Խախանեանց.

6 Դիրբ (60).

7 Ախալքալաք (250)—Յովհաննէս ա. ք. Տ. Գալստեանց, Գրիգոր ք. Տ. Գէորգեանց. Ս. ե. պ. Գալուստ Տ. Գալստեանց.

8 Կասպ (70)—Բաղդասար ք. Տ. Զաքարեանց.

9 Կարալէթ (120)—Ղազար ք. Արշակունի.

10 Տղ'ուխաւ (70)—Գէորգ ք. Արշակունի.

11 Ուփլիսցիխէ (90)—Յակոբ ք. Գուլեանց.

12 Խեվթուբան (100)—Մովսէս ք. Մե-

Ծուղեանց, Ս. ե. պ. Բաղդասար Փալըլեանց.

13 Բուլիս (170)—Յարութիւն ք. Արըստակեանց.

14 Ջերտ (120), Տինխխիդ (14) Յակոբ ք. Քարամեանց.

15 Դոյես (60)—Յովհաննէս ք. Սուգանաճեանց.

16 Ղարաղաջ (110)—Թադէոս ք. Ասատուրեանց.

17 Սուրամ (138)—Յովհաննէս ա. ք. Առիւծեանց.

18 Ալ (56)—Դաւիթ ք. Մխիթարեանց. Ս. ե. պ. Յովհաննէս Ձահպարոնեանց.

Վաղա (65).

Զ. ԹԵԼԱՒԻ ԳԱՒԱՌ.

(1 քաղաք, 35 գիւղ, 24 եկեղեցի, 19 քահանայ, 1812 տուն ժողովուրդ.)

1 Թէլաւ ք. 2 եկեղեցի.

	Տղաներ	Աղջիկներ	[illegible]
1 Գէորգ ա. ք. Տ. Սարգսեանց	50	—	125
2 Սարգիս ք. Տ. Սարգսեանց	74	1	115
3 Աբէլ ք. Սուքիասեանց	38	5	106
4 Յովսէփ ք. Տ. Յարութիւնեանց.	36	2	96
5 Մելքիսեդէկ ք. Տ. Բարսըղեանց.	65	2	—
6 Ստեփանոս ք. Տ. Սահակեանց.	35	—	83

7 Եսայի ա. ք. Մամացեանց.	87	—	—
8 Յակոբ ք. Մամացեանց	34	3	127
9 Կարապետ ք. Ասլանեանց.	44	1	103
— Գ. Իսահակ Տ. Սահակեանց.	81	1	
— Ս. Ե. պ. Յովսէփ Եգորեանց	26	—	—
		15	

---

2 Կուրդջիլաուր—(7), Գուլգուլա—(6) —Յովսէփ ք. Տ. Յարութիւնեանց (Թելաւի).

3 Ծինանդալ (21), Տողնիան (9), Կոնդոլ—(8), Ճալաուր—(13)—Մովսէս ք. Յակովբեանց.

4 Ռուիսպիր (72), Արտոշան (16), Իշալթոյ—(4), Ալավերդի—(3), Կողոթոյ—(1)—Կարապետ ք. Տ. Ներսիսեանց.

5 Մատան (63), Քրիստաուր (61), Խորխէլ—(7)—Եսայի ք. Տէրտէրեանց.

6 Սանեօր (38), Նափարէուլ (20), Ճաք-

րիան (10), Լալիսչար (6), Արթունա—(9), Փշաւէլ—(2)—Մարտիրոս քահ. Յարութիւնեանց, Ս. Ե. պ. Գէորգ Տ. Բարսղեանց.

7 Տուրիսցիխէ (26), Փաշաան (8), Աղդգոմա (1), Ձիլդա (13)—Գէորգ ք. Մելիքեանց.

8 Ղորէլ (23), Խաչմիան—(3), Կուճուտան (14), Հինգաւազ (17)—Հովւում են այլ քահանայք.

9 Ուրխաթուբան (129), Ճալիան (12), Կալաուր — (10) — Գէորգ ք. Մեհրաբեանց.

10 Վելիսցիխէ (352)—Ներսէս ք. Տ. Ներսիսեանց, Եղիշէ ք. Տ. Ղազարեանց.

11 Մուկուզան (35), Չումլախ (20) Ախաշէն—(18)—Մարտիրոս ք. Քալանթարեանց.

Է. ՍՂՆԱԽԻ ԳԱՒԱՌ.

(2 քաղաք, 5 գիւղ, 8 եկեղեցի, 13 քահանայ, 1144 տուն ժողովուրդ.)

1 Ծխախ ք. 3 եկեղեցի.

	Տարիքը	Ուսումը	Ծխերի թիւը
1 Ստեփանոս ա. ք. Տ. Ստեփանոսեանց . .	58	1	80
2 Սարգիս ա. ք. Տ. Ստեփանոսեանց. . . .	52	2	83
3 Սրապիոն ք. Տ. Յովհաննիսեանց. . . .	47	4	90
4 Եղիշէ ք. Տ. Աստուածատրեանց. . . .	35	3	75
5 Արշակ ք. Տ. Ստեփանոսեանց.	40	1	75
6 Սարգիս ք. Գալստեանց	73	3	74
7 Սարգիս ք. Տ. Անտոնեանց.	52	4	71

8 Գէորգ քահ. Տ. Դաւթեանց	44	1	73
9 Յովհաննէս ք. Քիրիշճեանց (Նուկրիանի, քաղաքամաս Սըղնախի).	59	1	137
— Ս. ե. պ. Թադէոս Տ. Գէորգեանց			
— Ս. ե. պ. Գրիգոր Տ. Յովհաննիսեանց.		20	

---

2 Նասոմխար (82)—Գրիգոր ք. Մատինեանց.

3 Գուրջան (86)—Անդրէաս ք. Մելքոնեանց.

4 Լագոդաղ (32)—Քրիստափոր ք. Ըզեկեանց.

5 Ջառանալու ք. (142)—Սեդրաք ք. Տ. Մարտիրոսեանց.

6 Անագա (44)—Հովւում է այլ քահանայ.

Ը. ԱԽԱԼՑԽՈՅ ԳԱՒԱՌ.

(1 քաղաք, 11 գիւղ, 12 եկեղեցի, 20 քահանայ, 1881 տուն ժողովուրդ.)

1 Ախալցխա ք. 4 եկեղեցի.

	Տարիքը	Որդիքը	Ռոճիկը.
1 Եղիա ք. Համբարձումեանց.	59	1	130
2 Մարտիրոս ք. Մեծատունեանց.	61	1	170
3 Յովհաննէս ք. Յարոյեանց.	71	2	110
4 Մեսրոպ ք. Կանցեանց	46	—	115
5 Կարապետ ք. Տ. Գրիգորեանց.	38	2	210
6 Աբրահամ քահ. Ղազազեանց	38	—	250
7 Ղազարոս ք. Պահլաւունի.	39	—	247

8 Մկրտիչ ք. Գայփաճեանց.	41	3	90
9 Գէորգ ք. Գիրգիգեանց	80	1	—
10 Յովհաննէս ա. ք. Տ. Մարգարեանց . . .	82	2	—
11 Գրիգոր ք. Վանանդեանց.	73	2	85
12 Գէորգ ք Սիսակեանց .	38	1	160
13 Կարապետ ք. Տ. Կարապետեանց. . . .	32	—	72
14 Յարութիւն ք. Գրեկեանց.	57	4	32
— Խաչատուր ս. Տ. Մրկրտչեանց.	57	3	—
— Մինաս ս. Վարդանեանց.	45	2	—
— Դ. Յարութիւն Յակոբեանց.		19	
— Դ. Մկրտիչ Բարաղամեանց.			
— Դ. Մարկոս Կոշտոյեանց.			
— Դ. Յովակիմ Ղույումչիբաշեանց.			

— Դ. Յովհաննէս Յակոբեանց.
— Դ. Յարութիւն Տ. Մըխիթարեանց.
2 ․Սազել (14), Օրալ (11), Ղուլալիս— (1), Խակ—(3)—Բարթողիմէոս Ք. Տ. Յովհաննիսեանց, Ս. Ե. պ.———

3 Փոքր Պամած (23)—Կարապետ Ք. Տէր Մարտիրոսեանց.
4 Մեծ Պամած(20), Ծղալբիլան—(1) Ղազարոս Ք. Սիմէոնեանց.
5 Ծիրա (12), Ծուղրութ (60)—Մկրըտիչ Ք. Տ. Սարգսեանց.
6 Աձղոր (35)—Համազասպ Ք. Տ. Աւետիսեանց.
7 Բորժոմ (30)—Մկրտիչ Ք. Թաթոյեանց.

Թ. ԱԽԱԼՔԱԼԱԿՈՅ ԳԱՒԱՌ.

(1 ք., 60 գիւղ, 53 եկ., 70 քահ., 3425 տուն ժողովուրդ.)

1 Ախալքալաք Ք. 3 եկեղեցի.

———

	Տարիքը	Որդիքը	Թոշակը
1 Խորէն ա. Ք. Բարսըղեանց	43	—	600
2 Յովհաննէս Ք. Քաջազնունի	42	2	„
3 Սարգիս Ք. Մարգարեանց	61	3	„
4 Ստեփանոս քահ. Առուանեանց	48	1	„
5 Յովհաննէս Ք. Սարկիճեանց	50	3	„
— Թադէոս ս. Գասպարեանց	40	1	„

2 Փոկա (75)—Մելքոն ք. Տ. Մկըրտչեանց, Ստեփանոս ք. Տ. Մկրտչեանց.

3 Գանձա (81)—Սուքիաս ք. Տ. Ղազարեանց, Արիստակէս քահ. Դիւրկերեանց.

4 Փոքր Արագիլ (26)—Ղազարոս ք. Տ. Խաչատրեանց.

5 Մեծ Արագիլ (42)—Բարսեղ ք. Տ. Յովհաննիսեանց.

6 Սադխա (109)—Ստեփանոս ք. Տ. Ղազարեանց, Ստեփանոս ք. Տ. Ստեփանեանց, Գրիգոր ք. Տ. Գէորգեանց, Սամուէլ ք. Տ. Գրիգորեանց.

7 Օրաճալար (34)—Ղէոնդ ք. Կուրղինեանց.

8 Ղաւուրմա (15)—Հովւում է այլ քահանայ.

9 Ձիկրաշէն (88)—Մամբրէ ք. Կարապետեանց.

10 Խորենեայ (40)—Վարդան ք. Տ. Վարդանեանց.

11 Ղուլալի (7), Համզարա (36)—Ներսէս ք. Ասլանեանց.

12 Մեծ Գեօնտուրա (55)—Յակոբ ք. Միքայէլեանց.

13 Փոքր Գեօնտուրա (34)—Յարութիւն ք. Վարդապետեանց.

14 Տիլիֆ (56)—Թադէոս ք. Տ. Մանուէլեանց, Բարթողիմէոս ք. Տ. Յովհաննիսեանց.

15 Խօճաբէկ (35)—Այլ քահանայ.

16 Մեծ Խանչալի (66)—Պօղոս ք. Վարդապետեանց, Մելքոն ք. Վարդապետեանց.

17 Փոքր Խանչալի (18)—Վարդան ք. Սպիրեանց.

18 Տատէշ (69)—Մարտիրոս ք. Յովհաննիսեանց, Կարապետ ք. Տ. Գաբրիէլեանց.

19 Սուլդա (93)—Մկրտիչ ք. Մալխասեանց.

20 Մրակովալ (15)—Սարգիս ք. Փիրմանեանց.

21 Կարգախ (166)—Մարտիրոս ք. Տ. Մարտիրոսեանց.

22 Վազիան (133)—Գաբրիէլ ք. Մկըրտչեանց, Սիմէօն ք. Մկըրտչեանց, Կար. ք. Իշխանեանց.

23 Գիւմբուրտա (97) — Առաքել ք. Կուրղլինեանց, Մատթէոս ք. Տ. Մատթէոսեանց.
24 Տիֆլիսկա (97), Համազասպ ք. Գաբրիէլեանց.
25 Չամտուրա (48)—Սուրէն ք. Ազնաւուրեանց.
26 Մուրախէթ — (6) — Յովհաննէս ք. Ազնաւուրեանց.
Խոսպեայ (21)—Այլ քահանայ.
Կորխ (60)—Այլ քահանայ.
27 Օրճա (52)—Պօղոս ք. Արևեանց.
28 Խանդոյ (81)—Խաչատուր ք. Տ. Վարդանեանց.
29 Արակովա (78)—Կարապետ ք. Ռայխսեանց, Գրիգոր ք. Ռայխսեանց.
30 Մաճատեայ (45)—Գրիգոր ք. Պարոնեանց.
31 Կուլիկամ (31)—Թորոս ք. Տ. Թորոսեանց.
Թաղչա (14)—Այլ քահանայ.
32 Ապուլ (53) —Զաքար ք. Պապոյեանց.
33 Բղաւէթ (31)—Յարութիւն ք. Տ.

Մատթէոսեանց, Մատթէոս ք. Տ. Մատթէոսեանց.
34 Օլավերտ (50)—Գրիգոր ք. Տ. Գրիգորեանց.
35 Գոմ (61)—Սիմէոն ք. Սարգսեանց.
36 Պալխոյ (28)—Մինաս ք. Տ. Մինասեանց.
Տըրգնա (12)—Այլ քահանայ.
37 Ջակ (25)—Սահակ ք. Աբրահամեանց.
38 Բուղաշէն (24)—Գալուստ ք. Պալեանց.
39 Բառալէթ (46)—Կարապետ ք. Տ. Կարապետեանց.
40 Մերինեա (65)—Սահակ ք. Ասլանեանց.
41 Իխտիլա (43)—Արիստակէս ք. Տ. Սամուէլեանց, Վրթանէս ք. Ղամբարեանց.
42 Մեծ Սամսար (32)—Յարութիւն ք. Կարապետեանց.
43 Փոքր Սամսար (37)—Խաչատուր ք. Աբգարեանց, Մակար ք. Տ. Յարութիւնեանց.
44 Ականա (41), Սերկ (5)—Սիմէոն ք. Մարգարեանց.

45 Ղզըլքիլիսա (30)—Աղեքսանդր ք. Սիմէոնեանց.

46 Ջանչղա (62), Մոլէթ (12), Չխաբուլա (8)—Գրիգոր ք. Տ. Քերովբեանց, Գալուստ ք. Տ. Գալըստեանց.

Ալաթուման (28)—Այլ քահանայ.

47 Կաճոյ (21)—Անտոն ք. Տ. Յակոբեանց.

48 Լոմատուրց (18), Ղարոյ (25)—Ղուկաս ք. Տ. Բաղդասարեանց.

49 Բուռնաշէթ (25)—Ղուկաս ք. Մովսիսեանց.

50 Ազավրէթ (80)—Միքայէլ ք. Փաշայեանց. Ռափայէլ ք. Տ. Սարգսեանց.

51 Տամալա (40)—Զաքարիա ք. Տ. Յակոբեանց.

ԵԼԻՍԱՒԵՏՈՊՈԼՈՒ ՆԱՀԱՆԳ

ա. Ելիսաւետպոլ՝ քաղաք—4 եկեղեցի.

	Տարիք	[illegible]	[illegible]
1 Կարապետ ա. ք. Բաբաքէխայեանց . .	78	2·	131
2 Յարութիւն ք. Բայտախտարեանց . .	79	1·	132
3 Գրիգոր ք. Թումանեանց	50	7	139
4 Յովհաննէս ք. Բայտախտարեանց. . .	44	—	—
5 Գրիգոր ք. Բաբաքէխեանց.	40	1	—
6 Մկրտիչ ք. Տ. Յովսէփեանց.	45	4	136
7 Աստուածատուր ա. ք. Տ. Յարութիւնեանց	68	1	132
8 Յովհաննէս ք. Տ. Զաքարեանց. . . .	63	—	100

9	Գրիգոր ք. Տ. Մակարեանց	51	4	91
10	Սիմէոն ք. Տ. Խաչատրեանց.	42	2	118
11	Դանիէլ ք. Տ. Դանիէլեանց	39	2	114
12	Եղիշէ ք. Ադիբէկեանց	57	3	—
13	Գէորգ ք. Տ. Յարութիւնեանց	38	5	—
14	Յովսէփ ք. Ենգիբարեանց	52	5	23
15	Գրիգոր ք. Տ. Կարապետեանց.	48	4	150
16	Արիստակէս ք. Բէկնազարեանց.	57	4	—

— Դպիրներ՝ Աւետիս Ճահսուարեանց, Սարգիս Բապլեանց, Գարեգին Թումանեանց, Պօղոս Քեանդխուդեանց, Յակոբ Տ. Յարութիւնեանց, Յովհաննէս Մամիկոնեանց, Գէորգ Յարութիւնեանց, Յարութիւն Մուռովեանց,

Մկրտիչ Չերքինեանց, Համբարձում Մուսաբէկեանց, Աղեքսանդր Տ. Կարապետեանց.

Բ. ԵԼԻՍԱՒԵՏՈՊՈԼՈՒ ԳԱՒԱՌ.

(23 *գիւղ*, 23 *եկեղեցի*, 27 *քահանայ*, 1556 *տուն ժողովուրդ*.)

1 Սարով (12)—Մեսրոպ ք. Տ. Յովհաննիսեանց.
2 Ղարտաղլու (39), Ջարկեալար (20) Սարգիս ք. Տ. Առաքելեանց.
3 Աբլահ (16), Սուլոգ (23), Հաջիշէն (27) — Կարապետ Տ. Սարգսեանց.
4 Գետաշէն (241)—Սիմէոն ք. Ադիբէկեանց, Սահակ ք. Արքիրեանց. Մեսրոպ ք. Տ. Գրիգորեանց.
5 Մուռուտ (17)—Գրիգոր ք. Տ. Սարգսեանց.

6 Ոսկանապատ (52)—Միքայէլ ք. Տ. Աւագեանց.
7 Միրզիկ (45)—Ներսէս ք. Տ. Յարութիւնեանց.
8 Բրոջուր (25)—Գրիգոր ք. Մելքոնեանց.
9 Բանանց (175)—Պօղոս ք. Եպիսկոպոսեանց, Անդրէաս ք. Տ. Միքայէլեանց, Դ. Մկրտիչ Տ. Միքայէլեանց, Դ. Ներսէս Տ. Յովսէփեանց.
10 Խաչակապ (77)—Ստեփանոս ք. Տ. Եղիազարեանց, Յովհաննէս ք. Տ. Աւետիքեանց. Դ. Մարտիրոս Եպիսկոպոսեանց, Դ. Կոստանդին Մալխասեանց.
11 Կիրանց (28), Քարհատ (55)—Անտոն ք. Բապեանց.
12 Փիբ (201)—Մովսէս ք. Մամիկոնեանց, Յովհաննէս ք. Մամիկոնեանց, Պետրոս ք. Ազարեանց, Մարտիրոս ք. Գիւլումեանց, Դ. Գալուստ Տ. Վարդանեանց.

13 Կեատաբէկ (23) Շմաւոն ք. Վարդանեանց.
14 Չարտախլու (120)—Մակար ք. Տ. Ստեփանոսեանց, Ստեփանոս ք. Մանասեանց.
15 Ջակեր (73)—Յովհաննէս ք. Տ. Եղիազարեանց.
16 Գառնակեր (55)—Յովսէփ ք. Բաղիեանց.
17 Բարսում (118)—Եփրեմ ք. Մելիք Առստամեանց, Դ. Սահակ Տ. Յովհաննիսեանց.
18 Նիւզկեար (47)—Մկրտիչ ք. Տ. Գրիգորեանց.
19. Չովտառ (67)—Ղազար ք. Տ. Մխիթարեանց.

Գ. ՂԱԶԱԽՈՒ ԳԱՒԱՌ.

(50 գիւղ, 49 եկեղեցի, 50 քահանայ, 2970 տուն ժողովուրդ.)

1 Ուզունթալա (106)—Վարդան ք. Ամիրեանց, Մկրտիչ ք. Տ. Գրի-

գորեանց, Աղեքսանդր ք. Յով-
հաննիսեանց.
Լալի (28), Ռեվազլու (17), Խաչթա-
ռակ (49)—Այլ քահանայք.
2 Քարվանսարա (84)—Ղուկաս ք. Սի-
մէոնեանց, Մեսրոպ ք. Եղի-
լեանց, Տ. Արշակ Սիմէոնեանց.
3 Տիմիջան (66)—Յարութիւն ք. Տ.
Գրիգորեանց.
4 Պօղոս-Քիլիսա (53)—Կարապետ ք.
Յարութիւնեանց.
5 Ճարխաչ (34) Ոսկան ք. Բարսղեանց.
Տ. Օհան Բարսղեանց.
6 Գոշ (15)—Աւետիս ք. Աւետիսեանց.
7 Վերին Աղդան (78)—Ստեփանոս ք.
Խալաթեանց.
8 Թլա (36), Խաւարաձոր (14), Ներ-
քին Աղդան (19)—Խաչատուր
ք. Տ. Յարութիւնեանց.
9 Քուրդևան (29)—Թադէոս ք. Եղիա-
զարեանց.
10 Աչաջուր (60)—Յովսէփ ք. Ամիխա-
նեանց, Յակոբ ք. Գաբրիէ-
լեանց, Ստեփանոս ք. Քար-
տաշեանց.

11 Սև Քար (146)—Յովակիմ ք. Տ. Գէ-
որգեանց.
12 Մելիք (31)—Յովհաննէս ք. Տ. Գէ-
որգեանց.
Կունէն (32)—Այլ քահանայ.
Պիպիզ կամ Ջողազ (32), Սրուի (67)
Այլ քահանայք.
13 Կողբ (134)—Գրիգոր ք. Տ. Յարու-
թիւնեանց, Աբգարիոս ք. Տ.
Յարութիւնեանց, Մարտիրոս
ք. Տ. Յարութիւնեանց.
14 Բարան (77)—Ստեփանոս ք. Տ. Խա-
չատրեանց, Վարդան քահ. Տ.
Աւետիսեանց, Յովհաննէս ք.
Տ. Խաչատրեանց.
Դովեղ (20)—Այլ քահանայ.
15 Ղալաչա (130)—Սարգիս ք. Հախնա-
զարեանց.
16 Դոստլու (65)—Դաւիթ ք. Տ. Դաւ-
թեանց.
17 Կոթի (180)—Յովհաննէս ք. Տ. Յա-
րութիւնեանց, Գրիգոր ք. Տ.
Մկրտչեանց.
18 Ղօշխոթան (73), Ջուջեվանք—(10)

Յարութիւն քահ. Տ. Գրիգորեանց.

19 Բաղանիս (35)—Եսայի ք. Տ. Մելքիսեդէկեանց.

20 Ոսկեպար (30)—Ներսէս ք. Տ. Սարգսեանց.

21 Արճէշ (17), Լճկաձոր (11)—Իսահակ ք. Միսկարեանց.

22 Ճնող (186)—Գրիգոր ք. Տ. Բարսըղեանց, Խաչատուր ք. Տ. Մելքիսեդէկեանց, Աղեքսանդըր ք. Տ. Մելքիսեդէկեանց.

23 Հաղբատ (48)—Յարութիւն ք. Երզընկեանց.

Բագա (126)—Այլ քահանայ. Դ. Վարդան Տ. Յարութիւնեանց.

24 Բաշքեանդ (95)—Ղուկաս ք. Նադիրեանց, Գրիգոր ք. Նադիրեանց, Մկրտիչ ք. Հայկազեանց.

25 Ճամբարակ (53)—Մարտիրոս քահ. Սարգսեանց, Պօղոս ք. Սարգսեանց.

26 Թովուզ Ղալա կամ Բերդ (77)—Մովսէս ք. Տ. Անանեանց.

27 Նաւուր (24)—Մովսէս ք. Տ. Յակոբեանց. Դ. Գրիգոր Յարութիւնեանց.

28 Ներքին Կարմիր Աղբիւր (33), Թովուզ (68)—Յարութիւն ք. Մուրադեանց.

29 Հախում (54)—Սողոմոն ք. Մանուչարեանց.

30 Թամթլու (98)—Մովսէս ք. Տ. Մարտիրոսեանց.

31 Մովսէս (59)—Սարգիս ք. Բադալեանց.

32 Վերին Կարմիր Աղբիւր ( )—Կարապետ ք. Տ. Մխիթարեանց.

Ղուլալի (101)—Այլ քահանայ, Դ. Արսէն Տ. Գրիգորեանց.

33 Նորաշէն (31)—Յովսէփ ք. Փայտեանց.

34 Դրղի (66)—Սարգիս ք. Առաքելեանց.

35 Չորաթան (22), Կրզէն (21)—Սահակ ք. Բադալեանց.

ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒ ՆԱՀԱՆԳ.

Ա. Քութայիսի քաղաք 1. եկեղեցի.

	Տարիքը	Որդիքը	Ծխերու թիւը.
1 Դաւիթ ա. ք. Եարալեանց	50	—	75
2 Յարութիւն ք. Տէրտէրեանց	43	3	75
3 Յովսէփ քահ. Ամիրաղեանց	28	—	75

Բ. ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒ

(Ձորապատու, Լեչխում և Ռաճայու)

ԳԱՒԱՌ.

(1 քաղաք, 4 գիւղ, 5 եկեղեցի,
4 քահանայ, 200 տուն ժողովուրդ.)

1 Փոթի ք. 59.—Քահանայ չունի:
2 Չխար (59)—Եղիշէ ք. Քափամաճեանց, Թովմաս ս. Յովհաննիսեանց.
3 Սաչխերէթ (50)—Գասպար ք. Տ. Գաբրիէլեանց.
4 Լայլաշ (18)—Բարսեղ ք. Տ. Պետրոսեանց.
5 Օնի (14)—Մելքիսեդէկ ք. Բերուղեանց.

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԵԹԻ ԹԵՄԻ.

Նահանգ	— 3	Գիւղ	—354
Գաւառ	—11	Եկեղեցի	—339
Քաղաք	—11	Քահանայ	—393

I. Քաղաքաց, գիւղ., ծ. տների, եկեղ. եւ քահանայից թիւը. *)

Ա.) Ըստ Նահանգաց.

	Քաղ.	Գիւղ.	Ծ. տներ	Եկեղ.	Քահ.
1 Թիֆլիսի Նահ. .	8	277	21093	257	294
2 Ելիսաւետպոլու	1	73	5792	76	92
3 Քութայիսու . .	2	4	425	6	7
	11	354	27310	339	393

(Սարկ.—10, Դպիր՝ 34, Ս. ե. պ.—26)

[1]) Բոլոր 393 քահանաներից միայն 27-ն ունին [illegible]. և գիւղորայքում [illegible] առանց քահանայ չկայ։

Բ) Ըստ գաւառաց.

	Գիւղ.	Ծ. տներ	Եկեղ.	Քահ.
1 Թիֆլիսի գաւառ	63	1649	45	23
2 Բորչալուի . . .	63	2667	56	56
3 Դուշեթի . . .	20	542	5	5
4 Գորւոյ	20	2666	23	27
5 Թելաւի . . .	35	1812	24	19
6 Սղնախի . . .	5	1144	8	13
7 Ախալցխոյ . .	11	1881	12	20
8 Ախալքալակի .	60	3425	59	70
9 Ելիսաւետպոլու	23	1556	23	27
10 Ղազախու . .	50	2970	49	50
11 Քութայիսու .	4	200	5	4
	354	20512	309	314

[2]) 34 Չորս ամտինանաւոր [illegible] [illegible] գտնւում են Գանձակում (11 և Ախալցխայում (6)։

[3]) Թեմի բոլոր հոգևորականներից 250-ը հոգևոր կոչումից են, իսկ 213-ը աշխարհական կոչումից։

Գ) Ըստ քաղաքաց.

	Ծ. տներ	Եկեղ.	Քահ.
1 Թիֆլիս . . .	5557	23	63
2 Ախալցխա . . .	1671	4	14
3 Գանձակ . . .	1266	4	16
4 Սղնախ	758	3	9
5 Թելաւ	755	2	9
6 Ախալքալակ . .	600	3	5
7 Գորի	463	3	6
8 Քութայիս . .	225	1	3
9 Զաքաթալա . .	142	1	1
10 Դուշէթ	128	1	1
11 Փոթի	59	1	„
	11624	46	127

⁴) Գրեթէ բոլոր քահանայք և սարկաւագունք իրանց որդոցը կնքել են [illegible]՝ հայկական անուններով:

⁵) Եկեղեցեաց անուանց մէջ ամենաընդհանրացածն է Ս. Աստուածածին (106 հատ), Ս. Գէորգ (38) և Ս. Սարգիս (14):

Ախալցխայ և Ախալքալակի 73 եկեղեցիների մէջ Ս. Աստուածածին անունը

Դ) Ըստ թուոյ տանց գիւղօրէից.

	Ծ. տներ
1 Ղազախու գաւառ . . .	2970
2 Ախալքալակի	2825
3 Բորչալուի	2667
4 Գորւոյ	1953
5 Թիֆլիսի	1649
6 Թելաւի	1057
7 Դուշեթի	414
8 Սղնախի	386
9 Գանձակու	290
10 Ախալցխայ	210
11 Քութայիսու	141
	14562

հազուագիւտ է (8). դորա փոխարէն՝ այնպիսի անուններ կան, որ ուրիշ վիճակների եկեղեցիք գրեթէ չունին.— այն է՝ Ս. Փրկիչ, Սրբոց Վարդանանց, Սրբոց Ղեւոնդեանց, Ս. Սահակ Պարթեւ, Ս. Մեսրոպ Թարգմանիչ, Ս. Մատթէոս Աւետարանիչ, Ս. Թադէոս և Բարթողիմէոս, Ս. Երրորդութիւն, Ս. Սիոն, Ս. Համբարձում . . .

II. Միջին թիւ եկեղեցեաց եւ քահանայից.

ա) Մի եկեղեցի գալիս է՝

Ախալցխայում	418	տանը.
Թելաւում	377	„
Գանձակում	316	„
Սղնախում	259	„
Թիֆլիսում	241	„
Ախալքալակում	200	„
Գորիում	154	„
Գիւղերում	49	„

բ) Մի քահանայի գալիս է՝

Ախալքալակում	120	տուն. (*)
Ախալցխայում	119	„
Թիֆլիսում	88	„
Սղնախում	84	„
Թելաւում	84	„
Գանձակում.	79	„
Գորիում	77	„
Գիւղերում	46	„

*) Կան նոյնպէս օգնական ու զառամեալ քահանայք, որոնք ծուխ չունին և հաշուուած են վերոգրեալների թուումը:

III. Դիտողութիւն դաւառաց մասին.

Ա) Սակաւատուն և անեկեղեցի գիւղերը. (*)

1 Ախալքալաքի գաւառի 60 գիւղի մէջ միայն 4 գիւղն է սակաւատուն, և միայն մի գիւղ կայ, որ եկեղեցի չունի:

2 Ղազախի 50 գիւղի մէջ 2-ը սակաւ. են և մի գիւղ կայ՝ անեկեղեցի:

3 Գորիայ գ.-ի 20 գիւղի մէջ 1-ն է սակաւ. բոլորն էլ եկեղեցի ունին: 12 գիւղ 100-ից աւելի տուն ունի, և 7-ը՝ 50-ից աւելի:

4 Գանջակու գ.-ի 23 գիւղի մէջ ոչ մէկը սակաւատուն չէ, և բոլոր գիւղերն էլ եկեղեցի ունին:

5 Բորչալուի 62 գիւղի մէջ միայն 9-ը սակաւ. են, և 7-ը՝ անեկեղեցի:

*) Սակաւատուն համարւում են այն գիւղերը, որոնց մէջ հայ ծողովրդոց տների թիւր 10-ից աւելի չէ. իսկ պակասը շատ են:

6 **Ախալցխայ** գ.-ի 11 գիւղի մէջ 3-ը սակաւատուն են և անեկեղեցի:
7 **Սղնախի** գ.-ի 5 գիւղի մէջ ոչ մէկը 30-ից պակաս տուն չունի, և բոլորն էլ եկեղեցի ունին:
8 **Քութայիսու** գ.-ի 4 գիւղի մէջ ոչ մէկը սակաւ. չէ, բոլորն էլ եկեղեցի ունին. և ամենաբազմատունն էլ 60-ից աւելի տուն չունի:
9 **Թիֆլիսի** գ.-ի 63 գիւղի մէջ 24-ը սակաւատուն են, և 20-ը եկեղեցի չունին:
10 **Թելավի** գ.-ի 35 գիւղի մէջ 15-ը սակաւատուն են, և 12-ը եկեղեցի չունին:
11 **Դուշեթի** գ.-ի 20 գիւղի մէջ 13-ը սակաւատուն են, և 15-ը եկեղեցի չունին:—

Ամբողջ Թեմի մէջ **Գանձակի** և **Քութայիսի** նահանգներում սակաւատուն և անեկեղեցի գիւղ չկայ: Միայն **Թիֆլիսի** Նահանգի 277 գիւղի մէջ 69-ը սակաւատուն են, և 58-ը՝ անեկեղեցի:

Բ) Բազմամարդ գիւղերը,

(որոնք 100-ից պակաս տուն չունին:)

1 Մեծ Շուլաւեր—580 տուն.
2 Վելիսցիխէ—352
3 Ախալքալաք, Գետաշէն } 240—250
4 Փիր, Օձուն, Մուխրան } —200 խւրաքանչիւրը.
5 Ընոդ, Բուլխ, Կոթի, Կարզախ, Բանանց, Կումիս } 150—180
6 Սագարեջոյ, Վազիան, Սուրամ, Ղալաչա, Սև Քար, Կավթիսխև, Կոդը, Ուրիաթուբան, Բադա, Մեծ Դաղէթ, Ջալալ-Օղլի, Կարալէթ, Ջերտ, Չարգախլու, Ցխինվալ—120—140.
7 Բարսում, Ղուլալի, Քախուրէլ, Կուրգան, Ղարադաջ, Չևգվ, Սագխա, Խէթուբան, Ուզունթալա—100—120 (37 գիւղ)

Է. ԹԻՖԼԻՍԻ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

I. Քաղաքային Խորհրդի Իրաւասուները·

Ա. ԿԱՐԳ

1 Կոմս Մ. Տ. Լոռու Մելիքեան
2 Բարոն Ա. Պ. Նիկոլայի
3 Յ. Ե. Փիթոյեան
4 Ն. Ե. Նիկոլաձէ
5 Ա. Ի. Մանթաշեան
6 Ս. Բ. Խալաթեան
7 Ա. Ֆ. Փրիգոնեան
8 Վ. Կ. Օուլովսկիյ
9 Կ. Մ. Ալիխանեան
10 Ս. Ա. Սլիվիցկիյ
11 Գ. Մ. Թամամշեան
12 Ս. Յ. Անանեան
13 Իշխան Ա. Ջ. Չելոկայեվ
14 Ն. Ջ. Միրզոյեան
15 Վ. Ի. Կայդանով
16 Յ. Ս. Ղորղանեան

17 Մ. Յ. Թամամշեան
18 Կ. Մ. Կոլուբանսկիյ
19 Ա. Գ. Այվազեան
20 Ե. Ս. Բաբեան
21 Ա. Ա. Խարազեան
22 Յ. Յ. Թովիանեան
23 Բ. Ի. Ստատկովսկիյ
24 Գ. Բ. Տէր Աստուրեանց

Բ. ԿԱՐԳ

1 Իշխան Գ. Թումանեան
2 Ս. Վայս Ֆօն Վայսենհով
3 Յ. Խատիսեան
4 Գ. Եղանգուլեան
5 Ա. Մատինեան
6 Կ. Ռախմանին
7 Իշխ. Կ. Բեհբութեան
8 Ն. Վերմիշեան
9 Ն. Զուբալով
10 Վ. Դինգել՛շտէյտ
11 Ա. Յովհաննիսեան
12 Մ. Ճահպարոնեան
13 Դ. Օբէլի
14 Միքայէլ Գոլուխանեան
15 Ա. Իվանենկօ

16 Գ. Գւլավացկիյ
17 Իշխան Վ. Ջորջաձէ
18 Յ. Չիլթախեան
19 Մարկոս Գոլուխանեան
20 Գ. Ծարալեան
21 Մ. Թոտինեան
22 Գ. Քիւչարեան
23 Գ. Տուրինեան
24 Յ. Մուլմաֆեան

Գ. ԿԱՐԳ

1 Գ. Իզմայիլեան
2 Գ. Քարթվելով
3 Ե. Դաւթեան
4 Գ. Փուղինեան
5 Ի. Բուզդանեան
6 Ն. Փրիգոնեան
7 Վ. Կանդուրալեան
8 Գ. Ղորղանեան
9 Գ. Փրիգոնեան
10 Ե. Խոսրովեան
11 Մ. Ամբարդանեան
12 Ն. Գզոյովեան
13 Ս. Բաբանեան

14 Ս. Իզմիրեան
15 Գ. Ճահբուդաղեան
16 Ն. Գարսոյեան
17 Վ. Միքելաձէ
18 Գ. Սունդուկեան
19 Գ. Թոտինեան
20 Յ. Տուրինեան
21 Ն. Աթաբեկեան
22 Լ. Մելիք Բէկլարեան
23 Գ. Մելիք Ղարագեօզեան
24 Մ. Մաչաբելի.

Այս 72 իրաւասուները ըստ ազգութեան են՝ 52 հայ, 10 ռուս, 8 վրացի, 2 գերմանացի:

Սոցանից 43-ը ստացել են բարձրագոյն համալսարանական կամ մասնագիտական ուսում, 18-ը՝ միջնակարգ և 11-ը տարրական ուսում:

II. Հայոց եկեղեցիքը.

	Շինութեան թուականը.	Վերանորոգ. թուականը.
1 Կաթողիկէ Ս. Աստուածածին	1037	—
2 Մողնւոյ Ս. Գէորգ	1400	1868
3 Ս. Կարապետ	1400	—
4 Վանաց Ս. Աստուածածին	1480	1801
5 Ս. Հրեշտակապետք	1480	—
6 Բեթղեհեմի Ս. Աստուածածին	1500	1740
7 Քարափի Ս. Գէորգ	1600	—
8 Չորաբաշի Ս. Գէորգ	1600	—
9 Ս. Մինաս	—	1882
10 Ս. Նշան	1703	—
11 Կուսանաց Ս. Ստեփանոս	1728	1868
12 Խոջիվանքի Ս. Աստուածածին	1760	—
13 Ս. Սարգիս	1770	1865
14 Աւետեաց (Ջգրաշէն) Ս. Աստուածածին	1792	—
15 Նորաշէն Ս. Աստուածածին	1800 [1]	—
16 Ճամքորեցոց Ս. Աստուածածին	1844	—
17 Էջմիածնեցոց Ս. Գէորգ	1846	—
18 Զուղուրեթի Ս. Աստուածածին	1849	—
19 Նաւթլուղի Ս. Գէորգ	1853	—
20 Վերայի Ս. Խաչ	1855	—
21 Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ	1867	—
22 Թանգոյեանց Ս. Աստուածածին	1868	—
23 Կուկիոյ Նորաշէն Ս. Աստուածածին	1872 [2]	—
24 Տափի Թաղի (Քամոյեանց) Ս. Գէորգ	—	—
25 Ջրկինեանց Ս. Կարապետ	—	—

[1] Մօտաւորապէս:

[2] Մօտաւորապէս:

III. Երեսփոխանները.

	Ստացած ձայն.
1 Մարտիրոս ք. Ամիրխանեանց՝ պաշտօնակատար երեսփոխանի	2
2 Գասպար Նահապետեանց . .	4
3 Միքայէլ Քոչարեանց	2
4 Իսահակ Բուղդանեանց . . .	1
5 Հայրապետ Ղամարեանց. . .	2
6 Յովսէփ Տ. Աբրահամեանց. .	6
7 Իսահակ Ամիրեանց	8
8 Խաչատուր Աբասեանց. . . .	7
9 Նազար Ղազարեանց	4
10 Յովհաննէս Տէր Կարապետեանց.	3
11	—
12	—
13 Վանահայր Յովհաննէս վարդապետ Ճիրակունի	4
14 Նիկողայոս Միրվէլեանց. . .	8

15 Կոստանդին Յարութիւնեանց	4
16 Գրիգոր Ղարագեօզեանց . .	7
17 Յարութիւն Տ. Ղէոնդեանց.	1
18 Յարութիւն քահ. Տ. Զաքարեանց՝ պաշտօնակատար երեսփոխանի	2
19 Արտաշէս Մամիկոնեանց . .	3
20 Վարդան Միրզոյեանց . . .	3
21 Գէորգ Նազարեանց.	1
22 Գրիգոր Գոլոշեանց	"
23 Եսայի Աբրահամեանց	1
24 Գէորգ Աքիմեանց	5
25 Ներսէս Աթաբէկեանց. . . .	1

*) Երեսփոխանաց ազգանունները դասաւորուած են եկեղեցեաց անուանց դասաւորութեան համապատասխան։

IV. Հայ Քահանայք.

1 Աղեքսանդր ք. Վարդանեանց
2 Անտոն ք. Տ. Խաչատրեանց
3 † Աշոտ ք. Թեմուրազեանց
4 Առաքել ք. Ազիզեանց
5 *° Արսէն ք. Բագրատունի
6 Բաղդասար ք. Ղամազեանց
7 Բարթողիմէոս ք. Մարկոսեանց
8 Բարսեղ ք. Տ. Բարսղեանց
9 Գաբրիէլ ք. Ջիւանեանց
10 *† Գաբրիէլ ք. Տ. Գաբրիէլեանց
11 † Գարեգին ք. Առաքելեանց
12 Գէորգ ք. Աբուլեանց

Ծանօթ.—†*-ով նշանակուած են այն քահանայից ազգանունները, որոնք Ներսիսեան Ազգային Հոգևոր Դպրանոցի ուսման ընթացքը աւարտել են 1870 թուականից սկսեալ, կամ ստացել են բարձրագոյն կրթութիւն, ուսուցչական պաշտօն են վարել և գրաւոր վաստակներ ունին: Իսկ եթէ այդպիսիք գրաւոր վաստակ չունին, †:

°-ով նշանակուած են նոցա անուն-

13 Գէորգ ք. Գալստեանց
14 ° Գէորգ ք. Գնունի
15 Գէորգ ք. Տ. Աւետիսեանց
16 ° Գէորգ ա. ք. Տէրտէրեանց
17 †* Գիւտ ք. Աղանեանց
18 † Գրիգոր ք. Խոջայէնիաթեանց
19 Գրիգոր ք. Կախոյեանց
20 ° Գրիգոր ք. Մանդակունի
21 Գրիգոր ք. Մատինեանց
22 ° Գրիգորիս ք. Մատինեանց
23 † Գրիգոր ք. Ճերմազանեանց
24 ° Գրիգոր ք. Տ. Բարսղեանց
25 Դաւիթ ք. Գիրգիդեանց
26 †* Եզնիկ ք. Երզնկեանց
27 ° Եղիշէ ք. Տ. Գրիգորեանց
28 Եսայի ք. Մեհրաբեանց
29 Եսայի ք. Տ. Նիկողոսեանց
30 Թադէոս ք. Իվոյեանց

ները, որոնք թէպէտ ուսուցչական պաշտօն վարել են, բայց կամ 1870 թ.-ից առաջ են աւարտել Ն. Ա. Հ. Դ.-ի ուսման ընթացքը, կամ ամենևին չեն աւարտել:

31 Խաչատուր ք. Տ. Խաչատրեանց
32 Կոստանդին ք. Արարատեանց
33 ° Համազասպ ք. Տ. Յովհաննիսեանց
34 †* Ղազարոս ք. Յովսէփեանց
35 Ղազարոս ա. ք. Պալի-Գալֆայեանց
36 °* Ղեւոնդ ք. Խարազեանց
37 Մարտիրոս ք. Ամիրխանեանց
38 Միքայէլ ա. ք. Սիմէոնեանց
39 ° Մուշեղ ք. Տ. Ղեւոնդեանց
40 Յակոբ ք. Ջառափեանց
41 ° Յարութիւն ա. ք. Սուզանաճեանց
42 Յարութիւն ք. Տ. Զաքարեանց
43 ° Յովհաննէս ք. Մարտիրոսեանց
44 Յովհաննէս ք. Պապոյեանց.
45 Յովհաննէս ք. Տ. Գրիգորեանց
46 Յովհաննէս ա. ք. Տ. Դաւթեանց
47 Յովհաննէս ք. Տ. Մխիթարեանց
48 Յովհաննէս ք. Տ. Յակոբեանց
49 Ներսէս ա. ք. Աբովեանց
50 ° Ներսէս ք. Ղամազեանց
51 Ներսէս ք. Տ. Բարսղեանց
52 Շմաւոն ք. Տ. Առաքելեանց
53 Շմաւոն ք. Տ. Բարսղեանց
54 Պետրոս ք. Երանոսեանց
55 † Սահակ ք. Սահակեանց

56 °* Սարգիս ա. ք. Աղաջանեանց
57 ° Սարգիս ք. Բէկնազարեանց
58 ° Սարգիս ք. Իգլիթեանց
59 Սարգիս ք. Փիրոյեանց
60 Սիմէոն ք. Աբրահամեանց
61 Սիմէոն ք. Չմշկեանց
62 Ստեփանոս ք. Շահբասեանց
63 ° Ստեփանոս ք. Սամուէլեանց

V. Հասարակական Գրադարանը

Բ ա ց է

Ապրիլի 1-ից մինչև Հոկտեմբերի 1-ը. 2—6 ժամը:

Հոկտեմբերի 1-ից մինչև Ապրիլի 1-ը. 12—5 ժամը:

(Բացի կիրակի և տօն օրերից:— Մուտքը ձրի է:

Կովկասեան Թանգարանը

Բ ա ց է

Երեքշաբթի, Ուրբաթ և Կիրակի օրերը. 10—3 ժամը:

Մուտքը 20 կոպէկ է:

Զ. ՄԵՐ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ.

Թուականը.	ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹԸ	Հրատարա-կութեան տեղը.
1799	Տարեգրութիւն. . .	Վենետիկ
1803	Եղանակ Բիւզանդեան.	"
1807	Յիշատակարան . .	"
1812	Դիտակ Բիւզանդեան.	Կ. Պոլիս
1831	Լրոյ Գիր Օսմանեան Պետութեան . .	"
"	Հայելի	Կալկաթա
"	Ազգարար	Մադրաս
1838	Ճռեմարան Պիտանի Գիտելեաց . .	Զմիւռնիա
1840	Արշալոյս Արարատեան.	"

1840	Ազգարար Բիւզանդեան.	Կ. Պոլիս
*1843	Բազմավէպ	Վենետիկ
1844	Հայրենասէր. . . .	Զմիւռնիա
1845	Ազգասէր	Կալկաթա
"	Աւետաբեր	Կ. Պոլիս
"	Երևակ, ապա Ջոհալ.	"
1846	Կովկաս.	Թիֆլիս
"	Մուրհանդակ Կ.Պոլսոյ, ապա Հայաստան	Կ. Պոլիս
1847	Եւրոպա.	Վիեննա
1848	Մուրհանդակ Բիւզանդեան. . . .	Կ. Պոլիս
"	Բանասէր	Մադրաս
"	Ուսումնասէր . . .	Սինգափուր
1850	Արարատ	Կ. Պոլիս
1851	Բանասէր	"
"	Հայրենասէր. . . .	Նիկոմիդիա և Փարիզ
"	Բուրաստան	Կ. Պոլիս
*1852	Մասիս	"

*) Աստղանիշ (*) կրող լրագիրք հրատարակւում են և՛ այսօր։

1852	Նոյեան Աղաւնի	Կ. Պոլիս
1853	Արփի Արարատեան	Զմիւռնիա
1855	Աստղիկ Արեւելեան	Կ. Պոլիս
”	Արծուի Վասպուրական	Կ. Պոլիս և Մուշ
”	Մասեաց Աղաւնի	Փարիզ
”	Մեղու Հայաստանի	Թիֆլիս
1859	Մեղու	Կ. Պոլիս
”	Ճռաքաղ	Մոսկուա
1860	Թուլթակ Հայաստան Աշխարհի	Զմիւռնիա
”	Սէր	Կ. Պոլիս
”	Միւլթիւն	Զմիւռնիա
—	Յաւերժահարսն	”
—	Գարուն Հայաստանի	”
—	Դիմակ	”
* ”	Հիւսիսափայլ	Մոսկուա
* ”	Փունջ	Կ. Պոլիս
”	Սիոն	Երուսաղէմ
* ”	Մանզումէյ Էֆքեար	Կ. Պոլիս
1861	Համբաւաբեր Ռուսիոյ	Մոսկուա

1861	Ծաղկոցաձոր	Փարիզ
”	Կլիթառ	Կ. Պոլիս
—	Փունջ, Օրագիր, Նորագիր, Լրագիր, Թատրոն, Երկրագունտ, Ծաղիկ	Կ. Պոլիս և այլուր
1863	Ժամանակ	Կ. Պոլիս
”	Կռունկ Հայոց Աշխարհի, ապա Ծիլն Աւարայրի	Թիֆլիս
1864	Արծուիկ Տարօնոյ	Մուշ
1867	Հայկական Աշխարհ	Թիֆլիս
”	Գարուն և Վաճառական	”
*1868	Արարատ	Ս. Էջմիածին
1869	Յոյս	Արմաշ
*1871	Լոյս և Հայրենիք	Կ. Պոլիս
”	Արեւելեան Մամուլ	Զմիւռնիա
*1872	Մշակ	Թիֆլիս
* ”	Աւետաբեր Մանկանց	Կ. Պոլիս
1874	Դպրոց	Ս. Էջմիածին

1876	Փորձ	Թիֆլիս
*1877	Թերճիմանը Էֆքեար	Կ. Պոլիս
1879	Մանկավարժական Թերթ	Թիֆլիս
*1881	Ծիւրակն	Կ. Պոլիս
*1882	Արձագանք և Աղբիւր	Թիֆլիս
„	Վարժարան	„
*1882	Ծուրաստան Մանկանց	Կ. Պոլիս
* „	Շարժում	„
*1883	Երկրագունտ . . .	„
*1884	Արևելք	„
* „	Խիկար	„
* „	Նոր Դար	Թիֆլիս
* „	Ճերիտէյ Շարգիե .	Կ. Պոլիս
* „	Մեճմուայ Ախպար .	„
* „	Աւետաբեր	„
*1885	Գիտական Շարժում	„
* „	Հնչակ	„
*1886	Ճաշակ Ոսկեղէն Դպրութեան . .	„
* „	Մենտոր	Այնթապ
* „	Արմենիա	Մարսէյլ

*1887	Լեզու.	Կ. Պոլիս
* „	Հանդէս Ամսօրեայ.	Վիեննա
* „	Երասխ.	Ս. Պետերբուրգ

—Փարոս (Մոսկուա), Առողջապահական Թերթ, Պսակ, Երևանեան Յայտարարութիւններ (Երևան), Մանկավարժանոց (Ախալցխա և Ս. Պետերբուրգ), Գործ (Շուշի), Աշխատանք (Թիֆլիս)։

Է. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

1. ՄԱՐԴՈՒՍ ԿԵԱՆՔԻ ԲՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԸ.

Անյիշատակ ժամանակներից սկսած՝ մտածող մարդիկ ջանացին որոշել մարդկային կեանքի բնական չափն ու սահմանը։ Գեզիոդը հաշւում է, թէ ագռաւը ապրում է մարդուց ինն անգամ աւելի, եղնիկը ագռաւից—չորս անգամ աւելի և այլն. և այս հաշիւը շարունակում է նա մինչև փիւնիկս թռչունը և ծովահարսը, որոնց գոյութեանը չէր կարելի չհաւատալ այն ժամանակ։ Պլինիոսն աւանդում է մեզ Պետեզիրիսի կարծիքը, թէ կարելի է Իտալիոյ մէջ ապրել մինչև 144 տարի. յետոյ յայտնուեցաւ Էսկուլափի ուսումը, որ պնդում էր, թէ կեանքի սահմանը չափուած է համաստեղութիւններով։ Այս

ուսման հետևողները այն կարծիքի էին, թէ երկարակեցութեան օրինակները հազուագիւտ են այն պատճառով, որ շատ մարդիկ ծնւում են լուսնի վերջերը, և ապրելով վտանգաւոր տարիների ազդեցութեան տակ, չեն կարող 54 տարուց աւելի երկարակեաց լինել։ Էպիկէն չէր հաւատում, որ մարդ կարողանայ ապրել մինչև 112 տարի, Բերոզը—117 տարի։ Էտրուսկների սրբազան մատեանը կեանքի բնական չափը սահմանում էր 12 եօթնամեակի կամ 84 տարիների։ Սողոնը նոյնպէս հաւատ էր ընծայում եօթնամեայ շրջաններին, որոնք, նորա հաշուովը, մարդու կեանքի մէջ տասն էին, այսինքն 70 տարի։ Պտղոմէոսի, Կարտոնի, Արկոլի և այլ հնադարեան իմաստասէրների կարծիքով մարդու կեանքի տևողութեան վերայ ազդում է մոլորակների ունեցած դրութիւնը նորա ծննդեան վայրկենին։ Նոյն իսկ չափաւորութիւն սիրող Կոռնարոն հարիւր տարուայ կեանքը համարում էր վերջին սահման և հաւատում էր համաստեղութեանց մարդու

ճակատագրի վերայ ունեցած ազդեցութեանը: Բայց, նորա կարծիքով, չափաւորապէս ապրելով, կարելի է նշանաւոր կերպով յետաձգել մահուան տրխուր վայրկեանը: „Երկինքը ունի ազդեցութիւն, բայց դէպի չարը չէ գործածում այն“, ասում էր նա: Նոր կարծիքների մէջ նշանաւոր է Բուտոի յայտնածը. Նա գտնելով որ օրգանական կեանքը ենթարկուած է խիստ մատեմատիքական օրէնքներին և ճանաչելով 3 թիւը իբրև հիմնական թիւ, կեանքի ամէն մի շրջանին տուեց $3^2=9$ տարի, իսկ բոլոր կեանքը արտայայտեց այս ձևով՝ $9^2=81$ տարի:

Բուրտախ, գերմանացի երևելի բնաբանը բնական կեանքի չափը հաշւում էր 4000 եօթնեակի, կամ 76 տարու, 3 շաբաթուայ և 3 օրուայ: Մեր ժամանակը գաղղիացի ուսումնական Ֆլուրանը կազմուածքի զարգացման գործողութեան վերջանալու ճիշդ նշանը գտաւ ոսկորների կատարելապէս աճման և միաւորութեան մէջ, որ մարդու մէջ աւարտւում է մինչև 20 տա-

րին, ձիու մէջ՝ 5 տարին, առիւծի՝ 4 տարին, շան՝ 2 տարին: Բազմապատկելով այդ թուերը 5 անգամ, գտնում ենք որ ձին ապրում է 25 տարի, առիւծը՝ 20, շունը՝ 10—12 և այլն. այսինքն զարգացման շրջանից 5 անգամ աւելի: Եւ այսպէս, բնական կանոնով մարդուս կեանքը պէտք է երկարի 100 տարի: Մարդուս ծերութիւնը Ֆլուրանը սկսում է 70 տարուց: Նորա կարծիքով ծերութեան յատկանիշներն են՝ պատրաստ ունեցած ուժի կորցնելը՝ առանց նորը ձեռք բերել կարողանալու:

2. ՕԴԸ՝ ՈՐՊԷՍ ԱՂԲԻՒՐ ԿԵՆԱՑ.

Մի անգղիացի բժիշկ ասում էր, որ եթէ նորան առաջարկէին անպիտան կերակուր և անպիտան օդ, նա կ'ընտրէր առաջինը՝ իբրև երկու չարեաց փոքրագոյնը:

Մեր կեանքի ընթացքը առաւել երկար և ախորժ անելու ամենաճիշդ միջոցը անտարակոյս այն կը լինէր, որ ամէն մարդ սովորէր կանոնաւոր շունչ

առնել, որ նա, աւելի ուղիղ խօսելով, ենթարկէր իրան շնչառական մարմնավարժութեանը. որովհետև մինչև այժմ մարդկային ազգը շունչ է առնում մեքենայապէս, առանց հասկանալու, անչափ, անհաշիւ:

Գերմանացի բժիշկ Լիւտտերբախը, որ նուիրել էր իրան շնչառութեան գործարանների ուսումնասիրութեանը, [illegible] եղանակ է առաջարկում օդը ներշնչելու և արտաշնչելու համար: „Կեանքը և կրակի բոցը նորանով են նման միմեանց, ասում է Պիւվիէ, որ նոցանից ոչ մէկը և ոչ միւսը գոյութիւն չունին առանց օդի“:

Շնչառութիւնը կատարւում է գիշեր ցերեկ, քնած ժամանակ, ծնուելու վայրկենից մինչև վերջին շունչը: „Օդը շնչառութեան հացն է“, ասաց Մաքս Սիմոն բժիշկը: Եւ եթէ օդը սնունդ է տալիս կեանքի լապտերին, հարկաւոր է, որ նա բոլորովին մաքուր լինի, որ նորա մէջ ոչինչ վնասակար խառնուրդներ չլինեն:

Թռչունները, չնայելով իրանց արագ

աճմանը և սեռական անչափաւորութեանը, համեմատաբար մարդուց երկար են ապրում, և այդ իսկապէս այն պատճառով, որ նոքա ծծում են մաքուր օդ: Թռչնոց թոքերի մակերեւոյթը բազմաթիւ ծակերով հաղորդակցութիւն ունի մարմնի բոլոր մասների հետ, մինչ անգամ ոսկորների և փետուրների հետ: Ընտանի թռչունները, որ գետնից չեն բարձրանում, աւելի պակաս են ընդունակ երկար ապրելու, համեմատելով այն տեսակների հետ, որոնք բարձր տեղեր են բնակում և օդի առաւել բարձր խաւերումն են թռչում:

* * *

Ծաղկներից բարձրացած ցնդական նիւթերը ոչ միայն ապականում են օդը, այլ և, եթէ նոքա հաւաքուեն նեղ ու փակուած բնակարաններում, կարող են թունաւորիչ դառնալ մարդուս համար:

Դաբնիի վարդագոյն ծաղիկը գիշերը

ննջարանում դրած՝ մահ է պատճառել այնտեղ քնողներին:

Լոնդոնում մի կին մեռած գտնուեցաւ անկողնի մէջ. նորա մահը առաջ էր եկել փոքրիկ ննջարանում դրուած շուշանների բուրմունքից:

Բժշկապետ Տրիլերը մի աղջիկ է տեսել՝ մանուշակի հոտից մեռած:

Մի քանի տեսակ պտուղների հոտը նոյնպիսի ներգործութիւն ունի, ինչպիսին՝ ծաղկանց հոտը:

Լինում մի կին իւր ննջարանում մի քանի զամբիւղ դեղձ էր թողել, որով միւս օրը քաղցրաւենի պէտք է պատրաստէր. բայց առաւօտը նորան մեռած գտան ննջարանում:

Սերկեւիլի սաստիկ հոտն էլ կարող է նոյն հետեւանքները առաջ բերել: Մի կին այդ պտղից մեծ քանակութեամբ դրել էր իւր սենեակում: Բրացիները նորան կիսամեռ դրութեան մէջ գտան այնտեղ:

*
* *

Քանի մի ծաղկանց բուրմունքը սաստիկ է ներգործում ջղերի վերայ, մանաւանդ զգայուն կանանց ջղերի:

Սամուէլ Լիվել բժշկապետը տեսել է մի կին, որ կարմիր վարդի հոտից ուշաթափ էր լինում. իսկ Իննովկենտիոս Փ. պապի Ջաքքիա անունով բժշկապետը չէր կարողանում տանել սպիտակ վարդի հոտին:

Բրաքիոն ծաղկի հոտը սաստիկ գլխացաւ է առաջ բերում:

Նունուֆարը բացի գլխացաւից՝ աչքացաւ էլ է առաջ բերում:

Մաքուր օդը անգին գանձ է ամէն հասակի մարդու, մանաւանդ օգտակար է երեխաների ու ծերերի համար:

Մանկանց ստէպ շարժողութիւնները և նոցա երակների մէջ արեան արագ պտըտուիլը մթնոլորդային օդի մի առատ հոսանք են պահանջում դէպի թոքերը: Չէ կարելի չգովաբանել այն մայրերին, որոնք սովոր են իրանց մանկանց օրօրոցներն ու անկողինները ամէն կողմից վարագոյրերով պատպարելու, որով խեղճերը ստիպուած են լի-

նում փչացած ու խեղդուկ օդով սնանիլ: Երեխան քնած ժամանակը իւր ամբողջ կրծքով պէտք է շունչ առնի: Ամէն օր, ամէն եղանակին, մաքուր օդում զբօսնուլը անհրաժեշտ պայման է, մանաւանդ քաղաքներում բնակող երեխաների առողջ լինելուն: Արևի ճառագայթներն էլ շատ օգտակար են նոցա, եթէ սաստիկ չեն այրում:

3. ԼՈՅՍԸ ԵՒ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ.

Երբ բնութեան Մեծ Արարիչը ասաց՝ „Եղիցի լոյս“, Նա կեանք տուեց աշխարհին:—Առանց լոյսի բոյս և անասուն կը թառամեն, կը մեռնեն:

Ցուրտ ու մութ տեղ դրուած բոյսը ձգւում է դէպի այն կողմը, որտեղից խփում է արևի լոյսը: Եթէ մի ծաղիկ դնենք երկու լուսամուտ ունեցող սենեակի մէջ, նա կը դառնայ դէպի առաւել շատ լոյս ունեցող լուսամուտը:

„Բոլոր ծաղիկների մէջ, ասում է մի բանաստեղծ, կեանքի ծաղիկը ամենից աւելի է կարօտ արևի“: Մեր բնակած

տեղերը որչափ շատ տաքանան արևով, այնչափ աւելի առողջարար կը դառնան: Ամէն մարդ գիտէ սպանիական առածը թէ՝ „Ուր արևը չէ մտնում, այնտեղ յայտնւում են հիւանդութիւնը և բժիշկը“: Կարելի է ասել, որ ամենաառողջարար տունը ապակուց շինուածը պէտք է լինէր, որի մէջ ցանկանում էր ապրել յոյն փիլիսոփան:

Յայտնի է որ մթութեան մէջ մնացած բոյսերը գունատ, թոյլ ու անհամ են և անկարող պտղաբերութեան: Լոյսի ազդեցութիւնից զրկուած՝ նոքա չեն կարողանում դուրս տալ թթուածինը, որ բոյսերի կազմուածքի ամենանշանաւոր մասն է կազմում:

Այդպիսի երևոյթներ կարելի է նկատել նաև մարդու վերայ: Լոյսի բացակայութիւնը, մանաւանդ եթէ նորա հետ միանան նաև խոնաւութիւն, օդի անմաքրութիւն և ցուրտ, ամենավտանգաւոր հիւանդութեանց պատճառ կը դառնայ: Այն մարդը, որ իւր կեանքի մի մասը վատ լուսաւորուած տեղերումն է անց կացրել, շունչ է առ-

նում դժուար ու սակաւ, ուրեմն և անընական: Լոյսի նուազութիւնը արգելում է նաև գոլորշիի բարձրանալը մարմնի վերայից: Յետոյ երևում են արեան պակասութեան հետևանքները՝ մարմնի գունատութիւն և հոգևոր ու մարմնաւոր ոյժերի տկարութիւն:— Լոյսից զրկուած երեխայք կորցնում են իրանց բնական աշխուժութիւնը, մեծանում են դանդաղ և զարգանում են անկանոն կերպով:

Բնութիւնը սերտ կապերով լոյսը և ջերմութիւնը միացրել է միմեանց հետ, այնպէս որ մի քանի դէպքում դժուար է մէկի ներգործութիւնը որոշել միւսինից: Սակայն կայ մի մեթոդ, որ մենք այժմ անտես ենք առնում, բայց որ իւր մէջ միացնում է օդի, լոյսի և ջերմութեան ազդեցութիւնը: Այդ մեթոդը, որ հին ժամանակները ընդհանուր գործածութիւն ունէր, կոչւում է insolatio (արևային բաղանիք): Յունաստանում, ինչպէս Պղատոնը պատմում է, ծեր մարդիկ սովորութիւն ունէին բոլորովին մերկ ու բոբիկ ման

գալու արևի տակ, ծծել տալով իրանց մէջ բարելի ճառագայթները: Հռոմում շատ տանիքների վերայ շինուած էին ճեմելու համար առանձին տափարակ տեղեր, որ solarium (արևօթիկ) էին կոչւում. և յատկապէս նշանակուած էին արևային բաղանիքների համար: Պլինիոս Կրտսերը Հռոմի Սպուրինա անունով քաղաքացու կենցաղավարութիւնը պատմելիս ասում է որ այս ծերունին ամէն օր, ձմեռը 9 ժամին և ամառը 8 ժամին առաւօտեան բոլորովին մերկ ման էր գալիս իւր solarium-ի վերայ: Ցելիուս-Աւրելիանոս բժշկապետը, որ ժամանակակից էր Գալենի, գովեստով է խօսում արևային բաղանիքների մասին և նոցա բուժիչ ներգործութեան վերայ շատ հիւանդութեանց դէմ: Նա խորհուրդ էր տալիս այնպէս գործ ածել այդ բաղանիքները, որ մարմնի բոլոր մասները գտնուէին արևի ճառագայթների միակերպ ներգործութեան տակ, բացի գլխից, որ ծածկուած պէտք է մնար:

Ավիցեննա անունով արաբացի հրա-

չակաւոր բժիշկը և փիլիսոփան, որ մեզնից 9 դար առաջ էր ապրում, արեւային բաղանիքներին նոյնպէս նշանաւոր բուժիչ զօրութիւն է վերաբերում: „Ո՛վ որ իրան ենթարկում է արևի ճառագայթների ներգործութեանը և միևնոյն ժամանակ օդի մէջ շատ շարժողութիւններ է անում, նա ազատ է մնում շատ տեսակ հիւանդութիւններից“, ասում է նա: Զգուշանալու է միայն արևի տակ անշարժ մնալուց և և սովորելու է աստիճանաբար նորա ճառագայթների ներգործութեանը:

Մեր ժամանակի սովորութիւնները և հիւսիսային ցուրտ երկրների կլիման չեն ներում մեզ արևային բաղանիքները կանոնաւոր գործ ածել, ինչպէս անում էին յոյները և հռոմայեցիք: Յայտնի բժշկապետ Մ. Լ. Թիւրքը դոցա տեղ առաջարկում է գործ ածել արուեստական կերպով տաքացրած օդային բաղանիքներ, որոնց մասնակցէր նաև արևի լոյսը: „Այսպիսի բաղանիքները, ասում է նա, որ պէտք է առանձին բնակարաններում շինուած

լին ջերմոցի նմանութեամբ, եթէ գործ ածուին, կարող են պահպանել մեզ շատ տկարութեանց դէմ և օժանդակել կեանքի երկարանալուն“: Աւելացնենք մեր կողմից, որ նոցա գործածութիւնը շատ օգտակար կը լինէր նիհարների, ծերերի, կանանց և սակաւարիւն մարդկանց, այլև այն մարդկանց համար, որոնք անչափաւորութիւնով կորցրել են իրանց ոյժը, ինչպէս և հիւանդ ու թոյլ երեխաներին:

Վ Ր Ի Պ Ա Կ Ն Ե Ր

Մայիսի 6-ը պէտք է ունենայ *:
Յուլիսը 31 օր ունի:
Նոյեմբերի 23-ից յետոյ պէտք է լինի 24:

ՏԷՐՏԷՐ

Աղքատի օրդի, պեյլիսըզ մարդ իմ,
Տուն-տեղ, միւլք, բստակ ճփ պիտ՝ ու-
նենամ,
Խըղմեթքեար լալու ցանկութիւն չու-
նիմ,
Ի՞նչ անիմ: Լայլած՝ տէրտէր պիտի՝լամ:

Մարդիք պալապան տուներու տէրին,
Ստակ ալ շատ ունին—հելալ եա հա-
րամ.
Ես քաղցած, չըպլախ—վա՜յ խեղճ ան-
տէրին—
Ի՞նչ անիմ: Լայլած՝ տէրտէր պիտի՝լամ:

Աղքատը, կիտիք, կուտէ իշտահո՜վ
Սաղ տարին աղած միս ու չոր թառան.
Անուշ ուտելիք տուն կուգայ ինչո՜վ.
Վա՜յ կուտայ բստակ: Սրի, տէրտէր՝լամ:

Աղքատին սիրտը չուզէ՞ օղլուշախ,
Հասակէկ իրիցկին՝ մանթիլը վըրան,
Չորս-հինգ հատ զաւակ, տեսօք, ցա-
պալախ...
Ի՞նչ անիմ: Լայլած՝ տէրտէր պիտի՝լամ:

Տէրտէր՝լամ ամա՝ կիր-կարդում չիտիմ,
Աս պօյիս ես ճփ սորվիմ շարական...
Ատալ որ չեղաւ՝ հապա ինչ անիմ:
Չէ, կենէ լայլած տէրտէր պիտի՝լամ:

Կիր-կադում, ուսում—ան պո՜շ պա-
ներ ին,
Ու մեր ատենը հէչ չին պէտքականայ.
Ցած հօգի, ծուռ վիզ պէտք է տէր-
տէրին...
Է՜հ, ադպէս է նը՝ ես տէրտէր կը՝լամ:

Տէրտէր որ էղաւ՝ ա՜լ հարցնող չիկայ՝
Վա՜յ ու ինչ իմ ես, աղէկ կը կարդամ.
Երգ-փոխի համար տիրացու խոմ կա՜յ:
Չէ՞, քարն ալ ճաթի, ես տէրտէր պիտ՝
՝լամ:

Ա՛լ տէրտէր էղայ՝ փիլոն կը հագնիմ,
Ծեռքըս կ՛առնում, խաչ ու աւետարան,

Տրղայ ու մեռել կ՚առնում, կը խօթիմ՝
Մէկին աւազան, մէկին գերեզման:

Ի՞նչ հօրըս ցաւն է մարդ փրսակել,
Տունօրթնէնք քալել տարին երկու ժում,
Եւ խոստովանցնել, եւ հաղորդել,
Եւ փարատել տրղոցկանի տուն:

Ի՛նչ կ՚ուզիք՝ ասէք, տէրտէր ըլլալէն
Քեարըլ զէնխաթ աշխարհքըս չի կայ.
Տայմա մարդ ազատ է միւնկիւզ լալէն,
Ամա ըստակը մէկ-ծարէն կու գայ:

Օխտը փոր, օխտը ճէպ տուն ունեցիր՝
Ու փխթուն տարին թաղէ ու կընքէ.
Փորըտ կրակէ հաց, ստակը ճէպըտ տիր՝
Ատկից ալ թէօյֆէ կեանք մեզի պէտք է:

Սէ-ւէ-ն.

ԵՐԱԶԱՀԱՆ

Հարուստ եւ գեղեցիկ, զոր ասացեալ է

ԴԱՆԻԵԼԻ ՄԱՐԳԱՐԷԻ

Վասն պէսպէս պատահանաց.

Ա.

Աստուած տեսանելն յերազի լաւ է տեսնողին, և յամէն չարէ ազատի, թէ աղքատ է, հարստանայ. թէ հիւանդ է, ողջանայ: Աստուած ի տան քում տեսանել նորոգութիւն է:

Աստղ—Լաւ է: Աստղ չիւր տանն—Իւր տան բարիքն աւելանայ. թէ օտարական լինի՝ խաղաղութեամբ ի տուն երթայ: Աստեղք—Ի ճանանապարհ երթայ և շահի: Աստեղք յերկնից անկեալ—Մեծամեծաց մահ է և կորուստ: Աստղեր առնուլ—Պատիւ է: Աբեղայ—

փառք և պատիւ է, կամ կռիւ: Ագուան ի պատարագ—Բարի է, և կռուոյ նշան է: Ագռաւ—Թշնամիք արձակին ի վերայ քո: Աշտարակ—Մեծութիւն և բարձրութիւն է: Աթոռ նստիլն բարձրութիւն է: Ամփոր գինիքն տեսանելն հարստութիւն է: Ալիւրն շահ է և ույժ: Ալիւր ամանոյն բուզակ է: Ախորժն աղջիկ է, կնիկ և աւետիս: Ապարանն շնորհք է: Ապուխտն ան է և երկիւղ: Աղուէսն թէ որսաս, զթշնամիդ յաղթես: Աղուէսն թէ ի մարդոյն փախչի, իւր պարտականն չիւրմէ փախչի: Աղուեսի հետ թէ կռիւ անէ, հետ իւր կարևորին կռիւ անէ: Աղջիկ իւր ծոցն խնդութիւն է: Աղջիկ փոքր՝ շատ շահ է: Աղբերակն իրաց շահ նշանակէ: Աղբիւրն լուացուիլ—Ճահ է: Աղբերէ ջուր առնուլ վատ է: Աղբերէ ջուր խմելն շնորհք է: Աղաւնի և Անտառն անոյշ խօսք է և բարի: Աղտ—Կսկիծ է: Աղ սպիտակ դրամ է և շահ: Աղ սև տեսանես՝ վատ խօսք է և տրտմութիւն: Աղ կոտրած—Կռիւ խափանի: Աղի Ջուրն կսկիծ է և հոգս: Աղմուկն շատ գրոյց է և ճօշք: Աղեղնաւոր

գինիքն տեսանել, թշնամի և լեզու է: Ամբար հանելն տան շինութիւն է և լաւ: Ամուսին իւր շնորհելն շահ է և բարի: Ամէն հալաւն ուրախութիւն է և շնորհք: Ամանն առնելն և պահելն բղորդութիւն է: Ամբարտաւան զօք վնաս է խիստ: Արմաւն շատ բարի է և անոյշ խօսք: Այգին և Բօստանն ճանապարհ գուցանէ: Այրեցեալ հանդերձն վնաս մահու է և երկիւղ: Այրեալ և աւերեալ տեսանել զտունն իւր վնաս է: Անձրևն ժամանակ բարի է: Անօթութիւն փաստակ է: Անոյշ ուտելիքն լաւ է: Անուշահոտ իրքն լաւ է: Անկանիլ ի գետն թօթափի յընչիցն և աղքատանայ: Աչքն գանձի շատութիւն է: Աչք բազում հարստութիւն է: Այս մեծս ունել—Կենաց յաւելումն է: Այս հանել՝ կինն կամ որդին մեռանի: Անպարտութիւն նեղութիւն է և հոգ: Առաջնորդն լաւ է և շահ: Առիւծն թագաւոր է, լերբ, կամ աւագ իշխան և մեծ մարդ: Առիւծք երկուք ընդ միմեանս կռուին—Երկու թագաւոր կամ երկու մեծ մարդիկ կռուին: Առիւծին վերայ նստած լինիս՝ դու ի պարոնու-

թիւն վարիս։ Առիւծն ի դէմդ ելանէ՝ ահ հասանի քեզ ի մեծ մարդոյ։ Առուն ի տան քում—գանձ և շահ է։ Ատամունքդ ամէնն ընկնի—շատ գանձ գտանէ. Ատամն առաջին ընկնի—սգոյ հանդիպի կամ ի ճանապարհ երթայ։ Ատամունս առաջինս հանել որդոց մահ է։ Ատամունս ներքինս հանել—տրտմութիւն է, և թէ վերինս—Ազգական ոք մեռանի։ Ատամունքն սևացեալ—Հիւանդութիւն է։ Արեգակն թագաւոր է։ Արեգակն չիւր ձեռքն տեսանել պարոնութիւն է տեսնողին։ Արեգակն խաւար Այն տեղեաց պարոնին չար գայ։ Արեգակն չերկնից անկեալ—Թագաւորաց մահ է։ Արեգակն ի կողմանէ նեղութիւն է։ Արեգակն ի ներքոյ ամպոյ—Երկրի նեղութիւն է, կամ պայծառութիւն։ Արծաթն նեղութիւն է։ Արմաւենին գաւակ է և ուրախութիւն։ Արիւն հեղուլն վնաս մեծ է։ Արիւն կամ արիւն առնուլն շնորհք է։ Արծիւն աւագ է և մեծ պարոն։ Արծուոյն վերայ նստիս՝ պարոնութեան տիրանաս։ Արծուոյն հետ կռուիս կամ զարնես—հետ մեծ մարդ-

կանց նախանձիս և կռուիս։ Արծիւն զքեզ զարնէ—Ի պարոնէ, զէն հասանի քեզ։ Արջն անիրաւ և անգէտ մարդոյ խօսք է, և ամէն ձէղ գազան թշնամի է։ Աւետարան հալալ մուրատ է։ Աւազան հալալ ռոճիկ է և շահ։ Աւագերէց մեռած կենդանացեալ—Մեծ զրոյց կենդանանայ։ Աւազակ—Զգուշացիր ի կր-ռուոյ։ Աւազ զինքն տեսանել—Բարի է և խիստ լաւ։ Աւագ տեսանես—թշնամի արձակի չերկիրն։ Աւերակ, որ է սուլուխ՝ շատ գանձ է։

Բ.

Բառնալ և ընկենուլ զինքն չումեքէ —Վնաս մահու է։ Բարձր տեղաց ընկնիլն չէ բարի, վնաս է։ Բարձր տեղեաց վերայ քայլես—Մեծութիւն գտանես։ Բարջառափ և այլ աղաւրա՝ անոյշ խօսք է։ Բորն թաղ կոխե է։ Բաղանիք հոգս է։ Բաղանիք երթաս—Ի պատրանք անկանիս։ Բաղանիսից դուրս գաս—Ի հոգոց ազատիս։ Բաղանիք լուացուիլն—Զար-

չարանօք ռոճիկ է և մեծ նեղութիւն:
Բաղդ մեծ մարդ է: Բաղ շինելն կամ հիմն
արկանելն բարութիւն է: Բահն լեզու է:
Բամբակ արդարութիւն է: Բանջար շահ
է: Բեհեզ ժողովելն լեզուք է: Բերդ—Ի
վերայ թշնամեաց իրաւանաս: Բերդ
մտանելն ամրութիւն է և պարիսպ:
Բերդ աւերելն—Ի նեղութենէ ազատիս:
Բերան լուանալն—Իւր ռոճիկն պա-
կասի: Բիր տեսանես կամ առնուս եղ-
բայր է կամ որդի: Բիր կոտրելն—Եղ-
բայր մեռանի կամ ազգական: Բլուր
տեսանելն երկրի շինութիւն է և խա-
ղաղութիւն: Բոց նեղութիւն է: Բուր-
վառ առնուլն կամ շարժելն չէ աղէկ,
կռիւ է: Բուրդ սպիտակ տեսանես կամ
առնուս—Մեծ առողջութիւն է և շահ:
Բուրդ սև սուգ է և լաց: Բոբիկ զինքն
տեսանել—Ձէն գայ իւրեան: Բորոտ
զինքն տեսանել—Գանձ շատանայ, մե-
ծութիւն և շահ է: Բողկ ուտելն առող-
ջութիւն է և շահ: Բրինձ—Շահ է և բա-
րի: Բրել կամ գործել մեծ բարութիւն է
և շահ:

Գ.

Գառն տեսանել մեծ շահ է: Գա-
ռինս զենելն չէ բարի: Գառինս լուա-
նալ զէն է և տրտմութիւն: Գարուն—
Կռիւ է և երկիւղ առանց վնասու: Գա-
զանի խաղալն թշնամւոյն հաշտութիւն
է: Գազանի փախչիլն խաղաղութիւն է:
Գանձ տեսանել կամ առնուլ շահ է:
Գարի բուզակ է: Գայլ թէ սպանես ըզ-
թշնամիդ յաղթես: Գաւազան—Ամրա-
նաս ընդդէմ թշնամւոյն: Գաւազանն
ի յափին լաւ է, որդի կամ մեծ շահ:
Գաւաթ բռնել զաւակ խնդման է: Գետ
անցանելն հեծնել է: Գետ յստակ հա-
յիլն առատութիւն է: Գետ պղտոր լի-
ութիւն է: Գետ լուացուիլն նեղութիւն
է: Գետին ի վայր երթալն թշնամին
յաղթէ զինքն: Գեղջ տանիլն նեղու-
թիւն է: Գերի զինքն տեսանել մեծու-
թիւն է և շահ: Գերեման որ կոտրի, տա-
նուտէր մեռանի և վնաս է: Գերեզման
բանալն վնաս է: Գեղեցիկ պատկեր
նկարած փառք է: Գէշ հոտ առնուլն
գէշ խօսք է: Գինի անապակ տեսանել

կամ խմել կամ գնելն ուժ է և շահ։
Գինւոյ անոյշ խօսք է։ Գինձ ուտել կամ
ժողովելն կուխ է։ Գինու հագնիլն շահ է
մեծ։ Գինտ հանելն յականչէն վնաս
մահու է։ Գիշերի ի ճանապարհ երթալն
նեղութիւն է։ Գիտաւոր տուող մեծութիւն
է և պատիւ։ Գիրք կարդալն ժողովք
ցուցանէ. իւր մարմնոյն նեղութիւն է
և ցաւ։ Գիր գրելն բարի և հալալ մու-
րատ է։ Գլխատեալ զինքն տեսանել վնաս
մահու է։ Գլուխ կտրած ի ձեռքն առ-
նուլ շատ գանձ գտանէ։ Գլուխն դեղ
քսելն անոյշ խօսք է։ Գլուխ ածիլես,
յամէն նեղութենէ ազատիս։ Գլուխ այ-
լոց ածիլելն ի ցաւոց դժուար զերծանի։
Գլուխ լուանալ կամ գլխաւոր՝ զէն ցու-
ցանէ։ Գլուխ սպիտակն յանկարծ շահ
է։ Գլխոր ցնորք և աղքատութիւն է։
Գնդի խաղալն պարոնին լաւ է. փոքր
մարդոյ գէշ է։ Գոմէշ շահ է և ուրա-
խութիւն։ Գոմէշ ի գետն բարի զրոյց
գայ իւրեան։ Գոմ շինելն շահ է և ու-
րախութիւն։ Գոյնզգոյն հագուստ խնդու-
թիւն է։ Գորտի ձայն լսելն խնդութեան
զրոյց գայ։ Գորտն թէ սպանանես, հետ

հաւատացեալ մարդոյ հաշտումն առ-
նես։ Գրաւ հագնիլն հարկիք է։ Գրաստա-
չոր հանել ի տանէն վնաս մահու է։
Գրող տեսանել—Մահն մօտեցել է։ Գրքեր
և Կտակարան իրիցուն խելք է կամ ճա-
նապարհ։ Գրչի տետրակ կին է։

Դ.

Դահեկան յումեքէ ի յինքն առնուլ
և տեսանել շահ է, կամ կին առնու և
տղայք վաստակի։ Դամաս հիւանդութիւն
է։ Դանակ տեսանել կամ գնել չէ լաւ.
վատ լեզուն խափանի։ Դաշտ անու բան
առնես։ Դաշտէն ի դուրս գաս, ի նե-
ղութենէ ազատիս։ Դատաւոր Աստուած
է և պարոնութիւն աւելանայ։ Դատաս-
տանի մեղաց քննութիւն է։ Դարպաս
շինելն կամ տեսանելն հարուստ կին է։
Դարպաս լայնացնել պարոնութիւն է։
Դարպաս փակելն մեծ մարդ անկանի։
Դարբին մեծ մարդ է։ Դարբնութիւնն
թէ ինքն առնու, լաւ տանուտէր լինի։
Դարբնի սարուածն, զինչ որ լինի, ա-
մէնն բարի է։ Դեղին ամենաին վատ

է և հիւանդութիւն: Դև նեղութիւն և մեղաց նշան է: Դդում ցանելն ջերմ է, և ուտելն հիւանդութիւն: Դի գրոյց բարւոյ է: Դիպակ տեսանել կամ ագանել մեծ պատիւ է: Դեղձ տ. կամ ուտելն հիւանդութիւն է: Դիւան պատիւ է և հետ մեծ մարդոյ ծանօթանալ: Դուռ բանալն իւր բաղտն բացուի և իւր կամքն կատարի: Դուռ ձգելն մեծ մարդ անկանի, և կործանումն է: Դուռ կոտրելն մահու նշան է: Դուռն ելանելն չէ բարի: Դուր պատիւ է: Դրամ տ. կամ ժողովել ագահութիւն է: Դրացոյն բարև տալն կռիւ է:

Ե.

Եզն—Ակն գնալ: Եզն նստման մեծ աւետիս գալ կամ զուգակից սիրելի: Եզին միս ուտելն աղէկ է. ոմանք ասեն թէ նեղութիւն է: Եզանց կռուելն թշնամի է: Եզն մորթել վնաս մահու է: Եղեւնեայ տ. կամ շինելն փառք է: Եղ ուտելն բարի է: Եղբօրն ի տան տ. սիրելի գալ իւրն: Եղջերուան երկրի նեղութիւն է: Երփեհոան տրտմութիւն է: Երկիրն խնդութիւն է: Երկանք տ. կամ աղալն անհանգստութիւն է: Երէշն տ. կամ գնել տրտմութիւն է և յոյժ վատ: Երաշ առնուլն սրբութիւն է: Երակ կտրելն վնաս մահու է: Երես [illegible] զէն է: Երես կարմիր՝ բանն աղէկ լինի: Երես դեղին մեղք է: Երես աղէկ մեծ փառք է:

Զ.

Զանգակի ձայն լսել, խնդում է և ուրախութիւն: Զաֆրան հիւանդութիւն է: Զաֆրանով կերակուրն լաւ է: Զենեղն մեծ նեղութիւն է: Զինուոր—Տրտմութիւն է: Զմրուխտն լաւ է: Զոհարն մեծ հոգս է և սուգ: Զուռնան կամ զձայնն լսել, անձրև է, կամ կռիւ: Զրոյց տալն նեղութիւն, չարութիւն է: Զրահն սպանութիւն է: Զրահ հագնիլն զէն է:

Է.

Էրէց [illegible]—Մեծ գրոյց խափանի: Էրէց ի մեռելոց յառնել—Հին խօսք ի

գրոյց գայ: Իշ ջաղաց՝ նեղութիւն է: Իշ ճերմակ կամ բարձեալ և հեծեալ—Բարի է և պատիւ:

Ը.

Ընդ իշխանն խօսիլ—Բարի է և յանկարծ շնորհք: Ընդ այլ ումեմն մարդոյ խօսիլն շահ է և փառք: Ընդ այլ կնոջ խօսիլ տրտմութիւն է: Ընդ կուսի հաց ուտելն բարի է: Ընդ խաղաղ գետ անցանելն չէ աղէկ: Ընտանիք հիւանդ վնաս է: Ըղունկ ունենալ աղքատութիւն է: Ընկոյզ ժողովելն չէ աղէկ: Ըմպելի խմելն ուրախութիւն է:

Թ.

Թագաւոր ողջունելն փառք է: Թախտ մեծութիւն է: Թախտ կանաչ—Ցաւ է: Թամբաւորել իրաւարար է: Թանաք եփել լաւ է: Թանաք ի վերուստ վոլթես—Գէշ խօսք է: Թարախով զինքն տեսանել շահ է և հարստութիւն: Թաշկինակ զինքն տ. բարի է: Թեւաւոր զինքն տ. հոգւոց

դիպի: Թթու մածուն ուտելն հառամ ուծնիկ է: Թխկի ծառն հարուստ մարդ է: Թիթեր զինչևիցէ՝ նեղութիւն է: Թուզ ծառն լիրբ մարդ է: Թուզ դալար տ. կամ ուտելն վնաս է: Թուզ չոր ուտելն շահ է: Թուխ զինքն տ. մեծութիւն է անձին: Թռչել—Յայլ տեղ երթայ: Թէ յիւր կտուրէն յայլ կտուր թռչի, նա այլ կին առնու: Թէ թռչի որ բարձրանայ, ի լաւութիւն հասանի: Թէ թռչունն յանձն քո մերձենայ, մարդ երանէ զքեզ: Թռչուն արձակելն մեծ բարութիւն է: Թռչուն փախչիլն մեծ վնաս է: Թռչնոց կոչելն վնաս է: Թռչունն թէ խաղայ ընդ քեզ, քո թշնամիքն սիրեն զքեզ:

Ժ.

Ժամկոչն զարթուցած տ.—Արքայութեան արժանի լինիս: Ժամ երթալն կեանքն բարի լինի: Ժամատուն աղօթելն լաւ բան առնել է: Ժամանակ՝ դպրութեան հասանիս կամ նեղութիւն է: Ժուռ-գալն ոչ է լաւ: Ժամացոյց օգուտ է:

Ի.

Ի մանկութեան զինքն աւեոր տեսանել կենաց յաւելումն է: Ի յալեւորութեան զինքն մանուկ տեսանել նոյն է: Ի ծովակի նստիլ զուարթութիւն է անձին: Ի ծառ նստիլն պատիւ է: Ի բարձր տեղւոջ նստիլ պատիւ առնու յաւագաց: Ի յանապատի նստիլ նեղութիւն է: Ի ձի ճերմակ նստիլ կամ ի սեւ պատիւ է և բարի: Ի ձի վազան նստիլն խիստ աղէկ է: Ի ձի գնացող նստիլ շահ է: Ի սեւ ջորի և ձի նստիլն ի մեծամեծաց շահ հասանէ: Ի գոյլ նստիլ նեղութիւն է: Ի գահ նստիլ մեծ պատիւ է: Ի ցեխ նստիլն շատ նեղութիւն է: Ի բարձր տեղւոջէ անկանիլ—Ի փառաց անկանի: 'Ի լուծս գնել զեղլնս—զրոյց է: Ի օձերմանիս ձեռն արկանել կամ վարել բարի է: Ի ջրհոր կամ ի գետն անկանիլ—Ի նեղութիւն անկանի: Ի ջրհորէ, ի գետէ կամ ի ծովէ ելանելն պատիւ է և ազատութիւն. չելանելն վնաս է մեծ: Իբրեւ խաչ առնելն տրտմութիւն է: Ի գերեզման զինքն տեսանել—Դատաստանաց հանդիպի և բանտի: Ի մեռելոց պագ առնուլն զէն է և վնաս: Ի թուչման զինքն տեսանել՝ յայլ երկիր վարի և մեծութեան հանդիպի: Ի վայրի գազանէ հալածիլ՝ թշնամի յաղթէ քեզ:

Լ.

Լոյսն աշխարհի խաղաղութիւն է: Լոյս շիջեալ տրտմութիւն է առաջնորդաց: Լուսին և արեգակն յայգին—Վնաս է ազգին: Լուսնի տաշտ խիստ շահ է: Լուսինն կարմիր վնաս է: Լուսինն խաւար—Թագաւորի մահ է: Լուսինք երկու թագաւորք յառնեն ի վերայ միմեանց: Լուռ ուճիկ է: Լուծ գնելն վատ է: Լուծք եղանց բարի է: Լեառն բարձր—Տրտմութենէ ազատիս: Լեռնեղն հարուստ կնիկ է: Լիմոնն անոյշ խօսք է:

Խ.

Խաչաձեւել զինքն—Մեծ պատուոյ նշան է: Խաչն չարչարանք է: Խաւարն նեղու-

թիւն է։ Խաւարն հիւանդութիւն է։ Խաղողն անձրև է և ցնորք։ Խաղող սպիտակ խնդումն է։ Խաղող սև լաց է։ Խաղող ժողոված գանձ է։ Խայթ հանելոյ աւագ մեռանի։ Խարփուզն—Աղէկ է, բայց ուտելն հիւանդութիւն է։ Խեցեղէն աման ունելն ուրախութիւն է։ Խմոր ուտելն շահ է։ Խնդալն չէ աղէկ։ Խնձորն տղայ է, և ուտելն շահ։ Խնձոր առնուլն աւետիս է։ Խնձորի ծառն մեծ մարդ է։ Խոտն և հոտերն շահ է։ Խունկ ծխելն ինչք և ապրանք է և անոյշ խօսք։ Խորոված միս ուտելն շահ է։ Խոզ մեծ-մահ է կամ այլազգի։ Խոզի միս ուտելն ազգականաց մահ է։ Խոտն լաւ մարդ է։ Խոտ ժողովելն պատիւ է և փառք։

Ծ.

Ծաղկեալ անդաստան շահ է, և ուրախութիւն։ Ծաղիկն անհոգութիւն է։ Ծաղիկ քաղելն—Կին առնու։ Ծաղկիլն բարի է։ Ծաղկած ծառն նոյն է։ Ծառ տնկելն բարի է։ Ծառ պտղով բարի է։ Ծառ կտրել կամ այրել վնաս է։

Ծառն թէ ծուխ լինի, չէ լաւ։ Ծառին տերևն թափի—Արիւնհեղութիւն է։ Ծառ անկանիլ մարդոյ մահ է։ Ծառ մեծ խլել—Յաւագաց ումն անկանի։ Ծառի վերայ նստիլն փառք է։ Ծառի վերայ գնալն նոյն է։ Ծառ կանաչ գանձ է։ Ծառ չոր տրտմութիւն է, վատ մարդ և չարակամ է քեզ։ Ծառ զուգելն կին է։ Ծամ կտրելն բաժանումն է։ Ծառայն աւետիք է և խնդութիւն։ Ծարաւելն չէ բարի։ Ծանր շալակելն մեծ մեղք է։ Ծիծաղելն տրտմութիւն է։ Ծիծն տղայ է կամ մեծութիւն։ Ծնանիլ կնոջն մեծ շահ գայ։ Ծունր ածելն առ Աստուած յոյս է։ Ծով պղտոր նեղութիւն է։ Ծով ցամաք լիութիւն է աշխարհի։ Ծովն լուացուիլն շահ է։ Ծովն ի ներս երթաս—Ի վերայ թշնամեաց իրաւանաս։ Ծովն զմարդն ի ներքս քաշէ—Տեսնողն գողի ձեռօք սպանուի։

Կ.

Կարմրանոջ շինելն յոյժ լաւ է։ Կայծակն

խռովութիւն է։ Կոչնակն երկրի նեղութիւն է։ Կորուսն նեղութիւն է։ Կամրջի տակ հանելն վնաս է։ Կենդանի զինքն ի գերեզմանի տեսանելն մեծ զրոյց է։ Կին տանողն վնաս մահու է։ Կին հերարձակ նոյն է։ Կին գեղեցիկ և զարդարած երկիր է կամ քաղաք։ Կնոջ հեր կտրելն յոյժ վնաս է։ Կոյս զինքն տեսանելն խիստ շահ է։ Կուժն որդի է։ Կուժն ջրով բարի է ամենևին։ Կորեկ տ. կամ ուտել լիութիւն է։ Կրակ անկանիլն մահ է և սով։ Կտաւ հանել չէ բարի։ Կոշիկ տ. կամ ագանել ճանապարհ է։

Հ.

Հայ—Բարի է և լաւ։ Հաւ սիրամարգ մեծ իշխան է։ Հաւ ի ձուի վերայ յանկարծ շնորհք է։ Հաւի խօսիլն մարդ ի կենաց անկանի։ Հաղորդ առնուլն ծեծ է մարդոյն։ Հաց քաղելն ուրախութիւն է։ Հարսանիքն տրտմութիւն է։ Հայրապետն մեծ զրոյց է։ Հայրն մեռած կենդանացեալ մեծ շահ է։ Հալաւն այրած

շահի ի կնոջէ։ Հանդերձն հեծել է և թշնամի։ Հանդերձ կորուսանելն վնաս է։ Հանդերձ գոյնզգոյն ունել նոյն է։ Հեծաւոր զինքն տեսանել կամ գայլ ոք շատ շահ է և բարի։ Հինն տանել հարստութիւն է։ Հիւանդն նեղութիւն է։ Հող բառնալ նոյն է։ Հում միս ուտելն մեծ զրոյց է։ Հոր փորելն յոյժ նեղութիւն է։

Ձ.

Ձիւն լուանալն բարի է։ Ձիւն ձորոց որդի լինի։ Ձէթ եփելն մուրազ է և լաւ։ Ձու տ. կամ ժողովել կռիւ է։ Ձոր տ. կամ անցանելն—ի նեղութենէ ազատիս։ Ձուկն ի ջրէն հանել—Ամպ լինի կամ ձիւն և կամ ջերմ։ Ձուկն ի կրակին երկրի նեղութիւն է։ Ձուկն չար լեզու է։

Ղ.

Ղան կամ սուլթան անչափ աղէկ է։ Ղամպար վառելն բարի է։

Ճ·

Ճանապարհ երթալն և յետ դառնալն բարի է։ Ճոպան կամ ճուան երկայն ճանապարհ է։ Ճառ գրոց տ. և լսել—Հոգս է։ Ճնճղուկ տ. կամ ունել բարի է։ Ճըրագ վառեալ—Ծածուկ գործ յայտնին։ Ճրագ անցեալ—Կործանումն է տան։

Մ·

Մատանի—Իշխանութիւն է։ Մատանի կոտրած վնաս է։ Մատանի կորուսանել—Կին կամ սիրելին մեռանի։ Մատանի երկու ունելն—Երկու կին առնու։ Մատանի արծաթի—Ի նեղութենէ ազատի։ Մատաղ յուղայ նստելն հիւանդութիւն է։ Մարգարիտ մեծութեան նշան է։ Մարդոյ ճարպ ուտել գանձ գտանէ։ Մարդոյ ոսկր ուտել—Ի բանտ մտանէ։ Մեծահասակ զինքն տ.—Փառք է։ Մեծ փիլիսոփայ ուսումն արկեալ մեծ շնորհ է։ Մեռած զինքն տ. շատ ապրի։ Մեռելն թէ խօսի, զգոյշ լեր, մի հաւատար։ Մեռել թաղելն շփոթումն է։ Մեռել ի

գերեզմանի—Խափանի չարն։ Մեղու բազում—Արձակին թշնամիք։ Մեղր ուտելն մեղք է և սրտնեղանք։ Միրգ ու- կամ ուտել հիւանդութիւն է։ Մոմ վառած ուրախութեան նոյն է։ Մորեխն հոգս է և աշխատութիւն է և որդի։ Մուկն և մուկին վրխարհի նեղութիւն։ Մօրուօք զինքն տ.—Ըրնաս է և չար։ Մօրուօք ... շնորհք է։

Յ·

Յաթոռ նստելն բարձրութիւն է։ Յաւազան ձեռն արկանելն—Ի մեծ մարդոյ իրք առնուս։ Յաղբերէ ջուր խմելն բարի է։ Յամպոց ճայթմունս լսելն չէ բարի։ Յորջէ հալածիլ—Ի կռուոյ ազատիս կամ յաւագէ պատրաստ կաց։ Յեկեղեցի երթալ—Ի ծանրութենէ ազատիս։ Յերկինս եղանել մեծ պատիւ է։ Յերագի երթալն պատմելն յոյժ լաւ է։ Յոյր երթալն բարի է։

Ն.

Նախճիր որ ի գիւղն գնայ—Աւագ է: Նապաստակ ունենայ—Իւր նման տղայ լինի: Նաւորդ լինելն—Զրոյց ելանէ: Նաւ ոսկւոյ կամ արծաթի—Բարի է: Նաւ նստիլ—Շատ ժամանակ ապրի: Նաւ երամով—Ի հեռաստանէ շահ գայ: Նաւ գանձով—Նեղութիւն է: Նաւ այրելն երկրի խռովութիւն է: Նաւ կոտրած մահու նշան է: Նոր ելք տեսանել—Յօտարութիւն երթայ: Նուռն յօտարաց շահ է:

Ճ.

Ճրագ սպիտակ տ. կամ ագանել արգարութիւն է. սեւն տրտմութիւն է. աղտոտն մեղք է: Ճրագ շինելն բարութիւն է և քակելն վնաս: Ճերմակ խմելն խելաց յաւելումն է: Ճիշ իւղով ռոճիկ է և շահ: Ճրագն փառք է: Ճուռնք ընդ իրար կռուին—Չէ աղէկ: Ճուանն հաջէ կամ խածանէ,—Լեզու է, և ի չար մարդէ պատրաստ կայ:

Ո.

Ոսկի խնծոր—Պատիւ է: Ոսկին կամ արծաթն շահ է: Ոչխար—Ձմեռն է և ցուրտ: Ոչխար սև սուգ է և տրտմութիւն: Ոչխար ի ճանապարհի հարստութիւն է: Ոսպ—Պարոն է: Ուղտք երկու կռուին—Իշխանք կռուին:

Չ.

Չամիչ յոյժ վնաս է: Չամաղն կռիւ է և աղաղակ: Չանչն տրտմութիւն է: Չիրն սակաւ—Շահ է: Չուխայ կանանց հարստութիւն է: Չուխայ սև տրտմութիւն է:

Պ.

Պատարագ—Կռիւ է: Պարտէզ—Բարի է: Պարտէզ գործելն բարի է: Պղպեղն կրսկիծ է: Պղպեղ ուտես—Թշնամեաց պատրաստ կայ: Պատուհանն յոյժ լաւ է, ոմանք ասեն թէ կռիւ է: Պատ արծաթի հիւանդութիւն է: Պսակ ի փշոյ

մեծ շահ է: Պսակ քարեղէն մեծութիւն է:

Ջ.

Ջաղաց շինելն մեծութիւն է, և աւերելն՝ շինութիւն: Ջաղացի աղունն հիւանդութիւն է: Ջայլամ—Ի նեղութենէ ազատիս: Ջուր սուրբ ըմպելն խիստ լաւ է: Ջուր ի տան քում—Չէ աղէկ: Ջուր պղտոր տ. կամ ըմպել—Տրտմութիւն է: Ջուր ի գնացման—Բարի է: Ջուր ի գետէ առնուլն վնաս է. իսկ յաղբերէ առնուլն բարի է:

Ռ.

Ռեհան ծաղիկն բարի է: Ռումբ կանգնած—Մեծութիւն է և պատիւ: Ռումբ ի ձեռին ունիլ ճանապարհ է և երկիր: Ռուս մեծ հակառակութիւն է:

Ս.

Սահ—Մեծ մարդ է: Սալորն առողջու-

թիւն է: Սամիթ գալար շատ լաւ է: Սամիթ չոր—Չէ լաւ: Սանդուղ կանգնած մեծութիւն է: Սանդր ածելն զէն է: Սարօճ ջրէ կամ ձի—Մեծութեան հասանիս: Սենեակ քակելն—Ի կնոջէ բաժանիլ: Սեխն—Բարի է: Սիսեռն նեղութիւն և կռիւ է: Սխտորն, Սոխն և Սողոխն կսկիծ են: Սոխ և Սահ ուտելն հիւանդութիւն է: Սունկն ուրախութիւն է:

Վ.

Վախեալ կամ փառեալ զինքն տեսանել—Հարստութիւն է: Վանք և աբեղայ—Նեղութեան ամբոխ է: Վառած զոք տ. վնաս է: Վարդ—Կին առնու: Վարդ քաղելն բարի է: Վիշապն—Աւագ է, կամ նեղութիւն:

Տ.

Տաճար զարդարած բարի է: Տաճար այրելն խռովութիւն է թշնամեաց: Տաճիկն—Արձակումն է թշնամեաց: Տախտ դիպակով բարի է: Տանձ ուտելն հիւան-

գութիւն է։ Տառեխն ճանապարհ է։ Տէնչն և տէնչքն տրտմութիւն է։ Տղայ ի գիրկն առնուլ ցաւ է և հիւանդութիւն։ Տուն շինելն յոյժ բարի է։ Տունն աւերել չէ բարի։ Տուն իւր կամ զայլոցն աւերած տեսնելն չէ լաւ. անխրատութիւն է։

Ց.

Ցեխն վնաս է և տրտմութիւն։ Ցեղն լեզու է։ Ցիլն չար լեզու է։ Ցից հանելն նեղութիւն է կամ լաւ է։ Ցորեանն ցընորք է։ Ցուլ բռնելն աղէկ է։

Փ.

Փայտ—Յոյժ բարի է։ Փոխինդ ուտելն չէն է։ Փող հարկանելն մեծութիւն է, և բախտի տիրանալ։ Փուշ հատանելն թշնամեաց կորուստ է։ Փոքր մարդ—Շնորհք է։

Ք.

Քաղաք մտանել բարի է։ Քաղցր եր…

ուտելն չէ լաւ։ Քար ձգելն վնաս է։ Քարինս ժողովելն լեզու է։ Քար ի հիմն ձգել—թշնամի է։ Քարի վերայ նստիլն մտածմունք է։ Քացախ խմելն—խափանի չարն։ Քղամիդ հագնիլն խնդութիւն է։

Օ.

Օձն թէ հետ իւր խօսի—Այնպիսի բան առնէ, որ աշխարհ ամենայն զարմանայ։ Օձն թէ սպանանէ—Զիւր թշնամին յաղթէ։ Օձն թէ ի մահճի տեսնուի—Կին առնու։ Օձն թէ խայթէ—Ի թշնամեաց զէն գայ։ Օձն թէ յիւր վերայ արձակի—Ի թշնամեաց ահ գայ։ Օձն թէ ի փորն մտնու—Ի թշնամեաց չար խօսք լսէ։ Օձն թէ ի վերայ անկողնոյն սպանանէ—Իւր կինն մեռանի։ Օձն թէ տեսնու և չվախէ—Ի թշնամեաց անհոգանայ։ Օձն թէ յիւր տան մէջն տեսնու—Իւր կինն հետ իւր թշնամանայ։ Օձն թէ երկու կտոր առնէ—Յիւր թշնամւոյն իւրեան շահ գայ։ Օշինդր տեսանել կամ խմել—Կռիւ է։

ԼՈՒՍՆԻԻ ԵՐԱԶԱՑՈՅՑ

ԼՈՒՍՆԻ

—1,3,5,9,13,18,19,22,26, 30 օրն—Երազն ի բարին կատարի:

—2, 10, 12, 16, 28—Երազն երեք օրն կատարի:

—8—Երազն ութ օրն կատարի:

—23—Երազն չերեսուն օրն կատարի:

—14—Երազն քառասուն օրն կատարի:

—11, 15, 17—Երազն չորն կատարի:

—6—Երազն ի տարին կատարի:

—29—Երազն լաւ է:

—4,7,20,21,24,25,27—Երազն սուտ է:

Հասցէն.—Въ Тифлисъ. На Авлабарѣ, Константиновская улица, домъ № 3.—Учителю Ованнесу Назарянцъ.

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆ ՀԱՅԿԱՅ

...ցի Փրկչական ու Նոր Հայկական ...ականներից՝ կայ և մի շրջան, որ ... էին անում թէ աստեղաբաշխ-...ր և թէ հին ազգերից եգիպտացիք ...այք: Այդ շրջանը ըստ աստեղա-...խից կոչւում է, շրջան Շնչեան, ըստ ...յտացոց՝ շրջան Սոթէական և ըստ ...շրջան Հայկեան:

...շրջանը ավելադրնային (երբ նա-... 1460 կամ (երբ հասարակ է) 1461 ...ների գումարն է: 1460 կամ 1461 ...րուայ ընթացք է, հարկաւոր՝ որ ա-...վելադրնային ու Հայկայ շրջանի տարե-...լուխները հանդիպեն ու միաւորուեն ...ց առաջին ամսուայ առաջին օրը, ...է. Յունուար համարւի այդ առաջին ...միսը, թէ Նաւասարդ և թէ Արեգ:—...ին ազգերից շատ ուսումնականներին էր ...յտնի այս շրջանը և նորա ամենքի ...որ էլ միաժամանակ չէր սկսւում: ...ակ մեր Ա. Շրջանը, որ և Հայկայ ...ականի սկիզբն է, հաստատուած է, ...կչական թուականից 2492 տարի ա-

ռաջ, համաձայն Յայսմաւուրքի՝
Լաստրդի ամսամտին, չորեքշաբթի
որ ըստ Յուլեան տումարի Օգոստ
11-ն է, իսկ ըստ Գրիգորեան այժմ
՛Նոր տումարի՝ նոյն ամսուայ 23-ը
Հայկայ Բ. Շրջանը, որ սկսու
Ն. Ք. Քրիստոս 1032 թուակա
(2492—1460 ‘ 1032), երկուշաբթի
լրացել է Փրկչական 428 թուակա
(1460—1032 428), ուրբաթ. օրը,
տարի որ վերջ գրուեցաւ մեր Արշա
նեանց միահեծան թագաւորութեան
Գ. Շրջանը, որ սկսուել է նոյն թ
կանի տարեգլխի շաբաթ օրը, աւ
ւում է Ներկայ 1888 թուակա
(428+1460 188
Շրջանը Օգոստ
Իսկ այս Նոր
կ՛աւարտուի Փ
նին (1888+1
օրը, և կը սկս
Մխիթարեան Ս

059
Ն-14

ԳԻՆՆ Է 15 ԿՈՊԷԿ։

10-ով առնողին—12 կոպէկ։
200-ով առնողին—10 կոպէկ։

6723

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0033445